

Využití Questingu ve výuce vlastivědy

Diplomová práce

Studijní program:

M7503 Učitelství pro základní školy

Studijní obor:

Učitelství pro 1. stupeň základní školy

Autor práce:

Veronika Němečková

Vedoucí práce:

PhDr. Vojtěch Hájek

ZŠ Šumava, Jablonec nad Nisou

Zadání diplomové práce

Využití Questingu ve výuce vlastivědy

Jméno a příjmení: **Veronika Němečková**
Osobní číslo: P15000124
Studijní program: M7503 Učitelství pro základní školy
Studijní obor: Učitelství pro 1. stupeň základní školy
Zadávací katedra: Katedra primárního vzdělávání
Akademický rok: **2018/2019**

Zásady pro vypracování:

Cíl: Cílem diplomové práce je analyzovat a zhodnotit možnost využití Questingu v hodinách vlastivědy ve 4. a 5. ročníku 1. stupně základní školy. Vytvořit vzorové „questy“ a prokázat jejich vhodnost ve výuce. K tomu účelu bude identifikováno a zpracováno několik příhodných lokalit pro historické poznávání Mladoboleslava.

Požadavky: Prostudování odborné literatury týkající se didaktiky vlastivědy, regionálních dějin a literatury vhodné pro přípravu vzorových „questů“. Vytvoření vzorových „questů“, jejich ověření ve výuce a následná reflexe.

Metody: Analýza a syntéza literatury a kurikulárních dokumentů, testování v praxi.

Rozsah grafických prací:
Rozsah pracovní zprávy:
Forma zpracování práce:
Jazyk práce:

tištěná/elektronická
Čeština

Seznam odborné literatury:

CLARK, D., et al., 2014. Questing: tvoříme hledačky pro lidi a s lidmi. Překlad Blažena Hušková. 1. vyd. Karlovice: Actaea, společnost pro přírodu a krajinu. ISBN 978-80-260-7161-7.
HERČÍK, K., 2010. Čtení o Mladé Boleslavi. 2. rozš. vyd. Mladá Boleslav: Kultura města Mladá Boleslav. ISBN 978-80-254-8459-3.
MATUŠKOVÁ, A., 1998. Cvičení z didaktiky vlastivědy. 1. vyd. Plzeň: Vydavatelství Západočeské univerzity. ISBN 80-7082-482-4.
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY, 2017. Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání [online]. Praha: Aktualizováno 4. 5. 2017 [vid. 21. 10. 2018]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/41216/>
VAVRDOVÁ, A., 2009. Didaktika vlastivědy. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-2263-3.

Vedoucí práce:

PhDr. Vojtěch Hájek
ZŠ Šumava, Jablonec nad Nisou

Datum zadání práce:

1. prosince 2018

Předpokládaný termín odevzdání:

30. dubna 2020

prof. RNDr. Jan Pícek, CSc.
děkan

L.S.

PhDr. Jana Johnová, Ph.D.
vedoucí katedry

V Liberci dne 18. prosince 2018

Prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci jsem vypracovala samostatně jako původní dílo s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé diplomové práce a konzultantem.

Jsem si vědoma toho, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu Technické univerzity v Liberci.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti Technickou univerzitu v Liberci; v tomto případě má Technická univerzita v Liberci právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Současně čestně prohlašuji, že text elektronické podoby práce vložený do IS/STAG se shoduje s textem tištěné podoby práce.

Beru na vědomí, že má diplomová práce bude zveřejněna Technickou univerzitou v Liberci v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů.

Jsem si vědoma následků, které podle zákona o vysokých školách mohou vyplývat z porušení tohoto prohlášení.

15. května 2020

Veronika Němečková

Poděkování

Ráda bych poděkovala PhDr. Vojtěchu Hájkovi za vedení diplomové práce, za jeho ochotu konzultovat a přispívat cennými a podnětnými radami. Velmi si vážím také možnosti psát práci na mnou vybrané téma. Další díky patří i všem ostatním pedagogům, ať už z Technické univerzity v Liberci, či ze základních škol, se kterými jsem měla možnost se setkat a kteří formovali mou osobnost v průběhu studia. Děkuji ale především své rodině, rodičům, sourozencům a partnerovi za nekonečnou podporu a trpělivost po celou dobu vysokoškolského studia. Bez nikoho ze jmenovaných by tato práce nemohla vzniknout.

Anotace

Diplomová práce se zaměřuje na regionální pojetí vyučování vlastivědy na prvním stupni základní školy a zkoumá možnosti využití questingu jako prostředku této výuky. Jejím cílem je tyto možnosti analyzovat, vyhodnotit a představit vzorové questy, jejichž ověřením v praxi bude vhodnost této aktivity prokázána. Současně se vytvořené questové trasy mohou stát inspirací pro další pedagogy. Práce je členěna na teoretickou a praktickou část. Teoretická část zahrnuje tyto celky: vyučovací předmět vlastivěda, questing a regionální pojetí výuky vlastivědy. Praktická část se věnuje konkrétnímu regionu, zpracovává vybraná regionální témata a obsahuje již zmíněné navržené questy spolu s jejich praktickým ověřením a reflexí. V práci se odráží analýza a syntéza kurikulárních dokumentů, literatury věnující se didaktice vlastivědy, regionální vlastivědě, questingu i konkrétnímu regionu.

Klíčová slova

místně zakotvené učení, questing, region, regionální vlastivěda, vlastivěda

Abstract

The diploma thesis focuses on regional conception of homeland studies in primary school and explores possibilities of using the Questing as a means of this lessons. Its aim is to analyze these options, evaluate them and to introduce a sample quests, which will stand as a basis for a further verification in practice, in order to prove the suitability of this activity. The created quests can become an inspiration for other educators as well. The thesis is divided into the theoretical and practical part. The theoretical part contains the following units: school subject of homeland studies, Questing and the regional conception of homeland studies. The practical part is devoted to a specific region, it processes chosen topics of this region and includes the already mentioned suggested quests along with their practical verification and reflection. The diploma thesis reflects the analysis and synthesis of curricular documents and of the literature devoted to the didactics of homeland studies, regional homeland studies, Questing and the specific region.

Key words

homeland studies, place-based education, questing, region, regional homeland studies

Obsah

Seznam tabulek	10
Seznam schémat	11
Seznam použitých zkratk	12
Úvod	14
1 Vlastivěda jako vyučovací předmět na 1. stupni základní školy	16
1.1 Obecná charakteristika	16
1.1.1 Cíle a úkoly vlastivědy	17
1.1.2 Role učitele ve vlastivědě	17
1.2 Vlastivěda v kurikulárních dokumentech	19
1.2.1 Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání	19
1.2.2 Školní vzdělávací program	25
1.3 Výukové metody a možnosti hodnocení	30
1.3.1 Klasické výukové metody	30
1.3.2 Metody pro jednotlivé fáze výuky	31
1.3.3 Možnosti hodnocení ve vlastivědě	32
1.4 Současná vlastivěda	36
1.4.1 Problematika učebních materiálů	36
1.4.2 Východiska	37
2 Questing ve vzdělávání	39
2.1 Questing	39
2.1.1 Vznik a vývoj	39
2.1.2 Hledačka	41
2.1.3 Vznik nové hledačky	43
2.1.4 Vzdělávání zážitkem	45
2.2 Místně zakotvené učení	48
2.2.1 Škola pro udržitelný život	48

2.2.2	Důsledky a přínosy	50
2.3	Možnosti využití questingu ve vyučování.....	50
2.3.1	Formální a neformální vzdělávání	50
2.3.2	Questing v systému výukových prostředků	51
2.3.3	Zastoupení v předmětech	53
2.3.4	Zhodnocení vhodnosti.....	53
2.4	Informační zdroje pro questy	54
2.4.1	Primární zdroje	55
2.4.2	Sekundární zdroje	55
2.4.3	Orální historie	57
3	Vlastivěda v regionu	59
3.1	Regionální vlastivěda	59
3.1.1	Regionální princip a regionální prvek	59
3.1.2	Regionální učebnice.....	60
3.2	Mladoboleslavský region	62
3.2.1	Architektura napříč staletími	62
3.2.2	Židé v Mladé Boleslavi.....	65
3.2.3	Město automobilů	68
3.2.4	Oběti druhé světové války v ulicích města	70
3.3	Tematické plány s využitím regionu	72
3.3.1	Tematický plán pro 4. ročník	73
3.3.2	Tematický plán pro 5. ročník	75
4	Mladoboleslavské hledačky	79
4.1	Analýza vhodných lokalit a objektů.....	79
4.2	Praktická organizace questů.....	81
4.2.1	Základní podmínky	82
4.2.2	Organizační forma questů.....	83

4.2.3	Využité metody	84
4.2.4	Potřebné pomůcky	84
4.2.5	Výchovně vzdělávací cíle	85
4.2.6	Způsob hodnocení	86
4.2.7	Průběh	86
4.2.8	Mezipředmětové uplatnění	87
4.3	Scénáře jednotlivých questů	88
4.3.1	1. quest: Cestování časem aneb významné stavby vypráví	88
4.3.2	2. quest: Mladá Boleslav - Jeruzalém nad Jizerou	90
4.3.3	3. quest: Po stopách automobilových průkopníků	91
4.3.4	4. quest: Za hrdiny našeho města	93
4.4	Ověření v praxi	95
4.4.1	Průběh ověřování	95
4.4.2	Zpětná vazba a reflexe	97
4.4.3	Hodnocení dle Bloomovy taxonomie	98
4.4.4	Postřehy a návrhy na změnu	100
	Závěr	102
	Seznam použitých zdrojů	103
	Seznam příloh	108
	Přílohy	109

Seznam tabulek

Tabulka 1: Rámcový učební plán	24
Tabulka 2: Učební plán 1. stupně	27
Tabulka 3: Vlastivědné učivo v ŠVP	29
Tabulka 4: Tematický plán pro 4. ročník.....	75
Tabulka 5: Tematický plán pro 5. ročník.....	78

Seznam schémat

Schéma 1: Systém kurikulárních dokumentů	19
--	----

Seznam použitých zkratk

apod.	a podobně
atd.	a tak dále
aut.	autor
č.	číslo
ČJ	český jazyk
ČR	Česká republika
EGS	výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech
FTF	first to find
GPS	globální polohový systém
HV	hudební výchova
Kč	Koruna česká
km	kilometr
L&K	Laurin a Klement
MAT	matematika
min	minuta
mjr.	major
MKV	multikulturní výchova
např.	například
OSV	osobnostní a sociální výchova
PČ	pracovní činnosti
pozn.	poznámka
QR	quick response
RVP ZV	Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání
s.	strana
sv.	svatý
ŠVP	Školní vzdělávací program
tj.	to je
tzn.	to znamená
tzv.	takzvaný

urč.	určitý
USA	United States of America
VDO	výchova demokratického občana
VV	výtvarná výchova
ZŠ	základní škola

Úvod

Vlastivěda je velmi specifickým vyučovacím předmětem, se kterým se žáci setkávají pouze ve dvou ročnících základní školy. Její absolvování je přitom klíčové pro zvládnutí navazujících předmětů ve vyšších stupních vzdělávání, ale především velmi pomáhá formovat osobnost žáků. Motivací pro vznik této práce byla mimo jiné touha po změně v přístupu k vyučování vlastivědy, a to především v její dějepisné části. Dlouhodobým cílem je pak vyvolání zájmu o místně historické poznávání nejbližšího okolí, regionu i celé vlasti, neboť v tom spatřujeme v současné době nedostatky. K tomu účelu jsme si vybrali questing. Tato venkovní aktivita, která u nás není příliš známá, totiž odpovídá svou charakteristikou právě poznávání zaměřenému na místní region. Díky této práci by se tak mohla dostat do povědomí nejen dalších pedagogů, ale i širší veřejnosti.

Práce je nepřímě rozdělena na teoretickou a praktickou část. V teoretické části se zaměříme na vlastivědu jako na vyučovací předmět na prvním stupni základních škol a na její specifika. Pro úplné pochopení její podstaty a jejího začlenění do vzdělávacího systému, ale také z důvodu poznání teoretických východisek a cílů, které je potřeba v praktické části splnit, zanalyzujeme kurikulární dokumenty. Věnovat se budeme rovněž výukovým prostředkům (metodám, organizačním formám, způsobům hodnocení), které vlastivěda využívá. To vše se promítne také v praktické rovině. Se současnou vlastivědou souvisí bohužel i řada problémů, a to především v otázce učebních materiálů. I tohoto tématu se zde dotkneme a navrhneme možná východiska z této situace.

Teoretická část tak bude pokračovat bližším představením těchto navrhovaných inovativních aktivit a přístupů. Takovou aktivitou může být právě questing, který je ústředním tématem práce a věnovat mu budeme významnější prostor. Přiblížíme ale také myšlenku regionálních učebnic nebo místně zakotveného učení, které má s questingem mnohé společné. V souladu s cíli práce pak zhodnotíme možnosti, jak questing aplikovat v hodinách vlastivědy. Nastíníme ale i možnost zapojení v jiných předmětech, a to nejen na prvním stupni. Tuto část práce zakončí teoretické objasnění regionální vlastivědy a pojmů s ní spojených.

Praktická část bude věnována konkrétnímu regionu, pro který představíme vytvořené vzorové questy. Tímto regionem je Mladoboleslavsko. Region i město Mladá Boleslav stručně charakterizujeme a zabývat se budeme dále pouze několika vybranými tématy z dějin města. Tato témata v závěrečné části práce rozpracujeme do vzorových

questů. Témata i samotné questy začleníme do tematických plánů pro 4. a 5. ročník, které pro tuto práci rovněž navrhne. Oba tematické plány budou koncipovány na základě regionálního principu, obsahovat budou regionální prvky a zvláštnosti a budou tak korespondovat s charakterem celé diplomové práce. V úplném závěru práce se zaměříme na praktickou organizaci při začlenění questingu do výuky, na podmínky jeho realizace, představíme čtyři vzorové questy a popíšeme postup při jejich realizaci. Dále připojíme ohlasy zúčastněných žáků, reflexi praktické realizace či návrhy na změnu nebo na další práci s tématy. Představením a realizací vzorových questů tak vytvoříme podmínky k naplnění cílů této práce.

1 Vlastivěda jako vyučovací předmět na 1. stupni základní školy

Vlastivěda patří společně s přírodovědou mezi ty předměty, které jsou specifické právě pro výuku na prvním stupni základních škol (dále ZŠ). S těmito dvěma předměty se žáci setkávají pouze ve 4. a 5. ročníku, jejich společný základ v nižších ročnících představuje prvouka. Na druhém stupni ZŠ se vlastivěda s přírodovědou dále dělí na specializovanější předměty, kterými jsou například zeměpis, dějepis, občanská výchova (pro vlastivědu) a fyzika či přírodopis (pro přírodovědu).

Tato kapitola se věnuje vlastivědě, jako specifickému předmětu. Nastíníme začlenění vlastivědy do systému kurikulárních dokumentů, jimiž jsou Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání a Školní vzdělávací program konkrétní školy. V kapitole dáme prostor také metodám a způsobům hodnocení vhodných ve vztahu k vlastivědě a na závěr se zmíníme o problémech spojených s učebními materiály.

1.1 Obecná charakteristika

Vlastivěda se neřadí mezi samostatné vědní disciplíny. Podle Matuškové (1998, s. 5) lze pojem vlastivěda chápat různými způsoby. Chápeme ji jako souhrn znalostí o dané oblasti, jako obor, který seznamuje veřejnost s poznatky o regionu a zpřístupňuje je formou populárně naučné literatury či beletrie a v neposlední řadě jako vyučovací předmět. Zabývá se otázkami historickými, geografickými, uměním a dalšími sférami společenských a přírodních věd. Společně tyto disciplíny utváří ucelený obraz naší vlasti.

Vlastivěda jako vyučovací předmět prošla v průběhu let vcelku složitým vývojem. Pro snadnější pochopení dnešního pojetí výuky vlastivědy krátce její vývoj popíšeme. Matušková (1998, s. 7) rozlišuje čtyři vývojové etapy výuky vlastivědy u nás. Počátky výuky vlastivědy nacházíme v 17. století, kdy Jan Amos Komenský zmiňuje ve svých dílech některá vlastivědná témata a pokládá tím obsahové základy vlastivědy. Neméně důležité (a to nejen pro vlastivědu) jsou jeho didaktické zásady. Tato etapa trvala až do první světové války a v jejím průběhu se vlastivěda potýkala hlavně s vlivy náboženství. Druhá etapa naopak neměla dlouhého trvání. Krátká doba mezi dvěma světovými válkami ale i tak přinesla některé pokrokové myšlenky jako je činnostní učení, větší pozornost na žáka a jeho zájmy či regionální princip.¹ Toto období se neslo hlavně v duchu reformní pedagogiky. Z hlediska obsahu zahrnovala vlastivěda i učivo dnešní přírodovědy. Další

¹ Viz 3.1.1 Regionální princip a regionální prvek.

etapa nastala pro vlastivědu roku 1945 a až do roku 1989 se potýkala s obsahem, který byl laděný politickými a společenskými představami té doby. V některých obdobích této etapy dokonce vlastivěda neměla svůj vlastní předmět. Ale i tehdy se poukazovalo na možnosti zlepšení. Zdůrazňován byl opět význam regionálních prvků nebo uplatnění skupinové výuky. Dnes se vlastivěda nachází ve čtvrté a zatím poslední fázi. Po roce 1989 došlo k odstranění některých částí učiva, a to hlavně kvůli politickému podtextu (Matušková 1998, s. 7–15). Naše školství prošlo také kutikulární reformou, díky níž mají učitelé ve výběru obsahu učiva značnou volnost. Stejně jako předchozí etapy má ale i tato své stinné stránky.²

1.1.1 Cíle a úkoly vlastivědy

Cílem vlastivědy z hlediska obsahu je připravit žáky na výuku specializovaných předmětů, kterými projdou v rámci druhého stupně základní školy. Je to předmět s komplexním pohledem na okolní svět. Zahrnuje poznatky nejen o naší vlasti z hlediska minulosti či současnosti, ale také poznatky o životě lidí a o přírodě. Díky svému širokému záběru tak vlastivěda přispívá k orientaci v čase, prostoru i v hodnotách naší společnosti. Nejdůležitějším úkolem vlastivědy je však motivace žáků. Motivační funkce vlastivědy spočívá v koncipování učiva tak, aby podpořilo zájem žáka k dalšímu poznávání naší vlasti, a to nejen v navazujících vyučovacích předmětech, ale celoživotně (Matušková 1998, s. 6). Matušková také ve své publikaci uvádí: „*Vlastivěda přispívá k obecnému výchovně vzdělávacímu cíli, tj. k harmonickému rozvoji osobnosti žáka a plní též řadu konkrétních specifických cílů, které jsou v hrubých rysech zakotveny ve výchovně vzdělávacích programech*“ (Matušková 1998, s. 6).

Trochu jinak popisuje cíl vlastivědy ve své knize Vavrdová. Za hlavní považuje naučit žáky vědomému uvažování o problémech společnosti, ale i problémech obecných. Cílem je také to, aby poznání skutečnosti probíhalo prostřednictvím aktivního pozorování, vnímání a zpracování vlastních prožitků (Vavrdová 2009, s. 31).

1.1.2 Role učitele ve vlastivědě

Vlastivěda je předmětem, u kterého se kromě získávání vědomostí a dovedností klade velký důraz také na utváření a upevňování postojů a hodnot. Při formaci žáků na prvním stupni ZŠ navíc velmi záleží na pozitivním vzoru, kterým je vedle rodičů

² Viz 1.4.1 Problematika učebních materiálů.

bezesporu i učitel. Fontana ve své publikaci uvádí, že „*velká část vyučování se děje prostřednictvím sociální interakce, kdy učitel interaguje s jednotlivými žáky i s jejich skupinami a děti interagují také mezi sebou. Proto má pro učitele velký význam sociální chování - zejména ve třídě, ale i všude tam, kde dochází ke styku mezi lidmi umožňujícímu získávání poznatků a učení. Čím lépe učitelé tomuto chování rozumějí, tím lepší prostředí pro učení mohou poskytovat dětem*“ (Fontana 2010, s. 275).

Vzhledem k nejdůležitějšímu úkolu vlastivědy, který jsme vymezili výše, je osobnost učitele a jeho pedagogické působení naprosto klíčové. Učitel je ten, který by měl pozitivně působit na žáky a podněcovat je k novému poznání tak, aby v nich zanechal kladný vztah k celoživotnímu poznávání. Toho můžeme dosáhnout využitím vhodných metod, postupů a organizačních forem výuky. Více se jim budeme věnovat dále.

Vlastivěda je také vyučovacím předmětem, který učitel nabízí zařazení široké škály aktivit, využití tradičních i netradičních pomůcek a bezesporu je také ideální pro navázání mezipředmětových vztahů. V hodinách vlastivědy bychom měli vést žáky k neustálému objevování a bádání. Zároveň by žáci měli dojít nejen k nábídku dovedností, ale i k osvojování klíčových kompetencí³(Dubcová 2007, s. 6.).

Učitel by měl, kromě znalostí z oboru, také teoreticky znát i prakticky využít poznatků z pedagogiky a psychologie vztahující se k dané skupině žáků, tedy k dětem primární školy. Respektování zvláštností psychiky dětí 4. a 5. ročníku primární školy je podle Vavrdové zásadní pro úspěšnost stanovených úkolů a cílů vlastivědy (Vavrdová 2009, s. 26).

Vavrdová (2009, s. 7) dále uvádí, že je nutné, aby učitel ovládal strategie a metody, které vedou k očekávaným cílům v souladu s Rámcovým vzdělávacím programem pro základní vzdělávání (RVP ZV).⁴ Aby mohl učitel své povolání vykonávat účinně, musí být rozvíjeny kompetence učitele. Uvádějí se dvě hlavní kompetence, kterými jsou *osobní kompetence učitele* (zodpovědnost, sociální vnímavost, tvořivost atd.) a *profesní kompetence učitele* (znalost oboru/předmětu).

³ Viz 1.2 Vlastivěda v kurikulárních dokumentech.

⁴ Tamtéž

1.2 Vlastivěda v kurikulárních dokumentech

Kurikulární dokumenty jsou veřejné dokumenty, které jsou přístupné jak pro pedagogickou, tak laickou veřejnost. Do jejich systému řadíme Národní program rozvoje vzdělávání v České republice (tzv. „Bílá kniha“), rámcové vzdělávací programy (RVP) a školní vzdělávací programy (ŠVP). Tento systém kurikulárních dokumentů pak dělíme na úroveň *státní* („Bílá kniha“, RVP) a *školní* (ŠVP). Dokumenty na státní úrovni jsou závazné pro všechny školy téhož typu, pro které jsou určeny (mateřské, základní, střední atp.). Dokumenty na úrovni školní jsou platné a závazné pro konkrétní školy, na kterých byly vydány (RVP ZV 2017, s. 5). Roku 2007 nabyl platnosti Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, na jehož podkladu vytvářely základní školy své vlastní školní vzdělávací programy.

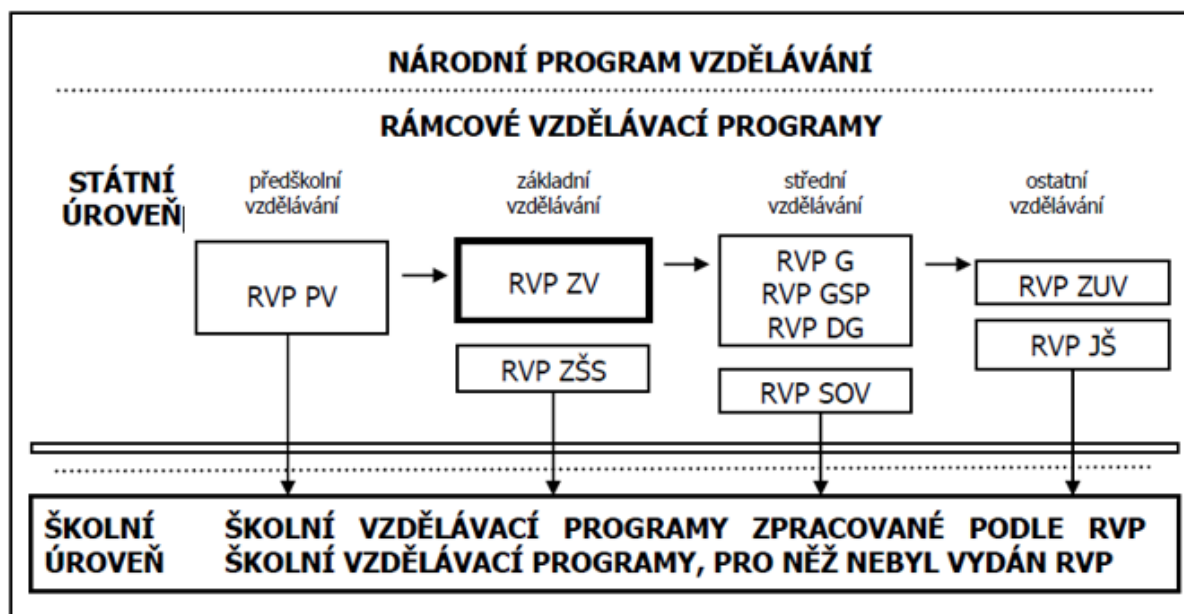

Schéma 1: Systém kurikulárních dokumentů

Zdroj: Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání 2017, s. 5

1.2.1 Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (RVP ZV) navazuje na RVP pro předškolní vzdělávání a stává se východiskem RVP pro střední vzdělávání. RVP ZV obsahuje stanovené cíle pro základní vzdělávání, vymezuje pojetí základního

vzdělávání, obsah základního vzdělávání rozděluje do několika vzdělávacích oblastí a konkrétních vzdělávacích oborů. Obsah jednotlivých vzdělávacích oblastí a oborů je zde stanoven prostřednictvím učiva a očekávaných výstupů. Podle RVP ZV jsou ale jedním z nejzásadnějších bodů tzv. klíčové kompetence a na jejich rozvoj klademe důraz během základního vzdělávání. Klíčové kompetence RVP ZV definuje jako: „*souhrn vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj a uplatnění každého člena společnosti*“ (RVP ZV 2017, s. 10).

Jednotlivé klíčové kompetence navzájem korelují a jejich rozvoj bychom měli podněcovat během učebních činností každé vzdělávací oblasti a každého vzdělávacího oboru. Na vyučovací předměty se sice neváží, ale bereme je jako nezbytnou součást všeobecného základu vzdělávání. Důraz klade RVP ZV především na vedení žáků ke spolupráci, na rozvoj kritického myšlení, na podporu komunikačních dovedností, na rozvoj nadání apod. (Vavrdová 2009, s. 15). Dle RVP ZV (2017, s. 10) jsou klíčovými kompetencemi:

- kompetence k učení
- kompetence k řešení problémů
- kompetence komunikativní
- kompetence sociální a personální
- kompetence občanské
- kompetence pracovní

Základní vzdělávání má svůj vzdělávací obsah rozdělen do vzdělávacích oblastí, kterých můžeme v RVP ZV (2017, s. 14) nalézt devět. Vzdělávací oblast je tvořena vzdělávacím oborem či více obory, jež mají k sobě obsahově blízko. Jsou jimi:

- Jazyk a jazyková komunikace,
- Matematika a její aplikace,
- Informační a komunikační technologie,
- Člověk a jeho svět,
- Člověk a společnost,
- Člověk a příroda,
- Umění a kultura,
- Člověk a zdraví,

- Člověk a svět práce.

V RVP ZV je *Člověk a jeho svět* jediná vzdělávací oblast, která se realizuje pouze na prvním stupni základní školy. Na druhém stupni na ni navazují specializovanější vzdělávací oblasti Člověk a společnost a Člověk a příroda. Vzdělávací obsah této oblasti je velice komplexní a zahrnuje poznatky o člověku, společnosti, rodině, vlasti, kultuře, přírodě, ale i technice, zdraví nebo bezpečí. Díky tomuto širokému pojetí obsahu je Člověk a jeho svět oblastí, která výrazně dotváří základní vzdělávání primární školy (RVP ZV 2017, s. 42).

Poznatky a dovednosti, kterých žáci nabyli díky výchově rodiny a v preprimárním vzdělávání, ve vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět dále rozvíjíme. Tyto prvotní zkušenosti jsou tedy základem pro další rozvoj na prvním stupni základní školy. Díky vzdělávání v této oblasti si žáci utváří prvotní celistvý obraz okolního světa, a to prostřednictvím pozorování, pojmenovávání věcí a jevů, vzájemných vazeb a souvislostí. Nejprve žáci poznávají sami sebe a své blízké okolí a postupně přecházejí k poznávání osob a jevů, které jsou jim vzdálenější jak časově, tak místně. Žáci se také učí vnímat vztahy mezi lidmi, učí se vnímat krásy přírodních jevů i lidského díla, učí se porozumět světu kolem nich, současnému životnímu stylu a také se učí vnímat to, že současnost je důsledkem minulosti, ale také východiskem pro budoucnost (RVP ZV 2017, s. 42).

Vzdělávací obsah všech vzdělávacích oblastí, které realizujeme na prvním stupni ZŠ, RVP ZV rozděluje na dvě období: první období obsáhne 1.–3. ročník, druhé období 4.–5. ročník. Dále se vzdělávací obsah skládá z očekávaných výstupů a učiva pro tato dvě daná období. Vzdělávací obsah oblasti Člověk a jeho svět se konkrétně týká společnosti, člověka, rodiny, vlasti, kultury, přírody a zdraví. Další rozdělení se tak týká právě určitých témat. Tematických celků tohoto vzdělávacího oboru je pět. Jsou jimi:

- Místo, kde žijeme
- Lidé kolem nás
- Lidé a čas
- Rozmanitost přírody
- Člověk a jeho zdraví (RVP ZV 2017, s. 42)

Tato práce ve své praktické části cílí především na tematické okruhy *Místo, kde žijeme* a *Lidé a čas*, následně rozebereme pouze tyto dva okruhy. Věnovat se přitom budeme pouze druhému období, kam patří 4. a 5. ročník, neboť vlastivěda se uplatňuje pouze zde.

Očekávané výstupy jednotlivých vzdělávacích oblastí jsou prakticky zaměřené, ověřitelné, v běžném životě využitelné a mají činnostní povahu. Očekávané výstupy definují, jaké učivo by si měli žáci během určitého období osvojit (tzn., že ho budou umět využít v běžném životě). Na konci prvního období jsou výstupy orientační a nezávazné. Na konci druhého období a na konci základního vzdělávání jsou výstupy závazné. Jednotlivé školy je zpracovávají do učebních osnov v rámci svého ŠVP a musí tyto úrovně na prvním i druhém stupni dodržet (RVP ZV 2017, s. 14).

Místo, kde žijeme je tematický okruh, v němž se žáci učí poznávat své nejbližší okolí a učí se chápat, jak je organizován život v rodině, ve škole, v obci a nakonec v celé společnosti. Pozornost tohoto tematického okruhu se zaměřuje především na poznávání místních a regionálních prvků a skutečností. Různé úkoly a činnosti, které žákům v rámci tohoto okruhu předkládáme, by v nich měly vytvořit kladný vztah k místu, v němž žijí a postupně v nich budovat národní cítění a vztah k vlasti, což je podstatou tematického okruhu *Člověk a jeho svět* (RVP ZV 2017, s. 42). Podle očekávaných výstupů tohoto tematického okruhu by měl na konci druhého období žák dokázat určit světové strany na mapě i v terénu a při pobytu v přírodě by měl dodržovat bezpečnostní zásady. Také by se měl orientovat na mapě České republiky (dále ČR), vyhledávat na ní jednoduché informace, rozlišovat mapy od plánů a náčrtů. Dále by se měl orientovat v regionu, v jeho zvláštěnostech přírody, historie, kultury apod. (RVP ZV 2017, s. 44). Mezi učivo, zařazené pro tento okruh, spadá např. téma domov a orientace v místě bydliště, prostředí školy, obec a místní krajina, regiony ČR, naše vlast, Evropa a svět nebo mapy (RVP ZV 2017, s. 45).

Název tematického okruhu *Lidé a čas* napovídá, že se zaměřuje na orientaci v ději a čase. Žáci se učí proč a jak se měří čas, poznávají, jak události tvoří historii, jak se život vyvíjí a jak věci v čase podléhají změnám. V tomto tematickém okruhu také uplatňujeme didaktické zásady, které popsal již Jan Amos Komenský, a jež spolu úzce souvisí - zásada soustavnosti, přiměřenosti a posloupnosti. V praxi je možné si to představit tak, že tematický okruh vychází od skutečností jednodušších, žákům nejbližších, což jsou události rodinné a postupně se přes obec a region dostaneme až k významným

momentům naší národní historie. Hlavním cílem tematického okruhu Lidé a čas je podnítit v žácích zájem o historii a kulturu jejich regionu i celé naší země. Toho můžeme dosáhnout, pokud dáme žákům možnost samostatně objevovat a vyhledávat informace z různých zdrojů nebo možnost navštívit regionální památky a instituce v obci, jako jsou muzea či veřejné knihovny (RVP ZV 2017, s. 43). Po skončení druhého období by dle očekávaných výstupů měl být žák např. připraven využívat knihoven, archivů, muzeí a dalších zdrojů k poznávání minulosti, měl by chápat význam ochrany památek. K orientaci v současnosti i minulosti naší země i způsobu života a práce u nás, by měl využívat především regionálních zvláštností. Navrženým učivem pro tento okruh je pak např. orientace v čase, současnost a minulost v našem životě nebo regionální památky (RVP ZV 2017, s. 47).

Minimální časovou dotaci jednotlivých vzdělávacích oblastí a vzdělávacích oborů zjistíme v *rámcovém učebním plánu*. Kromě minimální časové dotace je k dispozici ještě tzv. „disponibilní časová dotace“. Využití disponibilní časové dotace je v kompetenci ředitele školy, který určí, kterým vyučovacím předmětům bude časová dotace navýšena. Rámcový učební plán využívají základní školy jako podklad pro tvorbu učebního plánu v rámci ŠVP. Vzdělávací oblast Člověk a jeho svět má dle RVP ZV k dispozici dvanáct vyučovacích hodin týdně pro všechny vzdělávací obory a pro všech pět ročníků dohromady⁵ (RVP ZV 2017, s. 141, 162).

⁵ Viz tabulku 1 Rámcový učební plán.

Vzdělávací oblasti	Vzdělávací obory	1. stupeň	2. stupeň
		1.–5. ročník	6.–9. ročník
		Minimální časová dotace	
Jazyk a jazyková komunikace	Český jazyk a literatura	33	15
	Cizí jazyk	9	12
	Další cizí jazyk	–	6 ¹⁰
Matematika a její aplikace		20	15
Informační a komunikační technologie		1	1
Člověk a jeho svět		12	–
Člověk a společnost	Dějepis	–	11
	Výchova k občanství		
Člověk a příroda	Fyzika	–	21
	Chemie	–	
	Přírodopis	–	
	Zeměpis	–	
Umění a kultura	Hudební výchova	12	10
	Výtvarná výchova		
Člověk a zdraví	Výchova ke zdraví	–	10
	Tělesná výchova	10	
Člověk a svět práce		5	3
Průřezová témata		P	P
Disponibilní časová dotace		16	18
Celková povinná časová dotace		118	122

P = povinnost zařadit a realizovat se všemi žáky v průběhu vzdělávání na daném stupni; pokud je realizováno formou samostatného vyučovacího předmětu, je předmět dotován z disponibilní časové dotace.

Tabulka 1: Rámcový učební plán

Zdroj: Rámcový vzdělávací program pro základní školy 2017, s. 141.

V RVP ZV tedy nikde nenajdeme vlastivědu jako vyučovací obor a tudíž ani její časovou dotaci. RVP ZV totiž v tomto případě dává základním školám jistou svobodu volby. Na školách se nejčastěji setkáváme se dvěma variantami. V případě první varianty si škola z dob „před RVP“ ponechává vyučovací předměty prvouka, přírodověda a vlastivěda, které z hlediska vzdělávacího obsahu zahrnují jednotlivé tematické celky (např. Místo kde žijeme, Lidé a čas). V tomto případě rozděluje časovou dotaci v oblasti Člověk a jeho svět mezi tyto předměty. Druhou využívanou variantou je ponechání celé vzdělávací oblasti jako jednoho komplexního vyučovacího předmětu. Rozdělení

minimální časové dotace, případně i disponibilní časové dotace do jednotlivých ročníků a mezi jednotlivé vyučovací předměty určuje škola při tvorbě svého ŠVP.

1.2.2 Školní vzdělávací program

Školní vzdělávací program je dokument, který podle zásad stanovených v RVP ZV zpracovává každá základní škola v souladu se školským zákonem. K tvorbě a úpravě ŠVP mohou školy využívat metodické podpory. Proces vzdělávání se pak na dané škole realizuje podle vypracovaného ŠVP, nikoliv podle RVP ZV (RVP ZV 2017, s. 154). Na tvorbě ŠVP se podílejí pověřeni pedagogičtí pracovníci školy a vydává ho ředitel školy. Dokument také projednává školská rada⁶ a po vydání musí být zpřístupněn veřejnosti. Ze ŠVP zjistíme potřebné informace o škole, jimiž jsou identifikační údaje, charakteristika školy a ŠVP, způsob hodnocení, učební plány, učební osnovy, způsob hodnocení žáků a vlastního hodnocení školy.

Vybrané zásady pro tvorbu ŠVP:

- ŠVP je zpracován v souladu s RVP ZV.
- ŠVP zajišťuje, aby byl brán ohled na individuální a věkové zvláštnosti žáků při realizaci vzdělávacího obsahu.
- ŠVP vede k naplnění cílů vzdělávacích oblastí stanovením výchovných a vzdělávacích cílů jednotlivých vyučovacích předmětů a tím také naplňuje cíle základního vzdělávání.
- ŠVP umožňuje učitelům rozvíjet jejich tvořivý pracovní styl, neomezuje je při výběru odlišných postupů a metod, které jsou uplatňovány z důvodu potřeb konkrétních žáků (RVP ZV 2017, s. 154).

Jak jsme zmiňovali výše, vyučovací předmět vlastivěda není v RVP ZV nijak fakticky ukotven. Ukotvení tohoto předmětu je tedy na konkrétní škole v rámci jejího ŠVP. Pro ukázkou toho, jak může být vlastivěda do ŠVP zařazena, využijeme v této práci školní vzdělávací program ZŠ Mladá Boleslav, Dukelská 1112. Tato mladoboleslavská škola je plně organizovaná a její ŠVP nese název Škola plná pohybu. Za svá si vzala slova Karla Čapka a pro ŠVP vybrala motto: „*Hrst elementárních znalostí a rozumná životní*

⁶ Školská rada - orgán, který je povinně zřizován základní, střední a vyšší odbornou školou podle zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon).

etika, podávaná slovem i příkladem, to je vše, čeho lze žádat na škole; a přidá-li se k tomu ještě zdraví a radost, zaplat' pán-bůh: je toho dost pro největší pýchu vychovatelů.“⁷

V učebním plánu prvního stupně, který je obsažen ve ŠVP této školy se lze přesvědčit, jak je možné nakládat, dle vlastního uvážení, se vzdělávací oblastí Člověk a jeho svět a s její časovou dotací. Základní škola Dukelská rozdělila vzdělávací oblast na tři vyučovací předměty: prvouku, přírodovědu a vlastivědu. Prvouka je vyučovací předmět, který škola vyučuje v 1.–3. ročníku a náleží jí dvě vyučovací hodiny týdně. Přírodovědu vyučují ve 4.–5. ročníku, přičemž ve 4. ročníku se realizuje jedna vyučovací hodina týdně a v 5. ročníku dvě vyučovací hodiny týdně. Vlastivěda se týká taktéž 4. a 5. ročníku, ale na rozdíl od přírodovědy disponuje v obou ročnících dvěma hodinami týdně. To je možné díky tomu, že škola využila disponibilní časovou dotaci právě pro vzdělávací oblast Člověk a jeho svět⁸ (Základní škola Mladá Boleslav, Dukelská 1112 2015, s. 25).

⁷ (Citáty slavných osobností 2019) Dostupné z: <https://citaty.net/citaty/4055-karel-capek-hrst-elementarnich-znalosti-a-rozumna-zivotni-etik/>).

⁸ Viz tabulku 2 Učební plán 1. stupně.

Vzdělávací oblasti	Vzdělávací obor	Vyučovací předmět	1.r	2.r	3.r	4.r	5.r	Minim. časová dotace	Realizace	Z toho DČP
Jazyk a jazyková komunikace	Český jazyk a literatura Cizí jazyk	Český jazyk a literatura	8	8	8	7	6	35	37	2
		Anglický jazyk	1	1	3	3	3	9	11	2
Matematika a její aplikace	Matematika a její aplikace	Matematika	5	5	5	5	5	20	25	5
Informační a komunikační technologie	Informační a komunikační technologie	Informatika	0	0	0	0	1	1	1	0
Člověk a jeho svět	Člověk a jeho svět	Prvouka	2	2	2	0	0	12	13	1
		Přírodověda	0	0	0	1	2			
		Vlastivěda	0	0	0	2	2			
Člověk a umění	Hudební výchova	Hudební výchova	1	1	1	1	1	12	12	0
	Výtvarná výchova	Výtvarná výchova	1	1	1	2	2			
Člověk a zdraví	Tělesná výchova	Tělesná výchova	2	3	3	3	3	10	14	4
Člověk a svět práce	Člověk a svět práce	Pracovní činnosti	1	1	1	1	1	5	5	0
Celkem za povinný blok			21	22	24	25	26	104	118	14

DČP – disponibilní časová dotace

Tabulka 2: Učební plán 1. stupně

Zdroj: Základní škola Mladá Boleslav, Dukelská 1112 2015, s. 25.

Vyučovací předmět vlastivěda popisuje ve svém ŠVP ZŠ Dukelská takto: „*Náplň předmětu navazuje na elementární znalosti a dovednosti, které žáci získali v prvouce a dalších předmětech (konkrétně v matematice a českém jazyce) a současně vybavuje žáky základními dovednostmi a vědomostmi pro předměty na 2. stupni, jako je zeměpis, dějepis a fyzika*“ (Základní škola Mladá Boleslav, Dukelská 1112 2015, s. 74).

Charakteristika vlastivědy ve ŠVP pokračuje stanovením výchovně-vzdělávacích strategií, které v tomto předmětu vedou k osvojování klíčových kompetencí. V rámci osvojování kompetence k učení se škola například zavazuje k vedení žáka k nalézání nových poznatků a souvislostí, chtějí přenášet teoretické postupy do praktického života a důležitá je pro ně také podpora vlastního pracovního projevu žáků. K naplnění

komunikativní kompetence si jako strategii škola stanovila například podněcování žáků k vyjádření vlastního názoru, ale také vedení žáků k naslouchání a respektování jiných názorů. Pro dosažení občanských kompetencí pak škola například podněcuje žáky k vyhledávání významných rodáků, kulturních a historických památek či významných událostí z dostupných materiálů (Základní škola Mladá Boleslav, Dukelská 1112 2015, s. 74–75).

Výstupy vyučovacího předmětu vlastivěda, vlastivědné učivo a zařazení mezipředmětových vztahů a průřezových témat má ZŠ Dukelská zpracované v tabulce. Dále je také rozděleno učivo pro 4. ročník a 5. ročník. Vše musí být v souladu s RVP ZV. Následující tabulka je pouze výřezem pro uvedení příkladu zpracování vlastivědného učiva v ŠVP.

ZŠ Mladá Boleslav, Dukelská 1112/III
Vzdělávací oblast: ČLOVĚK A JEHO SVĚT
Vyučovací předmět: VLASTIVĚDA

Škola plná pohybu
Ročník: 5.
Časová dotace: 2 hodiny

Výstupy	Učivo	Mezipředmětové vztahy Průřezová témata, Poznámky
žák umí najít na mapě a pojmenovat jednotlivé kraje ČR najde na mapě Středočeský kraj vysvětlí pojmy krajské město, krajský úřad, obecní úřad, magistrát a primátor charakterizuje „svůj“ kraj – jeho polohu v ČR vyhledá jednoduché údaje o přírodních podmínkách a sídlištích lidí na mapě ČR	NAŠE VLAST místo, kde žijeme – naše vlast, krajina, regiony ČR – vybrané oblasti ČR surovinné zdroje, výroba, služby obchod	Inf – zpracování a vyhledávání informací OSV7, OSV11 – pravidla chování ve škole a třídě VDO1, VDO2 MKV1 EV3
žák umí najít na mapě a pojmenovat jednotlivé kraje ČR najde na mapě Středočeský kraj vysvětlí pojmy krajské město, krajský úřad, obecní úřad, magistrát a primátor charakterizuje „svůj“ kraj – jeho polohu v ČR vyhledá jednoduché údaje o přírodních podmínkách a sídlištích lidí na mapě ČR	STÁTNÍ ZŘÍZENÍ politický systém ČR Praha	exkurze do Prahy VDO2, VDO4 MDV4, MDV5
vyhledá jednoduché údaje o přírodních podmínkách a sídlištích lidí na mapách naší republiky, Evropy a polokouli ukáže na mapě státy EU a zná jejich polohu vzhledem k ČR najde hlavní města států EU dovede stručně charakterizovat státy EU pozná významné evropské památky zprostředkuje ostatním zkušenosti, zážitky a zajímavosti z vlastních cest a porovná způsob života a přírodu v naší vlasti i v jiných zemích	EVROPA A SVĚT mapy obecně zeměpisné a tematické, obsah a vysvětlivky Evropa a svět – kontinenty, evropské státy EU, cestování životní podmínky – rozmanitost podmínek života na Zemi	M – závislosti, vztahy a práce s daty Inf – zpracování a vyhledávání informací VMEGS2, VMEGS3 MKV1, MKV2, MKV3
využívá archivů, knihoven, sbírek muzeí a galerií	LIDÉ A ČAS	M – finanční gramotnost

Tabulka 3: Vlastivědné učivo v ŠVP

Zdroj: Základní škola Mladá Boleslav, Dukelská 1112 2015, s. 79.

1.3 Výukové metody a možnosti hodnocení

Vavrdová uvádí, že vyučovací prostředky zahrnují „všechny předměty a činnosti, jejichž prostřednictvím se realizuje vyučovací proces. K vyučovacím prostředkům tedy patří nejen materiální prostředky (např. zařízení školy, didaktická technika, učební pomůcky), ale i vyučovací metody a formy“ (Vavrdová 2009, s. 45). Výběr vhodných výukových metod je jedním z prostředků, jak ovlivnit úspěšnost výuky vlastivědy.

Vyučovací metoda je dle Matuškové (1998, s. 55) postup učitele, prostřednictvím kterého řídí činnost žáků tak, aby splnil vytyčené cíle. Podle Maňáka a Švece (2003, s. 22) toto tradiční pojetí výukové metody ale zpochybňuje vztah učitele a žáka postavený na dialogu. Sami metodu popisují především jako cestu, po které jde žák a učitel mu jí spolu s dalšími činiteli výuky (např. obsah výuky) usnadňuje. Na rozdíl od obsahu nebo organizační formy se metoda poměrně rychle mění a je schopna se přizpůsobit nové okolnosti či novému cíli. Je tedy výrazně dynamičtější prvkem výuky (Maňák, Švec 2003, s. 9). Takové pojetí výukové metody také lépe odpovídá současnému kladení důrazu na žakovu aktivitu, spolupráci, problémové a činnostní učení, projektovou výuku atd.

Klasifikovat výukové metody můžeme různými způsoby z různých pohledů. Dále se budeme věnovat ale spíše těm metodám a jejich klasifikaci, které nejlépe odpovídají výuce vlastivědy. Porovnáme tím také dva přístupy ke klasifikaci výukových metod ve vlastivědě, které popisují jediné současné publikace věnující se didaktice vlastivědy u nás.

1.3.1 Klasické výukové metody

Označení *klasické výukové metody* používáme pro klasifikaci metod z hlediska zdroje poznání a podle charakteru poznatků. Jsou to metody používané již velmi dlouho, ale stále se rozvíjejí. Charakteristické jsou pro frontální výuku (Zormanová 2012, s. 16). Tento typ metod využívá ve své publikaci Vavrdová (2009, s. 39–40). Odkazuje se tak na Maňáka a Švece (2003, s. 49), kteří klasické výukové metody jednoduše dělí na metody:

- slovní,
- názorně-demonstrační,
- praktické.

Mezi *slovní metody* řadíme výklad, přednášku, diskuzi, rozhovor, ale i dramatizaci, práci s učebnicí nebo písemnou práci. Podle Vavrdové (2009, s. 40) je ve vlastivědě nejužívanější slovní metodou rozhovor. Při použití této metody je však nezbytné, aby měli žáci již ucelený přehled, zkušenosti a vědomosti v daném učivu. Úspěch rozhovoru pak závisí hlavně na znalostech a schopnostech učitele. Je totiž potřeba stanovit si cíle, připravit rozhovor přiměřený věku a schopnostem žáků, umět klást správně otázky a zapojovat všechny žáky. Pro první stupeň ZŠ je také velmi úspěšná metoda vyprávění. Vyprávění vlastních, ale i cizích zážitků často působí na emoce žáků, a to pozitivně ovlivňuje vnímání, paměť a představy.

Za *názorně-demonstrační metodu* považujeme předvádění nebo pozorování. Zde je prostor pro zapojení regionálního principu do vlastivědy, neboť praktické pozorování by se mělo odehrávat v okolí bydliště a školy. Metodu předvádění neboli demonstrace používáme tehdy, využíváme-li ve výuce pomůcku, která slouží k názorné ukázce učiva (Vavrdová 2009, s. 40–41).

Pokusy, nácvik praktických dovedností nebo grafické práce řadíme mezi *metody praktické*. Jednou ze základních praktických dovedností, jejíž osvojení je i cílem vlastivědného vyučování, je práce s mapou a plánem. Za grafickou práci považujeme výtvarné zpracování nějakého tématu nebo jednoduché zápisky (Vavrdová 2009, s. 41).

1.3.2 Metody pro jednotlivé fáze výuky

Matušková (1998, s. 55) ve své publikaci užívá dělení metod, se kterým přišel L. Mojžíšek již v roce 1988. Ten rozdělil vyučovací metody podle fází procesu vyučování, ve kterých je nejčastěji užíváme. Přesto, že je tato klasifikace známá již 30 let, také se stále používá. Metody se podle ní dělí na:

- motivační,
- aktivizační,
- expoziční,
- fixační,
- diagnostické a klasifikační.

Pro efektivitu vyučování je *motivace* nedílnou součástí procesu. Prostřednictvím motivace vzbudíme u žáků o učivo zájem. Vzbuzení zájmu a pocitu užitečnosti a potřeby nových znalostí je primární (vnitřní) motivací. Existuje ještě sekundární

(vnější) motivace, kterou je například lepší známka, nebo naopak strach z horší známky. Kvalitní výuka se však vyznačuje spíše motivací vnitřní. Je spoustu možností, které můžeme využít pro vzbuzení zájmu. Osvědčené způsoby jsou např. didaktické hry, vyprávění, obrazový nebo zvukový materiál apod.

Aktivizační metody využíváme k vybavení si již dříve získaných znalostí žáků, které potřebují k navázání na další učivo. Většinou se setkáme se zařazením těchto metod na začátku vyučovací hodiny, ale je možné je využít opět i v průběhu. Čím je metoda pro žáky zajímavější, tím je také efektivnější. Aktivizační metodou může být např. skupinová práce, řešení zadaného problému nebo soutěž (Matušková 1998, s. 56).

Nové znalosti získává žák při užití *expozičních metod*. Jedná se o aktivitu učitele i žáka. Pasivně může žák získávat poznatky např. skrze vyprávění, výklad nebo sledování audiovizuálního záznamu. Aktivním příjemcem je žák např. při projektové výuce, řešení problému, vhodné skupinové nebo samostatné práci - jednoduše při praktické činnosti (Matušková 1998, s. 57).

Fixační metody využíváme ve fázi, kdy upevňujeme získané poznatky žáků. Procvičovat je nutné vědomosti i dovednosti. Obecně platí, že v této fázi lze použít metody z předchozí fáze expozice. Didaktický záměr se však liší. Při opakování a procvičování učiva je dobré metody obměňovat, často je střídat a užívat jiné, než které jsme použili při expozici daného učiva (Matušková 1998, s. 58).

Matušková (1998, s. 59) se zmiňuje hlavně o nejvíce využívané tradiční metodě ze skupiny *diagnostických a klasifikačních metod*. Tou je podle ní ústní zkoušení, ke kterému by ale měli mít žáci k dispozici pomůcky, se kterými pracovali ve výuce (např. mapy). Zkoušet můžeme i prakticky získané dovednosti např. to, jak se žák orientuje na časové ose, jak umí pracovat s mapou, se směrovou růžicí nebo kompasem. Tématu hodnocení se budeme následně věnovat více.

1.3.3 Možnosti hodnocení ve vlastivědě

Rozlišíme-li účel a pohled, jakým se díváme na výsledky hodnocení, získáme dva základní typy hodnocení: *sumativní* a *formativní*. Oba dva typy hodnocení jsou ve výuce důležité, jejich přístup je však velmi odlišný. Rozdílná je jejich informační hodnota, různě to ale ovlivní také prožitky či další práci posuzovaného žáka (Slavík 1999, s. 37).

Na školách se stále ještě setkáváme především s *hodnocením sumativním*. Účelem tohoto způsobu hodnocení je „*získat konečný celkový přehled o dosahovaných výkonech [...] nebo kvalitativně roztrždit celý posuzovaný soubor (žáků, pracovních výsledků apod.)*“ (Slavík 1999, s. 37). Příkladem je klasická písemná práce, ústní zkoušení nebo vysvědčení, jestliže je jejich cílem pouze změření výkonu. Naproti tomu formativní hodnocení je většinou průběžné a určené především žákovi (Starý 2006). Hodnocení (dobrá známka) se nezřídka stává vnější motivací. Naším úkolem a také úkolem vlastivědy je ale motivace vnitřní. Chceme žáky nadchnout pro další poznávání, ne pro honbu za lepšími známkami.

Pojem „*formativní hodnocení*“ vznikl v 70. letech v USA v okruhu lidí, jehož nejznámější jméno je dnes asi Benjamin Bloom. Spolu se svými kolegy dospěl k názoru, že bychom se neměli zaměřovat pouze na měření výkonu žáka. Hodnocení by mělo žákům radit jak postupovat s odstraněním chyb a celkově jim podávat zpětnou vazbu. (Starý 2006). Na rozdíl od sumativního hodnocení je cílem tohoto způsobu hodnocení vést žáka v průběhu celého výchovně-vzdělávacího procesu. V momentě, kdy je ve výkonu nebo činnosti ještě prostor ke zlepšení, podává hodnotící informaci. Navíc má charakter dialogu - učitel diskutuje se žákem o průběhu jeho práce, nabízí mu své zkušenosti a rady. Žák tento způsob také nevnímá jako hodnocení, nýbrž jako pomoc a má větší šanci se zlepšit a posunout se dál (Slavík 1999, s. 37–39).

Dnes už i čeští odborníci považují formativní hodnocení za důležitou součást výuky. Cílem užívání formativního hodnocení ale není vymýcení hodnocení sumativního. Tyto dva způsoby hodnocení se budou ve škole nadále objevovat vedle sebe. Pro rozvoj klíčových kompetencí, na které je dnes kladen velký důraz, je však důležitý způsob hodnocení, který odpovídá právě formativnímu hodnocení. Pro to, aby se ve školách stále více tímto způsobem pracovalo, argumentují tři jeho hlavní účinky: podpora spravedlivosti, zvýšení školní úspěšnosti žáků, rozvoj klíčových kompetencí, a to hlavně kompetence k učení (Starý 2006).

Hodnotit nemusíme pouze žákovi znalosti a jeho práci na konci tematického celku, v pololetí nebo na konci roku. Zpětnou vazbu bychom měli poskytovat neustále v průběhu učení. Je také dobré do vyučovací hodiny zařazovat *reflexi* a *sebehodnocení* žáků. Hodnocení, nebo chceme-li zpětná vazba je nutnou součástí lidské činnosti, všichni se s ní během svého života setkáváme a mělo by být cílem školy, aby tuto dovednost

(stejně jako jiné) žáky naučila (Slavík 1999, s. 109). Jedním způsobem, jak to žáky učit, je reflexe. Reflexi je vhodné zařazovat na konci každé vyučovací hodiny. Žáci hodinu zhodnotí, slouží jim ke shrnutí učiva, zopakování důležitých informací, ale je důležitá také pro učitele. Ten prostřednictvím reflexe zjistí úspěšnost vyučovací hodiny, úspěšnost žáků a jejich případné problémy a ověří si, zda byly splněny vytyčené cíle. S těmito informacemi by měl dále pracovat a přizpůsobit jim navazující vyučovací hodinu.

Rakoušová (2008) mluví o sebehodnocení jako o nejvyšší formě hodnocení. Je to výchovný prostředek, který se zaměřuje nejen na výsledek, ale i na průběh školní práce a má neformální charakter. Jeho cílem je „*zvýšení účinnosti procesu dosahování kognitivních, afektivních, sociálních i psychomotorických cílů žáka, a to ne prioritně ve srovnání s „normou“, tj. ve vztahu k výkonům spolužáků ve třídě, ale vzhledem k předem danému kritériu bez ohledu na výkony spolužáků*“ (Rakoušová 2008). Sebehodnocení je doplňková forma hodnocení, vedle forem oficiálních, které stanovuje zákon. Jeho zařazováním utváříme žákovu osobnost, učíme ho hodnotit, hledat, analyzovat a odstraňovat chyby, přijímat za sebe odpovědnost. To všechno bude žák pro své další uplatnění potřebovat. V mladším školním věku je schopnost sebehodnocení velmi náročná. Proto je nutné se budování této dovednosti věnovat postupně, ale ne sporadicky a také s přihlédnutím k zvláštnostem dané věkové skupiny (Rakoušová 2008).

Při plánování výuky a kontrole dosažených výsledků a k hodnocení jsou velmi užitečné taxonomie výukových cílů. Cíle dělíme podle oblasti rozvoje na kognitivní, afektivní (postojové) a psychomotorické (Černoch 2020). My se budeme věnovat taxonomii cílů kognitivních. Tu publikoval v roce 1956 tým psychologů již zmiňovaného Benjamina Blooma.

Bloomova taxonomie (z řeckého taxis – uspořádání a nomos – zákon) je hierarchické uspořádání kognitivních (poznávacích) cílů. Kognitivní cíl je požadavkem směrem k žákovi, který jeho splněním získá znalosti a dovednosti. Cíle na sebe navazují a respektují tak didaktickou zásadu Jana Amose Komenského, a sice postup od jednoduššího ke složitějšímu. První cíl je na myšlení nejméně náročný a poslední nejnáročnější. Každý další stupeň navíc vyžaduje zvládnutí toho předešlého. Pro vymezení cílů můžeme použít některé z aktivních sloves, která jsou pro daný stupeň taxonomie typická. Mezi kognitivní cíle patří:

- zapamatování,

- porozumění
- aplikace
- analýza
- syntéza
- hodnocení (Černoch 2020).

Prvním a nejjednodušším cílem je *zapamatování*. Jeho smyslem je zaznamenat a uchovat v paměti informaci tak, aby byl žák schopen si ji později vybavit. Z hlediska znalostí získá žák všeobecné i konkrétní poznatky, z hlediska dovedností si osvojí postupy práce, prostředky a metody. Aktivní slovesa, která definují tento cíl, jsou např.: vyjmenuj, popiš, urči, vyber, napiš, definuj, doplň (Černoch 2020).

Porozumění je schopnost formulovat jinými slovy získané dovednosti. Žák také musí umět informaci shrnout, zestručnit a předložit konkrétní příklad. Při dosažení tohoto cíle dokáže žák poznatky reprodukovat, podstatu tématu by měl umět také vyjádřit vlastními slovy. Aktivními slovesy pro tento cíl jsou: jinak formuluj, objasni, přelož, zkontroluj, dokaž apod. (Černoch 2020). Dalším kognitivním cílem je *aplikace*. Její podstatou je žákova schopnost pracovat se získanými znalostmi a zkušenostmi v konkrétní situaci. Předpokládá, že žák bude aktivně hledat nejlepší řešení problému a zanalyzuje případné chyby v postupu. Mezi aktivní slovesa patří: řeš problém, naplánuj, diskutuj, vyzkoušej nebo navrhní (Černoch 2020).

Analýza patří již mezi složitější myšlenkové operace. Žák na této úrovni dokáže rozebrat informaci/jev/postup na několik částí, které spolu souvisejí a navazují na sebe. Je také schopen odlišit fakta od domněnek a třídit informace na důležité a nedůležité. Pro tento cíl jsou příznačná aktivní slovesa jako: rozliš, proved' rozbor, rozčleň prvky, načrtni uspořádání atd. (Černoch 2020). Opakem analýzy je *syntéza*. Je vyšším stupněm porozumění. Žák je totiž schopný sestavit prvky informací do jednoho smysluplného celku. To je možné jen na základě jeho předchozí znalosti vazeb a vztahů mezi jednotlivými částmi. Aktivní slovesa pro prověření tohoto cíle jsou: navrhní, shrň, napiš postup, učiň všeobecný závěr a další (Černoch 2020).

Nejvyšším stupněm kognitivních cílů, kterého lze podle Blooma dosáhnout, je *hodnocení*. Žák prokáže schopnost vyhodnotit správnost informace a její smysl. Dále umí porovnat postupy a určit ten nejvhodnější, k posuzování informace používá obecně platný

vzor. Pro tento cíl můžeme použít aktivní slovesa: porovnej, argumentuj, zdůvodni, kritizuj, zhodnot' či uveď pozitiva a negativa (Černoch 2020).

Taxonomii v roce 2001 výrazně revidoval Bloomův spolupracovník R. Krathwohl spolu s L. Andersonem. Původní taxonomii kognitivních cílů rozšířili a vytvořili její dvě dimenze. První úrovní jsou znalosti/vědomosti a druhou jsou kognitivní procesy. Podle revidované taxonomie není nejvyšším stupněm kognitivních cílů *hodnotit*, ale *tvorit*. Hodnocení zařazují na jeho předstupeň, místo Bloomovy *syntézy*. Při užívání této taxonomie se navíc nepracuje s hierarchií cílů, k hodnocení vyučovacích cílů slouží určitá matrice. Původní taxonomii někteří odborníci kritizují za její nejednoznačnost a zjednodušování charakteru myšlení. Poukazují také na důležitost dvou dimenzí. Původní Bloomova taxonomie se však díky její jednoduchosti a použitelnosti v praxi užívá vedle revidované taxonomie dodnes (Vávra 2011).

1.4 Současná vlastivěda

Vlastivěda je předmětem, který propojuje vědomosti, zkušenosti a dovednosti z osobního života a vyučování s novými informacemi získanými prostřednictvím médií. Obsahově je napojená na řadu vědních oborů a její učivo je velice různorodé a pestré. Vyučování navíc stále prochází změnami a celkové pojetí učiva je jiné. Odkláňáme se například od vyučování informativního k formativnímu.⁹ Dnešní doba přináší značné výhody, ale také úskalí. Výhodou je bezesporu volnost učitelů ve výběru materiálů a pomůcek. Učitelé navíc nejsou svazováni přísným plněním osnov (Vavrdová 2009, s. 20, 31). Mohou se např. podílet na tvorbě ŠVP, do kterého si škola sama volí učivo v jednotlivých předmětech a ročnících (samozřejmě v souladu s RVP ZV). Naopak jedním z nejvíce akcentovaných problémů výuky vlastivědy je otázka učebnic.

1.4.1 Problematika učebních materiálů

Poněvadž je vlastivěda velmi rozmanitá ve svém učivu a v dnešní době je k dispozici spousta materiálů a možností, odkud čerpat, učitelé se často špatně orientují a sami nevědí, co mají učit. Velké množství informačních zdrojů se tak stává negativem. Nezřídka se můžeme setkat s učebnicemi, které jsou obtížné a neodpovídají požadavkům (očekávaným výstupům) RVP ZV. Velmi se odlišuje obtížnost textu v učebnicích pro stejný ročník od různých autorů a nakladatelství, přestože jsou vytvořeny pro stejnou

⁹ Větší prostor ve výuce je přisuzován aktivitě žáků oproti dřívějšímu výkladu učitele., pozn. aut.

cílovou skupinu. Co se týče obtížnosti po obsahové stránce, autoři předkládají žákům dějiny často chronologicky ve velkých podrobnostech. Zároveň ale chybí vztah ke konkrétnímu regionu, navázání na regionální dějiny, které by mohly být žákům na prvním stupni ZŠ bližší a lépe představitelné. Dalším problémem učebnic vlastivědy dle Průchy (Maňáka a Klapko 2006, s. 15) je obtížnost textu a často také poměr textu a obrazového materiálu. Při zjišťování obtížnosti textu posuzujeme v učebnicích syntaktický faktor (délka a složitost vět) a sémantický faktor (poměr běžných, odborných, faktografických a numerických pojmů). Průcha (Maňák, Klapko 2006, s. 15) uvádí, že autorům vlastivědných učebnic často dělá problém odhadnout přiměřený poměr odborných informací vzhledem k věku žáků a přetěžují je velkým množstvím odborných i faktografických výrazů.

Za nejméně vhodné považujeme učebnice, které žákům předkládají hotové pravdy a vedou je k učení se textu nazpaměť. To je v rozporu s cíli vlastivědy, prostřednictvím které bychom měli žáky učit uvažovat ve vztazích a souvislostech a vést je k samostatnému objevování. Z výzkumů bohužel vyplývá, že učitelé se spoléhají právě na učebnice, které jsou často jejich hlavním zdrojem pro výuku (Vavrdová 2009, s. 31–33). Velký problém také nastává v případě, kdy škola při tvorbě ŠVP nevychází primárně z RVP ZV, ale z obsahu učebnic, které jsou předimenzované. Učitel pak dětem ve velkém spěchu předkládá často nadbytečné učivo, aby splnil závazné očekávané výstupy ze ŠVP.

1.4.2 Východiska

Osvojování znalostí a dovedností ve vlastivědě, ale také obecně klíčových kompetencí můžeme dosáhnout nejen za pomoci dostupných učebních materiálů, ale především prostřednictvím regionálních reálií. To je navíc požadavek RVP ZV. V souvislosti s tematickým celkem *Lidé a čas* jsme vyzdvihli didaktické zásady, které můžeme praktikovat při regionálním poznávání. Postupujeme totiž od skutečností známějších a jednodušších ke skutečnostem složitějším a vzdálenějším. Velmi důležitá je zde také názornost.

Značná část vyučování vlastivědy se dnes stále odehrává formou výkladu nebo čtení z učebnic a následného provádění zápisu do sešitu žáků. Dalším požadavkem RVP ZV, který vyplývá z charakteristiky tematického celku *Lidé a čas*, je ale samostatné bádání, objevování a získávání informací z různých zdrojů. Abychom mohli splnit cíl

tohoto tematického celku (i vlastivědy obecně), kterým je vzbuzení zájmu o kulturu a historii v blízkém okolí a prostřednictvím něj také celé země, měli bychom z vlastivědy vytvořit zajímavý a atraktivní předmět. Toho můžeme docílit např. využitím *questingu*,¹⁰ *místně zakotveného učení*¹¹ nebo *regionálních učebnic*.¹² Těmto tématům se budeme věnovat v následujících kapitolách. Aby byla výuka co nejefektivnější a z pohledu žáků i zajímavější, nabízí se dle Matuškové (1998, s. 31) také využívání vztahů mezi vyučovacími předměty. Přesto, že je každý vyučovací předmět do určité míry specifický, existují mezi učivy jednotlivých předmětů určité vazby a souvislosti. Učitel by měl tyto vztahy vnímat a pracovat s nimi. Vlastivěda má v tomto ohledu na prvním stupni výhodné postavení. Spolu s prvoukou a přírodovědou je předmětem, jehož prostřednictvím žáci poznávají okolní svět a provázání s ostatními předměty je tedy vcelku logicky vyplývající (Matušková 1998, s. 31–32).

¹⁰ Viz 2.1 Questing.

¹¹ Viz 2.2 Místně zakotvené učení.

¹² Viz 3.1.2 Regionální učebnice.

2 Questing ve vzdělávání

Nejen vzhledem k nastíněným úskalím učebních materiálů, které máme pro vlastivědu k dispozici, se nabízí otázka, jak vyučovat vlastivědu jinak. Je zde řada tradičních i méně tradičních vyučovacích prostředků, které máme k dispozici. Jedním ze způsobů, jak oživit výuku vlastivědy je právě questing. Jeho vývoji a podstatě se budeme věnovat hned v úvodu této kapitoly. Questing následně porovnáme s podobnou outdoorovou aktivitou, kterou je geocaching. Zabývat se ale budeme také dalším východiskem, kterým je místně zakotvené učení. Možnost zařazení questingu přímo do výuky na prvním stupni ZŠ zhodnotíme a v závěru nastíníme informační zdroje, ze kterých můžeme při tvorbě questů čerpat.

2.1 Questing

Questing (u nás též používaný výraz hledačka) je dle Daniše (2016, s. 43) venkovní aktivita, která směřuje pozornost lidí všeho věku k místnímu kulturnímu a přírodnímu dědictví. Delia Clark (2014, s. 19) ho popisuje jako cestu za pokladem, která je trvale zřízená a jenž využívá různé poetické nápovědy, kresby nebo mapy. Clark také popisuje prvotní záměr vzniku questingu, jímž dle ní bylo „*upevnit a obnovit životaschopnost a energii místních komunit, obcí*“ (Clark, et al. 2014, s. 18). Při jeho vzniku stála myšlenka přiblížit lidem hru v krajině, dát jim k tomu příležitost a prostor. Autoři tím měli na mysli průzkum obce, porozhlédnutí se po okolí za využití všech smyslů, objevování nových míst, řešení hádanek, dozvídání se nových informací např. o místních tradicích apod. John Elder říká, že „*dobrodružství a zážitek je nejlepším začátkem jak pro vzdělávání, tak pro to, aby se lidé stali dobrými občany*“ (Clark, et al. 2014, s. 19).

2.1.1 Vznik a vývoj

Historie této aktivity sahá až do roku 1854, kdy v Dartmoorském parku v Anglii vznikl jeho předchůdce - letterboxing. Zakladatelem letterboxingu byl James Perrot, který se do tohoto parku vydal a ukryl v něm láhev s vlastní vizitkou. Ti, kteří láhev našli, do ní přidávali také svoje lístky s adresou. V roce 1908 láhev nahradili objemnější a odolnější schránkou, takže do ní lidé mohli vkládat i větší předměty. Nejčastěji v ní ale zanechávali pohlednice se zpáteční adresou a čekali, jestli jim pohlednice dorazí od jiného návštěvníka zpět. Postupem času se tyto „krabice na dopisy“ rozšířili i do jiných

míst a v roce 1976 vytvořil Tom Gant mapu a do ní zakreslil všechny existující letterboxy, kterých bylo v té době patnáct. Tím se letterboxing rozšířil ještě více a nové boxy neumísťovali pouze jednotlivci, nýbrž i různé spolky. Do krabic začali návštěvníci navíc přidávat i jiné předměty, připisovali vzkazy do návštěvní knihy či zanechávali otisky vlastnoručně vyrobených razítek (Clark, et al. 2014, s. 21–23).

Tato 150 let stará anglická hra se díky Davidovi Sobelovi dostala do Spojených států amerických (USA) a na jejích základech vznikl právě questing. Na začátku nového programu, který byl pojmenován Valley Quest, stála Delia Clark, která chtěla přivést mládež k činnosti v místní neziskové organizaci Zdravé obce a také již zmíněný David Sobel, jenž chtěl zkušenost z Anglie přenést do škol v USA. Do skupiny se přidal ještě Steve Glazer jako koordinátor nového programu a společně jej otestovali na veřejných i soukromých školách a s různými skupinami spolupracujících s obcí. Tvůrci nového programu Valley Quest byli úspěšní, neboť za vynikající výsledky získali v roce 1997 od přírodovědného muzea v Montshire (stát New Hampshire) cenu Waltera Painea. Dnes bychom ve státech New Hampshire a Vermont našli přes 200 hledáček, které jsou přístupné všem zájemcům (Clark, et al. 2014, s. 23–24).

Cesta questingu do Čech se začala vyvíjet v letech 2000–2003, kdy se díky spolupráci našich a amerických neziskových organizací dostala do USA Blažena Hušková. Ta se setkala s Delií Clark, vyzkoušela si první hledáčku a navázala spolupráci. Roku 2012 přijela naopak Delia Clark do ČR a vedla zde několik seminářů. Díky tomu vznikli první dvě hledáčky na našem území - na brněnském Špilberku a ve Štramberku na kopci Kotouč. Dnes se již povědomí o questingu rozšiřuje, a to díky občanskému sdružení Actea - společnosti pro přírodu a krajinu a díky její ředitelce Kateřině Kočí, která o něm spolu s Blaženou Huškovou pořádá semináře. Vznikly také webové stránky www.questing.cz, které aktivitu propagují. Na těchto stránkách zájemce nalezne volně přístupné texty jednotlivých zaregistrovaných hledáček, které si může sám projít (Clark, et al. 2014, s. 24–25).

Společné kořeny má v letterboxingu také geocaching, který je u nás o něco známější. Všechny tyto outdoorové hry mají společnou cestu za pokladem, geocaching však na rozdíl od letterboxingu a questingu využívá moderní technologie. Místo ukryté krabičky je zaznamenáno geografickými souřadnicemi a hledači k jejímu nalezení využívají globální polohový systém (GPS). V krabičce většinou návštěvník zanechá

vzkaz, vezme si drobnost ze sbírky předmětů a na oplátku přidá do krabičky něco svého (Clark, et al. 2014, s. 26).

2.1.2 Hledačka

O questu neboli hledačce můžeme říci, že je to cesta ve dvou rovinách. V první rovině je to opravdu určitá trasa, po které může jít kdokoliv a na konci najít poklad. V té druhé rovině je to cesta k poznávání okolí, vytváření vztahů v obci, ke vzdělávání i k rekreaci. Hledačky nemají žádné věkové omezení. Při průzkumu známých i neznámých míst se mohou bavit stejně tak děti jako dospělí. Objevují se v nich popisy, příběhy i historky, týkající se lokálního dědictví, ať už je přírodního charakteru, nebo lidským dílem. Pávě texty a nápovědy k dalšímu putování jsou většinou motivované příběhem o místu, osobě nebo nějakém jevu z dané oblasti. Na úplném konci hledač najde ukrytou krabici. V ní mohou být schované obrázky nebo jiné materiály, které se vztahují k celému questu a třeba ho i dále rozvíjejí. Každá hledačka má svůj charakter a od ostatních se něčím odlišuje. Společné jsou však alespoň tři prvky. Hledačku doprovází mapa nebo plánec, sada nápověd a krabice s pokladem (Clark, et al. 2014, s. 18–20).

Aby hledačka splnila svůj vzdělávací cíl, měla by odpovídat několika zásadním kritériím. Úspěšná hledačka:

- je zábavná
- je náročná
- má jasné řešení
- má motivační grafickou úpravu
- vede zajímavým terénem
- její nápovědy jsou poutavé

Úkolem učitele je přitáhnout žáky k tomu, aby sami chtěli získávat informace. V době, kdy zábavu dětem generuje počítač, televize nebo telefon je to ale často velmi těžké. Využitím dobře sestavené hledačky by se to však mohlo povést. Kromě zábavy, kterou hledačům přinese, zahrnuje také využití schopností kriticky uvažovat o problému, dedukovat a bádát. Dále povzbuzuje žákovi smysly a probouzí jeho fantazii (Clark, et. al 2014, s. 57–59).

Bylo již řečeno, že každý quest je jiný. Není to však jen z důvodu jiného tématu, ale hlavně proto, že existuje velké množství typů hledaček, které se dají různým

způsobem kombinovat. Ne vždy se tak dá využít zkušeností z minulé hledačky. Přehled hledaček se dělí do třech kategorií. V těchto kategoriích nalézáme další podkategorie. Základními však jsou:

- postup při řešení hledačky
- vztah mapy a nápovědy
- zaměření hledačky

Za nejzákladnější dělení hledaček považujeme dělení *podle postupu při řešení nápověd*. Prvním typem je postup od nápovědy k nápovědě. Jeho výhodou je jednoduchost. Dalším způsobem je vyhledávání písmen v okolí (nápis, vývěsní štít apod.) a jejich využití do přesmyček nebo hlavolamů pro zjištění tajenky. Číslo zase můžeme využít pro číselný kód nebo pro upřesnění místa pokladu (počet stromů, dveří atd.). Na cestě za pokladem lze využít i kompas, buzolu či vizuální detaily (nápovědou je např. fotografie) (Clark, et al. 2014, s. 61–62).

Dalším kritériem dělení hledaček je *vztah mapy a nápovědy*. Klasické pojetí je úplné využití mapy i nápovědy. Pro dojití k cíli stačí nápovědy, ale mapa je zde jako jistota, podpora pro nápovědy, ale také z estetických důvodů. Mají tedy stejnou funkci. Odlišnou funkci mají v případě druhého typu, kdy jsou na mapě označena místa nápovědy. Nápovědu pak hledač rozluští pouze na místě vyznačeném v mapě. Dalším způsobem je použití mapy pouze na zakreslení pokladu. Mapa se tak dostává do hry až na úplném konci hledačky. Přesto, že mapa i nápovědy patří mezi tři základní prvky questu, v některých případech lze jedno nebo druhé vynechat. Bez mapy tak může více vyniknout příběh, věnujeme se spíše detailům v okolí nebo nápovědám v podobě grafického materiálu. Pokud bude naopak hledačku doprovázet podrobná mapa, která bude eventuálně skrývat určité nápovědy, samostatné nápovědy pak nejsou třeba (Clark, et al. 2014, s. 62).

Poslední typ třídění hledaček se zabývá jejich zaměřením. Úplně nejjednodušeji můžeme rozlišit dva typy: hledačky zaměřené na *místo* a hledačky zaměřené na *příběh*. Mezi ty, které jsou inspirovány určitým *místem*, patří např. toulavé hledačky, hledačky se zvláštním cílem nebo se zvláštní trasou. Toulavé hledačky jsou zaměřené především na to, aby vylákaly hledače ven a ukázaly jim možnost zábavné vycházky spojené s poznáváním okolí. V takovéto hledačce nejsou místa propojena žádným zvláštním způsobem, spíše jsou vybrána tak, aby byla blízko sebe, ale zároveň nabídla něco

zajímavého. Atraktivnější jsou však např. hledačky se zvláštní trasou. V nich nejde tolik o místo, kde je ukrytý poklad, ale cílem je především sama cesta. Jednotlivá místa tak propojuje jedno zajímavé téma. Mezi hledačky zaměřené na *příběh* patří především ty věnující se kulturnímu dědictví, přírodnímu dědictví či významným osobnostem, ale také hledačky s posláním. Pro tuto diplomovou práci jsou stěžejní právě typy questů, které se zaměřují na kulturní dědictví a významné osobnosti regionu. V takových hledačkách se pak často umísťují do krabice s pokladem podrobnější informace o tématu, na které nezbyl v průběhu prostor (Clark 2014, s. 63–65).

2.1.3 Vznik nové hledačky

V naší zemi je mnoho lokalit, kde je již nějaká hledačka umístěna. Spousta zajímavých míst v regionech a obcích však na svou první teprve čeká. Takovou trvale umístěnou cestu za pokladem může vytvořit úplně kdokoli. Často to bývají různé organizace, informační centra, muzea, ale také skupiny občanů, rodiny, školní třídy nebo jednotliví nadšenci. Nikdo z nich to však nedělá ze zjištěných důvodů. Protože je jednou ze zásad questingu je nekomerčnost, velkou roli při tvorbě nových hledaček hrají právě dobrovolníci. Za vytvoření nové hledačky jim tak může být odměnou dobrý pocit, že prokázali službu obci a svým spoluobčanům (Clark, et al. 2014, s. 18). Aby byla hledačka navíc úspěšná, měl by se její autor držet určitého postupu při její tvorbě. Doporučený postup je následující:

1. *Informace o lokalitě* – Před tím, než tvůrce hledačky vybere konkrétní místa pro svou trasu, měl by se detailněji seznámit s danou lokalitou. Pokud bude jeho hledačka umístěna ve městě, nabízí se navštívit knihovnu, archiv či muzeum a prostudovat místní písemné památky. V případě, že je hledačka situovaná do přírody, určitě se v okolí najde nějaké středisko ochrany přírody nebo turistické informační centrum, kde lze získat také spoustu cenných informací. Další podnětnou aktivitou je studium současných i historických map obce či okolí a jejich porovnávání. Velmi přínosné jsou také rozhovory s prarodiči, sousedy nebo známými i neznámými lidmi, kteří v obci žijí mnohem déle a pamatují si spoustu zajímavostí, podivností či tajemství (Clark, et al. 2014, s. 38–39).
2. *Trasa* – Kudy hledačka povede a v jakém pořadí zařadit zvolená místa, to záleží na cílech a záměrech autora. Musíme mít ale vždy na paměti, že hledačku ovlivňuje hned několik okolností. Velký vliv na potenciální hledače má například

propojení vybraných míst se zajímavým příběhem. Ještě před tím, než s realizací tvorby začneme, je také vhodné stanovit její počáteční a cílový bod. Při rozhodování kam je umístit hraje roli např. docházková vzdálenost z centra obce nebo to, zda v daném místě nebude hledačka překážet ostatním lidem. Je třeba mít také na paměti, že důležitá je dostupnost hledačky. Pokud hledačka prochází nějakou budovou nebo např. parkem, který má omezenou dobu návštěvnosti, je nutné takové informace sdělit v úvodu. Pokud se chceme vyvarovat dalším komplikacím, musíme se rovněž zajímat o to, zda vybrané prostory jsou soukromé, či veřejné. Stane-li se, že se dané místo nachází na soukromém pozemku s možnou přístupností veřejnosti, určitě je nejlepší domluvit se s majitelem a získat pro tuto obecně prospěšnou aktivitu povolení. V neposlední řadě musíme při plánování trasy myslet na bezpečnost lidí a ochranu kulturních i přírodních památek (Clark, et al. 2014, s. 46–50).

3. *Průzkum* – Má-li autor hledačky jasno, kudy trasa povede, měl by se na vybraná místa vydat a pečlivě je prozkoumat. Nyní jsou totiž důležité detaily, skryté souvislosti či záchytné body, a to vše chytře poskládané do jednoho celku. Vydáme se tedy na místa, která figurují v chystané hledačce a snažíme se zaznamenat všemi smysly co nejvíce podnětů. Je tedy vhodné si na takový průzkum vzít psací potřeby a zápisník. Na místa se můžeme vracet několikrát, dokud nezískáme to, co pro hledačku potřebujeme. Z těchto průzkumných vycházek by pak měly vzejít různé pohybové nápovědy do textu hledačky. (Clark, et al. 2014, s. 87–88, 91).
4. *Nápovědy* – Smyslem pohybových nápověd je provádět hledače od počátku hledačky až k cíli. Trasu hledačky by měli být hledači schopni projít pouze tehdy, vyřeší-li úkoly nebo hádanky, které jim autor zadá. Nápovědy vyprávějí příběh, varují před možnými nesázami a navádějí až k místu, kde je ukryt poklad. Nápovědy mohou mít různou formu, ale nejúspěšnější hledačky bývají takové, kde je text veršovaný. Verše napomáhají soustředění a příjemně se čtou. Pokud je ale vhodnější psát nápovědy v próze, je to možné (Clark et al. 2014, s. 103–104, 107). Součástí hledaček jsou většinou také mapy nebo plány. I ty mohou mít různou podobu i funkci. Použít v hledačce můžeme mapy současné, historické, mapu nebo pláněk můžeme i ručně nakreslit. Obtížnost hledačky se odvíjí podle toho, jestli je mapa pouze dekorativní, nebo obsahuje důležité informace, které v textu nejsou, a její úloha je tedy důležitá. Všechny tyto prvky se odvíjejí od toho,

kdo hledačku vytváří a pro jakou (věkovou) skupinu je určena (Clark, et al. 2014, s. 121–122).

5. *Poklad* – Cílové místo hledačky jsme zvolili už na začátku procesu tvorby, a to proto, že musí být vhodné k ukrytí pokladu. Krabice s pokladem může mít nejrůznější podobu a umístění. Poklad můžeme uložit do plastové krabičky na potraviny, do šroubovací lahve, do kovové schránky nebo podobných jiných předmětů. Součástí pokladu by měla být návštěvní kniha, do které hledači napíší svůj vzkaz pro tvůrce. Často je v krabici také razítko, aby si hledači mohli zaznamenat, že danou hledačku zdárně prošli. Je-li příběh hledačky opravdu zajímavý, jistě se bude chtít hledač dozvědět více. Proto se do krabice přidávají často i další doplňující materiály jako jsou fotografie, různé texty, nebo alespoň odkazy na jiná místa. Pokud má být hledačka edukativní, je vhodné k pokladu přidat také náměty na aktivity, které budou téma dále rozvíjet. Uložení pokladu se odvíjí od možností daného místa. Venku může být krabice uschovaná např. v ptačí budce, kotlině stromu, poštovní schránce nebo květináči. Pokud je možnost ukrýt poklad v budově, je vhodné se domluvit s někým, kdo zde pracuje a na poklad dohlédne. Osobu můžeme využít třeba i pro výdej pokladu pouze na heslo získané v hledačce. (Clark, et al. 2014, s. 130–136).
6. *Testování* – V momentě, kdy je hledačka připravená, nastává fáze testování. Pokud chceme hledačku poskytnout veřejnosti a přispět tak svou prací k rozvoji obce, musíme si být jisti, že hledačka funguje tak, jak má. Na trase se hledači nesmí ztratit, musí pochopit a rozluštit všechny nápovědy, porozumět mapě apod. K testování si tedy vybereme zástupce cílové skupiny, pro kterou byla hledačka vytvořena. Trasu projdeme spolu s nimi, všímáme si případných nesnází, ale snažíme se nenapovídat. Díky zpětné vazbě prvních hledačů můžeme trasu či nápovědy upravit a vylepšit. Zaznamenáme také čas, po který se hledači pohybují na trase. Příští hledači tak budou moci počítat s tím, jak dlouho bude nalezení pokladu trvat (Clark et al. 2014, s. 140).

2.1.4 Vzdělávání zážitkem

O geocachingu jsme se již krátce zmínili v souvislosti s původem questingu. Obě tyto venkovní aktivity mají společné mnohé znaky, především je to záměr rekreační, ale i výchovně-vzdělávací a poznávací. U questingu i geocachingu je také patrná cesta za pokladem, což je jasně motivační prvek. Každá z aktivit ale pracuje s odměnou za

vynaložené úsilí trochu jinak a na své cestě k cíli využívá rovněž poněkud odlišných prostředků. Pokusíme se tedy tyto dvě volnočasové aktivity porovnat.

Geocaching své ukryté schránky označuje termínem cache. Výraz pochází z angličtiny, protože stejně jako questing vznikla tato aktivita v USA. U nás se ale používá český ekvivalent keška, keš nebo také geokeš. Stejně tak vzniklo i označení osob, které se hledání kešek věnují. Těm se říká geocacheři či kešeři (Vaník 2018a).

Rozdíl mezi questingem a geocachingem je především v užívání technologií. Zatímco hledačky se bez nich obejdou a k nalezení pokladu hledači stačí autorovy nápovědy (často ručně vyráběné), geocaching je v tomto ohledu náročnější. Je totiž založený na užívání navigačních systémů, které jsou zabudovány v GPS přijímačích, nebo dnes již i v mobilních telefonech. Schránku tak geocacher nalezne díky zeměpisným souřadnicím, které zjistí na internetových stránkách www.geocaching.com, kde jsou veškeré kešky zaregistrované. Na tento portál přidávají vlastníci kešky také popis místa, nějaké zajímavé informace (legendy, historické souvislosti apod.) a návod, jak ukrytou schránku najít. Samotné souřadnice místa nestačí z toho důvodu, že GPS dokáže navigovat pouze s přesností asi na 10 metrů, v náročném terénu to může být i více. Samotné místo kešky většinou bývá zajímavé buď pro autora nebo pro ostatní geocachery. Obvykle jsou schránky ukryté na vyhlídkových místech, v blízkosti historických památek atd. (Houšková 2009).

Geocaching je méně náročný na přípravu. Autor či vlastník kešky pouze uschová krabičku s pokladem a nahraje údaje o schránce na příslušné místo. Autor questu má mnohem více práce s vymýšlením trasy, nápověd nebo s tvorbou mapy. Z toho také vyplývá, že v geocachingu je nejdůležitějším prvkem aktivity samotná keška, jinými slovy poklad. V questingu má větší význam sama cesta, kterou poklad jen dále rozvíjí. Nepatrně se liší také obsah schránek. U obou aktivit najdeme zápisník, kam se nálezci podepíší nebo zanechají vzkaz. V pokladu hledačky to jsou ještě další informace, zajímavosti, náměty či razítko. V kešce si její nálezce zase může vybrat jeden z malých předmětů na památku a vložit do ní na oplátku něco svého. Jak dodává Houšková (2009), pro úplně prvního nálezce bývá do schránky přidáván ještě speciální předmět, který se označuje zkratkou FTF (z anglického first to find).

Obrovský rozdíl mezi questingem a geokešingem je v rozšířenosti. Zatímco registrovaných kešek bylo v roce 2018 přes 50 000 (Vaník 2018b) a od té doby jich

pravděpodobně mnoho přibýlo, registrovaných hledaček je v současnosti okolo 80. Zajímavostí je, že se na našem území nachází nejnavštěvovanější keška na světě. Našli bychom ji v Praze na Karlově mostě (Vaník 2018b). Tato čísla hovoří o tom, že geocaching je v naší zemi mnohem známější aktivitou. Neznaменá to ale, že by byl questing nezajímavý, ostatně do ČR se dostal až o 11 let později než geocaching. Také hledačky mají spoustu příznivců a podporovatelů, díky nimž se možná za několik let dočkáme podobných čísel jako u geocachingu.

Přestože se jak u questingu, tak u geocachingu jedná spíše o volnočasovou aktivitu mimoškolního charakteru, kterou si lidé zpestřují pobyt venku, velmi se nabízí jejich zapojení do výuky. Jak píše Brdička (2006), v případě geocachingu jsou patrné vazby především na vyučovací předměty druhého stupně ZŠ jako je zeměpis, informatika nebo také fyzika (funkce GPS). Cesta do přírody se dá propojit ale i s dějepisem a samotný pohyb je podstatou tělesné výchovy. Aktivitu lze ale modifikovat i pro mladší žáky. Na prvním stupni se ve vlastivědě propojují zeměpisné a dějepisné prvky. S využitím technologií již dnešní děti mladšího školního věku nemají problém a tímto způsobem jim můžeme alespoň ukázat, jak je využívat smysluplněji.

Také questing propojuje jednotlivé vyučovací předměty na prvním i druhém stupni ZŠ. Ve vlastivědě se nám při cestě za pokladem propojují zeměpisné a dějepisné poznatky z vlastivědy, díky specifickým nápovědám se objeví propojení s českým jazykem a v některých případech využijeme třeba i netradiční řešení úloh v podobě číselných hádanek, kombinací a kódů, které známe z matematiky. Díky pohybu venku je očividný taktéž prvek tělesné výchovy. Pohybový faktor navíc umocníme, jestliže bude hrát roli rychlost a hledačku pojmem např. jako speciální orientační běh. Podle zaměření samotné hledačky se mohou k již zmíněným předmětům přidat ještě další, specializovanější, jako je přírodověda, výtvarná výchova a na druhém stupni to pak může být kromě zeměpisu, dějepisu a přírodopisu např. občanská výchova.

Shrme-li poznatky o obou outdoorových aktivitách v kontextu vzdělávání, jednoznačným přínosem ve výuce je zapojení mezipředmětových vztahů. Prospěšných faktorů bychom ale našli více. Při cestě za ukrytým pokladem se žáci např. zdokonalují v orientaci v prostoru, učí se schopnosti spolupracovat v týmu a posilují vzájemné vztahy v rámci školní třídy. Aktivita mají také výchovný charakter. Jejich příznivci velmi dbají na dodržování pravidel a správné chování v přírodě a ve veřejném prostoru. Tato pravidla

si tak osvojují i žáci. Navíc je můžeme seznámit s možností připojit se k takové komunitě lidí, kteří zmíněná pravidla dodržují a aktivitám se více věnují. Pro některé jedince to může být inspirace do budoucnosti, jak se neizolovat od společnosti a připojit se případně k podobné skupině. To však není primárním cílem. Pro začátek úplně postačuje, že můžeme žákům ukázat způsob, jak smysluplně trávit volný čas, jak se bavit a přitom dělat i něco užitečného (Brdička 2006). Přesun aktivit dětí do přírody je jedním z velmi ceněných benefitů questinu i geocachingu.

2.2 Místně zakotvené učení

Místně zakotvené učení je nepříliš známý koncept vzdělávání. Podle Skoupé (2015) je užívání questingu ve výuce a vytváření hledáček s žáky jednou z možností, jak místně zakotvené učení pojmut. A právě kvůli vazbě na questing se v následující kapitole budeme věnovat tomuto specifickému přístupu ke vzdělávání. Souvislost mezi nimi je také v osobě Delii Clark, která se angažuje v Centru pro místně zakotvené učení a zapojování veřejnosti v USA (Kulich a kol. 2010).

2.2.1 Škola pro udržitelný život

Místně zakotvené učení můžeme definovat jako *„vzdělávání pro udržitelný život vázané na místo a zdůrazňující rozšíření za hranice přírodního prostředí, do oblasti kulturních, historických, sociálních, politických a ekonomických podmínek místa“* (Richterová a kol. 2019). Tento přístup ke vzdělávání se začal vyvíjet na konci 90. let minulého století a pohyboval se především v oblastech komunitního rozvoje, ochrany životního prostředí a environmentální výchovy. Skoupá (2015) považuje jeho vznik za reakci na objevující se trendy ve společnosti a ve vzdělávání. Jako příklad uvádí nabírání na objemu výuky a s tím související zhoršení kvality či globalizaci společnosti.

Smysl koncepce místně zakotveného učení je ve využívání veškerých hledisek místního prostředí coby sjednocujících souvislostí pro výuku. Jedná se o souvislosti přírodní, historické, kulturní či sociopolitické. Místně zakotvené učení přikládá velký význam službě obci a komunitě a zapojování žáků i občanů do různých projektů. Díky tomu se pak v obci lépe budují sociální vztahy, kontakty a navazují se spolupráce. Cílem tohoto vzdělávacího přístupu je dosáhnout co největší kulturní a ekologické gramotnosti a aktivního přístupu k zodpovědnému spravování obce či k ochraně přírody. Těchto cílů lze dosáhnout za předpokladu, že občané mají k místu (své obci) silný vztah. A právě

takový vztah buduje místně zakotvené učení. V místně vzdělávacím učení se tak do jisté míry propojují cíle vzdělávací s místními ekologickými, ekonomickými a sociálními cíli. Koncepce je postavena na demokratických hodnotách a do života obce se dle ní zapojují žáci společně s občany (Richterová a kol. 2019).

Pro místně zakotvené učení jsou příznačné také tyto principy:

- *Učení o místě* – Témata a problémy daného místa využívá místně zakotvené učení k pochopení širších souvislostí. Díky tomuto základu pak lze řešit i globální problémy.
- *Učení v místě* – Žáci se neučí ve třídě, ale v přirozeném prostředí obce a okolí.
- *Konkrétní přínos pro udržitelný život v místě a světě* – Žáci se zabývají reálnými a závažnými tématy, jejich činnost se stane skutečnou pomocí pro kvalitní život v obci a podpoří tím také postavení obce při zkvalitňování prostředí celosvětově.
- *Vztah k místu* – Nezastupitelnou roli místně zakotveného učení má osobní vztah žáků k místu a rozvoj tohoto vztahu.
- *Přizpůsobení místní situaci* – Učení se vždy přizpůsobuje místním podmínkám.
- *Partnerství s komunitou* – Místně zakotvené učení podporují místní organizace, odborníci, pamětníci, veřejní činitelé a ostatní lidé z obce a se školou uzavírají partnerství.
- *Mezioborovost* – Při místně zakotveném učení se smazávají hranice mezi předměty. Žáci jsou také vedeni k pochopení a porozumění propojenosti jevů. Důležité jsou vazby mezi minulostí, současností a budoucností, mezi lokálními a globálními problémy nebo mezi jednotlivými obory.
- *Osobní relevance* – Žáci by si měli uvědomovat důležitost svých aktivit v rámci spolupráce s obcí a přímou souvislost se svým životem, učení přikládat význam.
- *Aktivní účast žáků* – Žáci by měli iniciovat řešení místních problémů a vzít za ně odpovědnost. Tento princip také předpokládá, že učitel není vševědoucí, stává se žákům rádcem či průvodcem a během procesu se i on sám neustále vzdělává.
- *Běžný nástroj výuky* – Pokud se škola rozhodne zařadit místně zakotvené učení, měla by ho přijmout se všemi jeho principy a prvky. Stává se tak nedílnou součástí školy a běžným nástrojem výchovně-vzdělávacího procesu. Učitelé dosahují vytyčených cílů prostřednictvím místně zakotveného učení a stanoví pro výsledky adekvátní způsob hodnocení.

Taktéž neopomenutelným prvkem místně zakotveného učení je *spolupráce*. V procesu učení je hojně využívanou metodou skupinová práce a zadání úkolů je stanoveno tak, aby jeho řešení vyžadovalo participaci žáků na společném díle (Richterová a kol. 2019).

2.2.2 Důsledky a přínosy

Ze spolupráce na projektech v rámci místně zakotveného učení mohou čerpat hned čtyři zainteresované strany. Pozitivní důsledky můžeme pozorovat u žáků, škol, zapojených občanů i celé obce. Pro žáky je nesmírně důležité učit se v dobře známém prostředí prostřednictvím reálných a skutečných problémů. Mohou vidět také skutečný dopad jejich působení na kvalitnější život v obci. Díky místně zakotvenému učení si vytváří silnější vazbu na místo svého bydliště, což je vede k péči a zájmu o něj. Z žáků se tak stanou aktivní, uvědomělí a zodpovědní občané, a to je velkým přínosem pro obec i pro celou společnost. Kulich (2010) uvádí, že testování na 100 školách v USA také ukázalo, že díky místně zakotvenému učení mají žáci lepší studijní výsledky a silnější je také jejich sociální, ekonomické a environmentální cítění. Zmínit bychom měli také to, že místně zakotvené učení výrazně přispívá k osvojování všech klíčových kompetencí. Nejpatrnější přínosy bychom našli např. v kompetencích k řešení problémů, v kompetencích občanských či kompetencích k učení.

2.3 Možnosti využití questingu ve vyučování

Z úspěchů questingu v USA a z jeho cílů, které úzce souvisí s cíli vzdělávání, ale i s klíčovými kompetencemi vyplývá, že je velmi vhodným prostředkem, kterého můžeme využít při vzdělávání žáků nejen na prvním stupni. Učitelé, kteří se již tímto směrem vydali, podle Clark (2014, s. 25) říkají, že díky této aktivitě je učivo přirozeně propojeno napříč vyučovacími předměty. Shrňme tedy poznatky o questingu, které již byly zmiňovány výše, propojíme je s poznatky o výuce klasické vlastivědy u nás a zhodnotíme jeho vhodnost pro využití ve výuce.

2.3.1 Formální a neformální vzdělávání

Questing nabízí spoustu možností, jak ho ve školním prostředí využít. Škola není pouze institucí pro formální vzdělávání. Součástí bývají také školská zařízení, jako je školní družina, školní klub nebo středisko volného času. I tam může najít své uplatnění, neboť jejich náplní je stejně tak výchovně-vzdělávací činnost, jako činnost zájmová a rekreační. Tato zařízení však mají svůj vlastní RVP a fungují v jiném režimu mimo

vyučování (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy 2020). To se týká nejen školských zařízení, ale také zájmových kroužků a organizací jako jsou např. skautské organizace (Skaut, Junák, aj.). A právě proto, že mají jiný režim a nejsou vázány systémem vyučovacích hodin, questing by zde mohl dobře zafungovat. Protože ale tato zařízení nejsou pro žáky povinná, zařazením hledáček pouze do neformálního vzdělávání bychom ochudili skupinu dětí, která je nenavštěvuje. Věnovat se tedy budeme dále pouze možnostem v rámci formálního vzdělávání.

2.3.2 Questing v systému výukových prostředků

Učení za přítomnosti questingu probíhá nenásilnou formou, je pro žáky zábavné a atraktivní. Jejich zájem o nové poznatky je navíc podpořen spektrem *výukových metod*, které jsou v něm přirozeně obsaženy. Z již zmíněných metod používáme např. metodu *slovní*, jestliže získáváme nějaké zajímavé informace od jiných osob. Jednoznačně využíváme také metody *praktické* a *názorně-demonstrační*, neboť uplatňujeme praktické pozorování v regionu a práci s mapou. Pro úspěšnost je ale asi nejdůležitější metoda *motivační*. Především na prvním stupni velmi záleží na tom, aby měla trasa poutavý příběh nebo zajímavého průvodce. Z hlediska *hodnocení* je to aktivita, které odpovídá více formativnímu, než sumativnímu hodnocení. Prostor je zde jednoznačně pro sebereflexi žáků a zpětnou vazbu pro učitele. Uplatnění zde najde i Bloomova taxonomie výukových cílů.

Chceme-li questing začlenit do současného výukového systému, je na místě se zmínit také o *organizačních formách*. Ty jsou vedle výukových metod dalšími organizačními prostředky, které využíváme ve výuce. Solfronk (1994, s. 19) definuje organizační formy výuky jako „*způsob uspořádání výuky v konkrétních podmínkách určité výchovně vzdělávací situace*“. Mezi organizační formy uskutečňované ve školním prostředí při běžných vyučovacích hodinách patří stále velmi často frontální výuka. Využívané jsou však také formy jako je skupinová, kooperativní či individualizovaná výuka (Skalková 2007, s. 220). Z organizačních forem užívaných mimo školní prostředí se ve vlastivědě často využívá exkurze nebo vlastivědná vycházka. Na pomezí, mezi vyučovací formy realizované ve škole a mimo školu, bychom mohli zařadit projektové vyučování. Projekt jako způsob výuky může prostupovat několik různých organizačních forem. Není pro něj také příhodný systém jednotlivých vyučovacích hodin. Podle

Skalkové (2007, s. 234) ho můžeme tedy brát spíše jako doplňující zpestření klasické výuky.

Questing lze z hlediska *organizačních forem* zapojit do výuky v podstatě dvěma způsoby. První způsob je takový, že hledačku připraví pro žáky učitel. Při přípravě hledačky bude vycházet z probraného učiva a hledačka bude sloužit k opakování a rozšíření znalostí, ale i k získání nových poznatků. Ve výuce tak bude mít podobu netradiční *vlastivědné vycházky*. Vyšším stupněm využití aktivity je takové, kdy sami žáci vytvářejí hledačku (pro spolužáky, pro rodiče nebo pro všechny spoluobčany). Clark (2014, s. 25) píše, že se tak příprava questu může stát *projektem* nebo *tematickým vyučováním*. Žáci spolupracují ve skupinách (*skupinová výuka*), učí se svou vlastní činností a výsledkem může být něco užitečného i pro širší veřejnost. Jejich činnosti zahrnují výběr tématu a lokality hledačky, zjišťování zajímavých informací, prostudování map i historických pramenů. Dále mohou vést rozhovory s obyvateli v okolí, kreslit mapy a plánky, vymýšlet nápovědy atd. Pokud se učitel rozhodne využít druhé možnosti, je vhodné, aby si žáci vyzkoušeli nějaký quest nejprve v roli hledačů. V takovém případě využijeme první možnosti a vytvoříme pro žáky jednoduchou vzorovou hledačku, anebo použijeme hledačku již hotovou. Jednoduchou variantou je vytvoření trasy questu přímo v budově školy. Žáci se tak seznámí s jeho základními principy a budou vědět, na jaké části určitě nemají zapomenout (Clark, et al. 2014, s. 74).

V této práci se budeme zabývat využitím questingu ve formě vlastivědné vycházky, a k tomu účelu předložíme vytvořené vzorové hledačky. Je to způsob, jakým můžeme tuto venkovní aktivitu přiblížit žákům, pedagogům i veřejnosti. Vlastivědná vycházka je svým cílem questingu velmi blízká. V poznávání okolí a celé naší vlasti je velmi důležitou vyučovací formou. Její výhody podle Vavrdové (2009, s. 36–37) spočívají v lepším procvičování a objasňování učiva, v rozvoji schopnosti pozorovat věci kolem sebe, v budování vztahu k přírodě i k lidské kultuře. V paměti žáků zůstávají zážitky z vycházek mnohem spíše, než z běžné vyučovací hodiny. Volíme proto zajímavé trasy vycházek, které na žáky zapůsobí. Vycházíme samozřejmě ale z možností, které máme ve svém regionu a také z obsahu učiva. Vavrdová zmiňuje také důležitost učitelovi přípravy, prostudování regionální literatury, pečlivého naplánování trasy, přípravy žáků a v neposlední řadě důležitost motivace (Vavrdová 2009, s. 37). To vše mají vlastivědná vycházka s questingem společné.

2.3.3 Zastoupení v předmětech

Tato práce se zaměřuje především na poznávání vlastivědné, nicméně vlastivěda není jediným vyučovacím předmětem, ve kterém lze hledačky uplatnit. Ty mohou být zaměřeny na jakékoliv téma a propojeny s kterýmkoliv zájmem lidské činnosti. Z vyučovacích předmětů na prvním stupni ZŠ je to kromě vlastivědy (a to zeměpisné i dějepisné části) také přírodověda a pro nejmladší žáky prvouka. Téma hledačky může rozvíjet rovněž výtvarnou, nebo i hudební výchovu. Jak jsme již zmiňovali v souvislosti s geocachingem, hledačku lze pojmout také jako netradiční orientační běh v rámci tělesné výchovy. Protože se na druhém stupni ZŠ některé předměty, jako je právě vlastivěda, dělí a specializují na více samostatných předmětů, existuje také více možností pro questy. Z druhostupňových předmětů tak opět zmiňme dějepis, zeměpis, občanskou výchovu nebo přírodopis.

Přestože je většina hledaček zaměřena právě jedním směrem, k jednomu z oborů, stejně v ní najdeme prvky i z oborů jiných. Splňuje tak velmi ceněné provázání různých předmětů a navíc přirozenou formou. Úplně ve všech hledačkách se tak setkáme s českým jazykem, který nás provází po celé cestě za pokladem.

2.3.4 Zhodnocení vhodnosti

Při rozhodování, zda questing do výuky zařadit či nikoliv, je třeba zvážit všechny výhody i nevýhody, které z jeho uplatnění vyplývají. Cílem samozřejmě není označit tuto venkovní aktivitu za jedinou a nejlepší možnost, pomocí které můžeme oživit vyučování vlastivědy či jiných předmětů. Důležité je ale představit východisko ze situace, která není optimální (problematika učebnic, unifikované učivo apod.). Spolu s questingem se tomu nabízí třeba i místně zakotvené učení jako celá inovativní koncepce vzdělávání.

Za jednoznačný přínos považujeme učení se o regionu a v regionu, tedy v místě, ve kterém žáci vyrůstají a přirozeně pozorují určité jevy. S tím také souvisí budování jedinečného vztahu žáků k místu. Tento princip místně zakotveného učení questing hojně využívá a do budoucna by z něj mohli těžit především obce. Díky podpoře rozvoje vztahu ke svému okolí vedeme žáky k odpovědnosti, k dodržování stanovených zásad a vychováváme tak budoucí zodpovědné občany. Na zlepšování kvality života a vztahů v obci se ale mohou podílet už v roli žáků. Škola navazuje kontakty a vztahy s partnery jako jsou muzea, knihovny, odborníci, pamětníci a tím navíc získává na větší váženosti v očích veřejnosti. Najdeme ale i výhody edukativního charakteru zacílené čistě na žáka.

Díky questingu můžeme žáky vzdělávat v mezioborových souvislostech a neodtrženě od reality. Rozvíjíme jejich znalosti, dovednosti, ale i postoje a hodnoty, a to napříč všemi klíčovými kompetencemi. Za zmínku určitě stojí např. rozvoj schopnosti spolupracovat ve skupině, kriticky uvažovat, třídit informace apod. Pokud by se také podařilo získat žáky pro další poznávání okolí a celé naší vlasti v celoživotním horizontu, byl by splněn jeden z hlavních cílů vlastivědy.¹³

Bohužel se učitelé, kteří se pro vyzkoušení ne příliš známé aktivity rozhodnou, budou muset pravděpodobně potýkat také s případnými obtížemi a nepříjemnostmi. Jednou z hlavních nevýhod je časová náročnost na přípravu hledačky, ať už ji použijeme jako netradiční vlastivědnou vycházku, nebo jako projekt žáků. V obou případech je potřeba připravit zdrojové materiály v podobě regionální literatury, regionálních map, plánů a v některých případech také zajistit spolupráci jiných osob a institucí (nemusí být vždy). Nutné je také vyhradit si čas na průzkum a sběr informací přímo v terénu. Protože i realizace samotné cesty za pokladem vyžaduje i několik hodin času, je pravděpodobné, že mnoho učitelů narazí na problém zařazení do běžného systému vyučovacích hodin (pomineme-li metodu projektové výuky – tam se jiné časové uspořádání předpokládá). Určitě je vhodné tyto záležitosti konzultovat s kolegy a vedením školy. Pro zajištění správných a bezpečných podmínek při pobytu mimo školu je také nutné zajistit případný další pedagogický dohled, s ohledem na počet žáků ve třídě. I z těchto důvodů je tedy nutné získat podporu školy.

2.4 Informační zdroje pro questy

Pro tvorbu vzorových questů, které budou součástí praktické části práce, jsme si vybrali mladoboleslavský region, přesněji přímo Mladou Boleslav. Zdroje, ze kterých můžeme při tvorbě hledaček čerpat, uvádíme v následující části práce jak obecně, tak také ve vztahu k této vybrané lokalitě. Více se budeme mladoboleslavským regionem zabývat v následující kapitole.

Stejně jako je pro výuku vlastivědy nezbytné, aby učitel dobře znal daný region, pro vytvoření hledačky je potřeba dobře znát místo, kterým bude její trasa procházet. Znat místo však neznamená pouhé geografické povědomí o lokalitě. Důležité je vědět o daném místě co nejvíce informací, znát jeho historii, jeho zajímavosti, souvislosti a detaily.

¹³ Viz 1.1.1 Cíle a úkoly vlastivědy.

Při tvorbě hledaček využíváme kombinaci nejrozumnějších zdrojů informací. Takovými zdroji nám mohou být písemné prameny, různé instituce nebo starší spoluobčané. Jedním z nejdůležitějších zdrojů je však pro questing vlastní průzkum místa, při kterém můžeme získat mnoho podnětných postřehů. Všechny tyto zdroje užitečných informací dělíme dle Clark (2014, s. 98–99) na dvě skupiny - primární a sekundární zdroje.

2.4.1 Primární zdroje

Clark (2014, s. 99) považuje za primární zdroje informací skutečné předměty zasazené do kontextu daného místa. Objevovat a zkoumat reálné předměty lze pouze při vlastním průzkumu místa nebo při pátrání v muzeích, archivech apod. Proto je nutné před vytvářením questu tyto lokality skutečně navštívit. Ačkoliv se to může zdát jako nadnesené, právě z hmatatelných věcí se mnohdy můžeme dozvědět mnohem více, než z příruček a učebnic. Konkrétním příkladem může být pomník, náhrobek, zvon na věži kostela, fotografie, dopis, staré noviny, mapy, pečeti, ale i předměty každodenního užívání jako je např. nádobí. Všechny tyto předměty a staré materiály mohou pomoci porozumět historickým souvislostem. Díky nim si můžeme představit, příběh, ve kterém sehráli důležitou roli.

Při průzkumu vybraných lokalit v Mladé Boleslavi mohou být takovým primárním zdrojem informací například sochy, pamětní desky, štíty domů na Starém městě, náhrobky na starém hřbitově i na židovském hřbitově, ale i celé budovy, které byly samy svědky historických událostí. K uvědomění si změn, které se během let ve městě udály, poslouží dobře také staré fotografie, obrázky nebo pohlednice. Důležitým materiálem jsou také mapy a plány města.

Questing není nutné přebírat jako celek, pokud se do výuky zrovna nehodí. Lze se jím ale inspirovat třeba právě využitím primárních zdrojů. Žáci tak mohou díky zkoumání předmětů autentičtěji poznávat minulost a porozumět jí. Navíc jim přiblížíme také práci historiků, jimiž se mohou v rámci motivace stát. Průzkumem materiálu, jejich pozorováním a porovnáváním si sami sestaví pravděpodobný příběh, který se mohl odehrát.

2.4.2 Sekundární zdroje

Pro sběr postřehů je kromě pozorování v terénu důležité také studium písemných materiálů. Souhrnně můžeme mluvit o regionální literatuře. Publikace o vybrané lokalitě

nebývají ojedinělé. Snad v každém regionu se s nějakým průvodcem po okolí setkáme. Vydávají je obvykle knihovny, univerzity, muzea, neziskové organizace nebo samotné obce. Pracovat lze s literaturou, která je zaměřena na všemožná odvětví oblasti (historie, zvláštnosti ve fauně, floře apod.), ale také s obecnými průvodci, které se nezaměřují na region, ale na možné jevy v něm (etnografie, architektura, atd.).

V Mladé Boleslavi je pro vznik questů k dispozici nemalé množství literárních zdrojů. Jedním z dostupných zdrojů literatury o Mladé Boleslavi je městská knihovna. Mezi nejčastější autory, kteří o zdejším regionu píší, a v knihovně jejich publikace najdeme, patří především historik Karel Herčík. V knize *Čtení o Mladé Boleslavi* se věnuje celým dějinám města včetně detailů o městských čtvrtích, významných osobnostech, budovách, památkách nebo spolcích. Dalším zajímavostem pak věnuje publikaci *Historické perličky z Mladoboleslavska*. Historička Sylva Městecká se v jednom ze svazků edice *Zmizelé Čechy* a v knize *Boleslavský uličník* zabývá proměnami Mladé Boleslavi v průběhu let. Tyto publikace jsou doplněny zásobou dobových fotografií. Využít lze také kreseb města od Václava Františka Rudolfa z publikace *Staré obrázky boleslavské*. Dobové pohlednice vyobrazující Mladou Boleslav pak lze čerpat z knihy *Mladá Boleslav: pohledy a století*, kterou vydalo město. Pravděpodobně nejmladší, a tedy nejaktuálnější publikací o Mladoboleslavsku je kniha *Boleslav Mladá a krásná*, kterou ve spolupráci s dalšími (mimo jiné s Karlem Herčíkem) napsal a o fotografie obohatil Jaroslav Kocourek. Naopak již neaktuální publikací je *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okresu mladoboleslavském* od Františka Bareše z roku 1905. Její význam je však v detailním popisu velkého množství regionálních památek, jenž jsou doplněny o fotografie exteriéru i interiéru. Některá z míst však dnes již neexistují, nejsou přístupná nebo nedisponují původním mobiliářem.

Hledačku můžeme obohatit úryvky z knihy, jejíž autor je spojen právě s místním regionem nebo jejíž děj se v místě odehrává. Na knihu můžeme případně také upozornit v ukrytém pokladu. I Mladá Boleslav takovými spisovateli disponuje. Téma židovských obyvatel v Mladé Boleslavi a především téma druhé světové války a holocaustu může pomoci rozvinout kniha *Máma a já: (Tereziňský deník)*, kterou napsala zdejší rodačka a přeživší Židovka Hana Posseltová-Ledererová. Autor románu *Dědeček automobil* Adolf Branald sice nepochází z Mladé Boleslavi, nicméně děj knihy je s ní provázán skrze počátky motocyklů, automobilů a jejich tvůrců Laurina a Klementa. Z řad básníků se v Mladé Boleslavi narodil autor židovského původu František Gellner. Jeho vztah

k rodnému kraji však bohužel nebyl kladný, což se odráží i v některých jeho verších. Pro výchovně-vzdělávací účely na prvním stupni ZŠ, kde chceme u žáků posílit vztah k místu, se jeví Gellnerovy básně spíše jako nevhodné. Mladoboleslavským básnickým autorem byl také Josef Novák. Z jeho veršů je cítit naopak vřelý vztah k rodnému kraji i k celé vlasti.

Kromě městské knihovny je v Mladé Boleslavi k dispozici také knihovna Muzea Mladoboleslavska. Ta je po domluvě dostupná všem badatelům, kteří by měli zájem o rukopisy a staré tisky z dob od konce 15. století po rok 1800. Součástí knihovny je také fond regionální literatury. Ve fondu lze čerpat z odborných i beletristických děl místních autorů, z nejrozličnějších sborníků, almanachů, kalendářů apod. Zařazeny jsou také periodika, noviny a časopisy vydávané v regionu od konce 19. století (Muzeum Mladoboleslavska 2020). Na mladoboleslavském hradě sídlí vedle muzea také Státní okresní archiv Mladá Boleslav. I ten mohou zájemci o archivní dokumenty regionu navštívit v badatelských dnech.

Vedle institucí jako je knihovna, muzeum a archiv je aktivní v Mladé Boleslavi také turistické informační centrum, kde je možné získat propagační materiály města, pohlednice, brožury či mapy. Infocentrum se často podílí také na vzniku regionálních publikací, jako je např. Boleslav Mladá a krásná od Jaroslava Kocourka. Přičiněním informačního centra také vznikla v Mladé Boleslavi naučná stezka nazvaná Metalová cesta. Ta přibližuje návštěvníkům města i jeho obyvatelům významné budovy a důležitá místa prostřednictvím informačních panelů. I těch je možné při trase hledačky využít.

2.4.3 Orální historie

Posledním, ale neméně důležitým zdrojem informací jsou pamětníci – starší spoluobčané, prarodiče, sousedé či známí. Pokud je možné mluvit se zástupci této starší generace a případně jim nabídnout spolupráci, zapojit je do vytváření cesty za pokladem, je velmi pravděpodobné, že to přinese radost oběma stranám.

Tento způsob získávání informací má svůj termín. Je jím orální historie. Její podstata je v předávání informací a jejich zachování díky ústnímu předávání mezi lidmi. V přesnější definici je orální historie popsána takto: *„Jedná se o řadu propracovaných, avšak stále se vyvíjejících a dotvářejících postupů, jejichž prostřednictvím se badatel v oblasti humanitních a společenských věd dobírá nových poznatků, a to na základě ústního sdělení osob, jež byly účastníky či svědky určité události, procesu nebo doby, které*

badatel zkoumá, nebo osob, jejichž individuální prožitky, postoje a názory mohou obohatit badatelovo poznání o nich samých, případně o zkoumaném problému obecně“ (Vaněk, Mücke 2011, s. 9).

Dle Clark (2014, s. 97) je orální historie významným prvkem questingu. Lidé starší generace často sdělí informace, které jinde nelze získat a které jsou autentické. Dělají to navíc většinou rádi, protože mají možnost přispět svým přičiněním k dobrému výsledku. Význam této metody sběru informací tkví také ve skutečnosti, že se mohou setkat spoluobčané napříč generacemi, což vede k posílení obecní sounáležitosti. Spolupráci lze navázat kromě pamětníků také se zástupci odborné veřejnosti nebo s celými institucemi jako je muzeum, knihovna či informační centrum.

Propojení s pamětníky může velmi dobře fungovat při využití questingu jako projektu, na kterém pracují sami žáci. Orální historie je také jeden z prvků, kterého lze využít samostatně. Jeho význam ve vzdělávání si již mnozí pedagogové uvědomují a do výuky vlastivědy nebo dějepisu ji zařazují. Děti tímto způsobem dostávají možnost mluvit s lidmi, kteří sami zažili něco, o čem se píše v učebnici. To žákům může přiblížit pro ně vzdálené až abstraktní skutečnosti. Zároveň to v nich posílí úctu a respekt ke stáří a mohou si uvědomit, že starší lidé jsou cenným zdrojem informací.

3 Vlastivěda v regionu

Tato kapitola se věnuje jak využití regionu ve výuce obecně, tak konkrétnímu regionu, pro který navrhujeme tematické plány. Vysvětlíme zde pojmy jako je regionální princip nebo regionální prvek a kromě stručné charakteristiky Mladoboleslavska se budeme zabývat také vybranými tématy z jeho dějin. Tato témata se pak odrazí ve vzorových questech v závěru práce. Hledačky a v nich rozvíjená témata se přímo v této kapitole objeví v navržených tematických plánech.

3.1 Regionální vlastivěda

Na vlastivědu můžeme nahlížet v širším slova smyslu jako na nauku o celé naší zemi. Vlastivěda vede ale také k poznávání vlastního regionu. Pro snazší pochopení koncepce regionální vlastivědy je třeba vysvětlit některé pojmy, které k ní neodmyslitelně patří. Význam slova region je podle Spisovného slovníku jazyka českého určitá vymezená oblast či kraj¹⁴. „*Region můžeme určit buď skutečnostmi a vztahy, které v určité oblasti existují a v jiných neexistují, nebo jistými odlišnostmi či specifiky, kterými se jeden region liší od ostatních regionů*“ (Bartoš, Schulz, Trapl 2004, s. 9).

3.1.1 Regionální princip a regionální prvek

Každý učitel by měl velmi dobře znát okolí místa svého působení, aby jeho pedagogické působení bylo úspěšné a aby mohl naplňovat cíle, které vyplývají z didaktických zásad (Vavrdová 2009, s. 55). Již dříve jsme se mohli setkávat s přístupem pedagogů, kteří kladli důraz na využívání regionálních prvků ve vyučování. Jedna z didaktických zásad Jana Amose Komenského apeluje na postup od známých věcí k neznámým (nebo jinými slovy od blízkému ke vzdálenějšímu). Tuto zásadu dnes známe jako zásadu přiměřenosti a přímo ve vlastivědě se objevuje v podobě regionálního principu (Kancír, Madziková 2003, s. 26).

Regionální princip popisují Šupka a Hofmann (1990, s. 17) jako „*cílevědomé a soustavné využívání místní krajiny a všech jejích složek pro výchovně vzdělávací činnost na základní nebo střední škole*“. Díky regionálnímu principu mohou žáci poznávat všemi smysly to, o čem se běžně učí pouze ve třídě. Vidí reálné situace,

¹⁴ Region. In: HAVRÁNEK, B. a kol., 2011. Slovník spisovného jazyka českého [online]. [vid. 12. 3. 2020]. Dostupné z: <https://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?hledej=Hledat&heslo=region&sti=EMP TY&where=hesla&hsubstr=no>

konkrétní skutečnosti, mohou vnímat a porovnávat vztahy mezi jevy. Dalším pojmem, který se váže k regionální vlastivědě, je *regionální prvek*. Ten Povolný (Povolný 1968, In Fabiánková 1996, s. 25) popisuje jako „*doklad společensko-ekonomického dění spolu s přírodními jevy, jež blíže charakterizují a dokumentují zvláštnosti určité oblasti*“. Regionální prvky můžeme členit ze dvou hledisek.

Členění dle *názorného materiálu* na:

- geografické prvky (přírodní útvary, fauna, flora, vodstvo atd.)
- sociální prvky (typické stavby, sociální zvláštnosti)
- populační prvky (mapy, plány, hustota osídlení)
- ekonomické prvky (hospodářství)
- komunikační a kulturní prvky (lidová kultura, mezilidské vztahy)

Členění dle *časového faktoru* na:

- historické (události, osobnosti, tradice apod.)
- současné (obyvatelstvo, školství zemědělství, průmysl,...)
- budoucí (plány rozvoje) (Fabiánková 1996, s. 25).

Využití regionálních prvků a regionálního principu je jednoznačně v souladu s RVP ZV, který provázanost výuky vlastivědy s regionem předpokládá.¹⁵ Samotná charakteristika vzdělávací oblasti *Člověk a jeho svět* se neustále vrací k potřebě poznávat okolní krajinu, místní a regionální skutečnosti. V RVP ZV se taktéž zdůrazňuje postup od známého ke vzdálenějšímu a složitějšímu, což přesně odpovídá regionálnímu principu. Regionální učivo je zároveň obsahem očekávaných výstupů tematických okruhů *Místo kde žijeme* a *Lidé a čas*. Kromě těchto dvou okruhů se o regionu zmiňují také průřezová témata, a to především Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech. Při zařazení tohoto průřezového tématu na prvním stupni ZŠ „*se využívají zkušenosti a poznatky žáků z běžného života i mimořádných událostí v rodině, v obci a nejbližším okolí*“ (RVP ZV 2007, s. 131).

3.1.2 Regionální učebnice

S regionální vlastivědou též souvisí také již popisovaná otázka učebních materiálů. Využitím regionálních prvků se takřka žádné učebnice nezabývají a soustředí se výhradně na národní dějiny a geografii. Učitelé jsou tedy nuceni získávat

¹⁵ Viz 1.2.1 Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání.

a zprostředkovávat informace o regionu jinou cestou, což může být časově náročné. Bartoš, Schulz a Trapl (2004, s. 94) vidí problém také v nedostatečné spolupráci vlastivědné obce (autoři, zájemci atd.) se školou jako institucí, která má právě využívání regionálních poznatků ve svých programech (RVP, ŠVP). Protože mají regionální dějiny funkci výchovnou, výukovou i společenskou, napomáhají v žácích budit iniciativu ve vlastenectví (Bartoš, Schulz, Trapl 2004, s. 17), bylo by do budoucna velmi vhodné takovou spolupráci s odborníky navázat.

Není však pravdou, že by regionální učebnice neexistovali vůbec. Tvorbou těchto učebních materiálů se zabývá Zouharová v publikaci *Regionální učebnice: metodika tvorby regionální učebnice jako výchovně-vzdělávacího prostředku regionální výuky*. Podle ní je vznik takové učebnice prospěšný jak pro žáky, tak učitele, ale také napomáhá spolupráci školy s veřejností a zajišťuje její patřičné postavení v obci. Pro žáky je regionální učebnice motivačním prvkem, pomáhá vytvářet jejich vztah k regionu a v konečném důsledku také může přispět k udržení mladé generace v dané lokalitě a k přičinění v jejím rozvoji. Pro pedagogy, a to především pro ty začínající, může být učebnice o regionu velmi výrazným ulehčením, zdrojem informací či nápadů na aktivity v okolí. Regionální učebnice navíc nemusí mít jednotnou formu. Podle Zouharové může obsahovat například tyto části:

- brožura
- pracovní listy
- čítanka
- portfolia (učitelská i žakovská)
- modelové příklady práce s regionem
- metodika pro pedagogy
- interaktivní části učebnice (Zouharová 2012, s. 33, 39).

Na vzniku regionální učebnice by se měli podílet především pedagogové ve spolupráci s regionálními institucemi jako je knihovna, archiv, obecní úřad, muzeum apod. Přispět by ale mohli samotní žáci např. v podobě kreseb. V publikaci jako je regionální učebnice by také mohl mít své místo právě questing. Již vzniklá hledačka by se mohla stát součástí pracovních listů. V případě, že v dané obci nebo v celém regionu žádná hledačka vytvořena není, poslouží jako příklad práce v regionu návod, jak takovou aktivitu připravit, a to buď pro děti, nebo přímo s dětmi.

3.2 Mladoboleslavský region

Abychom prokázali vhodnost zařazení questingu do výuky na prvním stupni ZŠ, vytvořili jsme pro tuto práci několik modelových hledáček. Hledáčky jsou zasazeny do mladoboleslavského regionu, a to konkrétně do jeho centra, tedy do Mladé Boleslavi. Z tohoto důvodu se pokusíme toto město stručně charakterizovat.

Jak již z názvu regionu vyplývá, jeho centrem je město Mladá Boleslav. Dnes je to kraj spojovaný převážně s automobilovým průmyslem. Do Mladé Boleslavi, která je sídlem automobilového závodu Škoda Auto, se sjíždějí za prací lidé z blízkého, ale i dalekého okolí. Na první pohled tak může město působit obyčejným industriálním dojmem. Především v průběhu minulého století podoba města prošla výraznou přeměnou, a to často na úkor historické hodnoty a estetiky. Přesto se ale ve městě a v jeho okolí zachovaly objekty, které přinášejí svědectví o dobách dávno minulých. Dozvídáme se tak, že město bylo kromě průmyslu také centrem vzdělanosti a kultury. Mladá Boleslav je taktéž branou do hojně navštěvovaných přírodních lokalit, jako je Kokořínsko nebo Český ráj.

Protože je historie Mladé Boleslavi velmi rozmanitá a obsáhlá, není možné zabývat se v této práci celým jejím vývojem. To ostatně není ani cílem práce. S ohledem na zacílení ukázkových hledáček vyzdvihneme následně alespoň některá období, témata a souvislosti z dějin tohoto města.

3.2.1 Architektura napříč staletími

Mladoboleslavský region je velmi zajímavý z pohledu dochovaných architektonických památek. Ve městě a jeho okolí máme možnost obdivovat stavby a objekty všech čtyř nejstarších uměleckých slohů (románský, gotický, renesanční, barokní), ale i budov uměleckých tendencí 19. století a 20. století. Zastoupení má ve městě samozřejmě i současná architektura. Umělecký sloh je dle Slovníku spisovného jazyka českého „*způsob výběru, užívání a utváření uměleckých prostředků a postupů typický, charakteristický pro urč. dobu, společnost*“.¹⁶ Budovy a stavby navržené v určitém architektonickém slohu nám tak ukazují nejen to, jaké umělecké prostředky se v dané době užívali, ale vydávají svědectví o celkovém obrazu společnosti té doby. Díky

¹⁶ Sloh. In: HAVRÁNEK, B. a kol., 2011. Slovník spisovného jazyka českého [online]. [vid. 17. 3. 2020]. Dostupné z: <https://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?hledej=Hledat&heslo=sloh&sti=EMPTY&where=hesla&hsubstr=no>

nim si tak můžeme dnes představit, jak se v různých dobách žilo našim předkům v Mladé Boleslavi.

Prvky *románského slohu* přímo ve městě již nenalezneme, nicméně v nedalekém okolí se ceněné románské stavby nachází. Městu je z nich nejbližší kostel sv. Michala v Michalovicích. Tento kostel s románskými základy sloužil podle Herčíka (2010, s. 72) farnosti od roku 1384. Ve starších pramenech ale Beneš (1905, s. 174) uvádí, že byl kostel vysvěcen již roku 1358. Dnes se k němu ale bohužel dostaneme jen obtížně, jelikož stojí na soukromém pozemku. Jedna z nejceněnějších románských památek v Čechách stojí ve Vinci, který je od Mladé Boleslavi vzdálen asi pět kilometrů. Stavba vineckého kostelíka sv. Mikuláše je podle sochařské výzdoby datována přibližně do let 1240 (Kocourek a kol. 2018, s. 284). Uvádí se však, že by mohl být ještě starší. Dle Beneše (1905, s. 389) je mezi farními kostely připomínán již ve 12. století a zmiňuje se také o datu 1165 jako o možném roku výstavby. Podle této románské stavby je pojmenována tzv. vinecká skupina kostelů, kam řadíme další 4 významné sakrální stavby (Vroutek, Potvorov, Holubice, Kyje). Architektonický význam vineckého kostela je tedy patrný. V současné době je také zařazen mezi národní kulturní památky. Ve vzdálenějším okolí Mladé Boleslavi bychom našli ještě jednu románskou památku, která stojí alespoň za krátkou zmínku. Tou je kostel Nanebevzetí Panny Marie v Mohelnici nad Jizerou.

Gotický sloh přímo v historickém jádru města reprezentuje jedna z nejstarších zdejších staveb - dům nebo též palác Templ. Ten vznikl v období 1488–1502 na popud Jana Císařovského z Hliníka, prvního hejtmana boleslavského, bezděžského a michalovického panství (Kocourek a kol. 2018, s. 91). Beneš (1905, s. 263) uvádí, že palác Templ vznikl přestavbou kaple sv. Vojtěcha, která na témže místě stála před ním. V soukromých rukou dům vydržel do roku 1886, kdy v něm Krajský muzejní spolek zřídil historickou expozici. Krátce budovu využívala také Církev československá husitská. V 90. letech prošla budova rozsáhlými rekonstrukcemi a dnes je využívána z části jako galerie výtvarného umění, z části je zde umístěna multimediální expozice dějin města od pravěku po konec 16. století (Kocourek a kol. 2018, s. 91–93). Typické gotické prvky jako je lomený oblouk, vitrážová okna nebo síťová klenba bychom našli na arciděkanském kostele Nanebevzetí Panny Marie, který stojí na hlavním náměstí. Jeho kamenná podoba pochází z počátku 15. století, nicméně dřevěný kostel na tomto místě stál mnohem dříve. Přestavba v podobě pozdní gotiky pochází z roku 1566. Ukázkovou gotickou stavbou však není. Především kvůli velkým požárům totiž prošel řadou

rekonstrukcí. Nejvýrazněji se na něm podepsala přestavba v barokním stylu (Herčík 2010, s. 105–106). Barokní prvky najdeme na předsíni kostela nebo na ozdobném štítu.

Kulturu, vzdělání, hospodářský růst, vyšší úroveň péče o zdraví a v neposlední řadě také *renesanční architekturu* do Mladé Boleslavi přinesli stoupenci nové víry – Jednoty bratrské. Na konci 15. století se toto náboženství stává ve městě dominantním a Mladá Boleslav je označována jako bratrský Řím. Čeští bratři v Mladé Boleslavi získali klášter, založili školu, sbor, špitál a významný lékař Mikuláš Klaudián zde zřídil tiskárnu. Všechny tyto stavby byly soustředěny v místech nazývaných Karmel. Významnou renesanční chloubou se však stal nový sbor Jednoty bratrské, který byl slavnostně otevřen roku 1554. Dodnes je Sbor českých bratří největší chrámovou stavbou ve městě a zůstává také významnou stavbou renesančního slohu, i když už původním účelům neslouží (Herčík 2010, s. 18–19). V renesančním slohu byla postavena také budova radnice na Starém městě. Postavena byla mezi lety 1554 a 1559. Dominantním prvkem je sgrafitová výzdoba v původním průčelí. Vyobrazeny jsou zde starozákonní a novozákonní postavy, ale také patronové naší země (Herčík 2010, s. 99–100).

Doba, kdy architektuře vládl *barokní sloh*, znamenala návrat katolické církve a sní velkolepé církevní stavby s okázalým zdobením. Mladou Boleslav v té době sužovali časté požáry, ale ani morová epidemie se městu nevyhnula. Byla však mírnější, než na jiných místech, a tak nechali měšťané roku 1681 z vděčnosti postavit Mariánský sloup na Starém městě (Herčík 2010, s. 118). Mariánské sloupy jsou jedním z typických prvků barokního stavitelství. Přímo v Mladé Boleslavi žádná nová sakrální stavba v této době nevznikla. Kromě již zmíněného arciděkanského kostela byly však všechny tři zbylé kostely taktéž přestavěny v barokním duchu. Jedná se o kostel sv. Jana Nepomuckého i kostel sv. Havla na Novém městě a také klášterní kostel sv. Bonaventury na Karmeli (Herčík 2010, s. 102–104). Typickou barokní architekturu bychom ale našli v nedalekých Kosmonosech. Je jí např. barokně přestavěný zámek, piaristický klášter a gymnázium s kostelem Povýšení sv. Kříže. Nejvýznamnější stavbou je však loretánská kaple se sochařskou výzdobou z dílny zdejšího barokního mistra Josefa Jiřího Jelínka (Kocourek a kol. 2018, s. 276–283). Lorety jsou spolu s morovými sloupy charakteristickými příklady zbožnosti v době baroka.

Na přelomu 19. a 20. století přispěla tehdejší podobě města jistou měrou *secese*. Na počátku šíření tohoto slohu ve městě stála stavba nové budovy městského divadla.

Novému divadlu vybrali Mladoboleslavští reprezentativní místo v okolí dalších významných staveb, jako je sokolovna nebo gymnázium. Stavba byla dokončena v roce 1909. Určité prvky secese pak nese např. budova bývalé městské státní spořitelny (dnes pošty) na Komenském náměstí. Fasádu ovlivněnou secesí bychom tehdy našli na některých vilách postavených nedaleko divadla v Husově ulici. Mezi ně patří např. Meissnerova vila či vila jednoho ze zakladatelů automobilky – Václava Klementa. Ta už dnes bohužel svou secesní omítku nemá (Herčík 2010, s. 134–137).

Stavební rozvoj zaznamenala Mladá Boleslav také v období první republiky. Z uměleckých tendencí umění 20. století to pak byl *funkcionalismus*, který dal podobu některým novým stavbám. Na Mladoboleslavsku se tímto moderním směrem vyznačoval architekt Jiří Vendelín Kroha. První a největší jeho stavbou ve městě byla budova průmyslové školy, která byla dokončena roku 1928. Během deseti let se uskutečnily i další jeho projekty. Na průmyslovou školu navázal např. výstavbou budovy okresní nemocenské pokladny (dnes budova Všeobecné zdravotní pojišťovny), Masarykova domu okresní sociální péče (později dětská nemocnice), přestavbou Gellnerova obchodního domu a hotelu U zlatého věnce na Starém městě (Herčík 2010, s. 145–147). Osoba Jiřího Vendelína Krohy je (a byla i v době první republiky) do jisté míry kontroverzní kvůli jeho komunistickému smýšlení, nicméně Herčík (2010, s. 147) je toho názoru, že na významu jeho díla to nic nemění a konkrétně jeho stavby v Mladé Boleslavi jsou dodnes hodnotné a ceněné.

3.2.2 Židé v Mladé Boleslavi

K mladoboleslavským obyvatelům patřili po staletí také Židé. Goldmann (Gold 1934, s. 204) podotýká, že o židovských obyvatelích města se zmiňují již první městské knihy v roce 1471. Podle Herčíka (2010, s. 114) přišli Židé do Mladé Boleslavi převážně z Polska a Slezka. Díky českým panovníkům získali postupně svá privilegia – mohli se zde usazovat, obchodovat a půjčovat peníze. Měli také stanovený počet domů, které směli obývat. Původní židovské město čítalo 12 domů a rozkládalo se v okrajové části Starého města v blízkosti kostela Nanebevzetí Panny Marie, kde později postavili také školu a synagogu. Od počátku neměli Židé postavení plnohodnotných měšťanů. Byli považováni pouze za obyvatele, kdežto ostatní vlastníci nemovitostí si říkali „sousedé“. Židé se tak ocitli na okraji tehdejší společnosti, což pramenilo především z četných odlišností mezi těmito skupinami. Rozdílů bychom našli v oblékání, stravování, ale

především v náboženství. Každé z těchto náboženství totiž považuje za sváteční jiný den v týdnu. Židé světí sobotu, kdežto křesťané neděli. Židovské město položené v těsné blízkosti křesťanského kostela tak vedlo k oboustranným konfliktům (Kocourek a kol. 2018, s. 141). Zášť ostatních měšťanů vůči Židům měla dle Herčíka (2010, s. 114) svůj původ také v jejich obchodnické a řemeslnické zdatnosti.

Židovská obec v Mladé Boleslavi však nebyla vždy pouze městskou menšinou. Na začátku 17. století, v době pobělohorské, kdy české země zažívali úpadek a rekatolizaci, využili Židé v Mladé Boleslavi nepřehledné situace a rozšířili svou část města téměř o 20 domů. Přesto, že jejich právem bylo obývat pouze 12 domů, po třicetileté válce jich vlastnili 31 (Kocourek a kol. 2018, s. 141–142). S počtem domů rostl také počet jejich obyvatel. Obyvatelé židovského původu tvořili ke konci 17. století asi polovinu. Dokonce je možné, že jich bylo o něco více, než obyvatel křesťanského vyznání. Městu se tak nějakou dobu přezdívalo „Jeruzalém nad Jizerou“ (Goldmann, In Gold 1934, s. 210).

Židovské město bylo však bohužel také místem, odkud se často šířily požáry. To vedlo k ještě větší nevraživosti vůči jeho obyvatelům. Situace po požáru v roce 1697 vyústila v izolaci židovské čtvrti od zbytku města, zřízení několika vstupních bran a vystěhování domů v bezprostřední blízkosti kostela (Kocourek a kol. 2018, s. 146). Svobodnější období nastalo roku 1848. Tento rok ve znamení reform přinesl židovskému obyvatelstvu možnost bydlet i mimo uzavřené ghetto. Získali právo na koupi domů, mohli svobodně provozovat živnost a obchodovat. V Mladé Boleslavi se tak mnozí Židé stali majiteli domů na Starém městě, kde bydleli a vedli svůj obchod. Kromě obchodů s textiliemi či potravinami zakládali také větší podniky např. lihovar, textilku nebo mydlárnu. Židovská obec postupně ubývala na svých členech, neboť mnozí z nich přestoupili na křesťanství a také se často počestňovali. Přesto mělo židovské společenství na počátku 20. století členy ve 110 rodinách. Činná byla židovská škola a různé spolky jako byl spolek vzdělávací, pěvecký nebo pohřební (Herčík 2010, s. 115). Vztahy mezi židovským obyvatelstvem a zbylými měšťany byly v té době na dobré úrovni. Dokazuje to např. česko-židovský sjezd, který se v Mladé Boleslavi konal roku 1912 (Kocourek a kol. 2018, s. 147).

Po staletí zažila židovská komunita mnoho útlaku, žádný se ale nevyrovnal jejich perzekuci za druhé světové války. Ani Mladé Boleslavi se nevyhnula nacistická ideologie

a s ní spojené „konečné řešení židovské otázky“. Obyvatelé židovského původ (bez ohledu na náboženské vyznání) museli od roku 1941 nosit žlutou hvězdu s nápisem Jude, následoval zákaz vstupu do muzeí, divadel a dalších veřejných budov, zákaz kupování denního tisku atd. (Herčík 2010, s. 115). Samotná Židovská obec byla pověřena organizací internace Židů na mladoboleslavském hradě, který se stal jejich sběrným místem. Židé tak postupně ztráceli také svůj domov a majetek. Roku 1943 nacisté vypravili z Mladé Boleslavi dva největší transporty, kterými byli všichni nedobrovolní obyvatelé hradu deportováni do koncentračního tábora v Terezíně. Většina z nich pak dále pokračovala do polských vyhlazovacích táborů Osvětim, Majdanek, Treblinka aj. (Kocourek a kol. 2018, s. 147). Židovské muzeum v Praze uvádí, že z 1043 deportovaných osob jich přežilo 48.¹⁷ Kocourek (2018, s. 147) se zmiňuje o pouhých 43 přeživších. Ať už je pravdivé kterékoliv číslo, patrné je, že období německé okupace bylo pro židovskou část obyvatel Mladé Boleslavi obrovskou tragédií. Přesto, že se několik z nich po válce do města vrátilo, fungování Židovské obce nemělo dlouhého trvání.

Mladá Boleslav dnes vzpomíná na své židovské obyvatele již jen díky veřejně přístupným místům, budovám, pomníkům či pamětním deskám. Židovské město téměř beze zbytku zmizelo při demolicích v 50. a 60. letech minulého století a s ním také budova synagogy. Tu dnes na stejném místě připomíná šesticípá hvězda vyznačená v dlažbě. Stále však stojí budova židovské školy v Krajířově ulici nebo bývalý špitál v ulici Starofarní. Židovské oběti holocaustu připomíná pamětní deska na nádvoří hradu, kde byli ti lidé internováni (Herčík 2010, s. 114–115). Konkrétní židovská jména z řad obětí připomínají také tzv. Stolpersteine - kameny zmizelých, které jsou umístěny na Starém městě a v okrajové části Debř před domy, ve kterých odvezení Židé bydleli. Na mosazné destičce v dlažbě se dočteme kromě jména také datum deportace, místo a datum smrti. Kromě jmen obyčejných lidí z řad Židů jsou s městem spjaty také významné osobnosti. Řada z nich je také pohřbena na místním židovském hřbitově, který se řadí mezi největší a nejvýznamnější v zemi. Patří k nim např. Jakub Bassewi – císařský finančník a první šlechtic židovského původu, Luisa Schubertová – předsedkyně izraelského dámského spolku nebo David ben Zanzvil Segal – levita, tedy příslušník

¹⁷ ŽIDOVSKÉ MUZEUM V PRAZE, 2020. *Pinkasova synagoga: památník obětí šoa*. [online]. [vid. 25. 3. 2020]. Dostupné z: <http://pinkas.jewishmuseum.cz/cs/cesty-bez-navratu/shromazdiste/mlada-boleslav>

jednoho z původních dvanácti izraelských kmenů. Zmínku si bezesporu zaslouží také František Gellner - spisovatel, básník, malíř a novinář, jehož připomíná pamětní deska na rodném domě na Starém městě nebo Siegfried Kapper – lékař a česko-německý spisovatel, jenž přeložil Máj Karla Hynka Máchy do němčiny (Kocourek a kol. 2018, s. 143, 149).

3.2.3 Město automobilů

Mladá Boleslav je neodmyslitelně spjata s automobilovým průmyslem a firmou Škoda Auto. Tato skutečnost již po desítky let významně ovlivňuje životy obyvatel, ale také podobu a charakter města. Do jeho historie se tak významnou měrou zapsali osobnosti, jako byl Václav Laurin a Václav Klement.

Na počátku automobilového závodu stáli právě tito muži – osmadvacetiletý zámečník a mechanik Václav Laurin a o tři roky mladší knihkupec Václav Klement. Jejich zcela odlišná zaměstnání nikterak nenasvědčují tomu, že by z jejich spolupráce mohla v roce 1985 vzniknout dílna na výrobu a opravu jízdních kol. S bicykly měli však oba již zkušenosti. Laurin dříve spoluvlastnil podnik na jejich výrobu v Turnově, Klement byl vášnivým cyklistou (jedním z prvních ve městě) a stál také u zrodu zdejšího cyklistického spolku (Veselý 2015a). Svou první dílnu otevřeli noví společníci v Benátské ulici (dnes Pražské) a disponovali pěti zaměstnanci. Jejich začátky však neodpovídali pozdější slávě jejich značky. Potýkali se s nedostatkem provozních finančních prostředků, s úvěry, půjčkami a s nedůvěrou zákazníků k novému produktu na trhu. Brzy se však ukázali jejich podnikatelské schopnosti i technická zdatnost. Již po dvou letech firmu přesunuli do větších prostor na Nové město a v ten samý rok si mohli dovolit koupit pozemek za městem, kde zbudovali výrobní halu. Zaměstnávali v ní již na 40 osob a kola vyráběli v různých velikostech a barvách. Značce Laurin a Klement (L&K) se tedy dařilo. Jejich pozornost se ale začala ubírat k motorům (Herčík 2010, s. 35).

Centrem pokroku v Evropě byla tehdy Paříž, kam se pro inspiraci vydal také Václav Klement. Zde již mohl na silnicích obdivovat automobily poháněné motorem. Pro chudší domácí trh, a pravděpodobně také kvůli své zálibě v bicyklech, vybral Klement motocykletu. Stroj se podobal bicyklu, ale na předním kole měl pomocný motorek. V roce 1899 tak z mladoboleslavské továrny vyjel první stroj tohoto typu pojmenovaný Slavia (Herčík 2010, s. 35). Kocourek (2018, s. 42) uvádí, že cena motocyklu se pohybovala od 458 do 520 zlatých, což bylo pro české obyvatele zprvu příliš drahé. Se Slavií se tak

prosadili nejdříve v zahraničí. Objednávky přicházely především z Německa a Velké Británie. Během dalších let vyvinula firma několik nových typů motocyklů a úspěchy slavila jak na výstavách, tak na závodních okruzích. Obchodu se dařilo čím dál lépe a v roce 1905 továrna dosáhla hranici 2000 vyrobených motocyklů za rok.

V témže roce byl pod mladoboleslavskou značkou představen první vůz na čtyřech kolech. Automobil se podle Kocourka (2018, s. 45) podobal kočáru a byl spíše pokusným strojem, který v továrně dále zdokonalovali. Výroba se rychle rozšiřovala, od motocyklů se ustupovalo a pozornost byla postupně přenesena právě na automobily. S tím ale souvisely vyšší finanční náklady, na což už dva společníci nestačili. Roku 1907 se tak ze soukromé firmy L&K stala akciová společnost. Václav Klement se stal generálním ředitelem a Václav Laurin technickým ředitelem společnosti. Tou dobou byly na okraji Výstaviště postaveny také jejich rodinné vily, které spolu sousedily. (Herčík 2010, s. 36–37). To dokládá jednak jejich úspěchy a finanční zabezpečení, ale také vřelý přátelský vztah mezi nimi.

Až do roku 1914 přišla firma každý rok s novým typem automobilu a prodávala je po celém světě. Nešlo již však pouze o osobní automobily. Firma slavila úspěch i s nákladními a užitkovými vozy. Prosperující obchod, který těžil také ze závodních úspěchů, však zastavila první světová válka (Herčík 2010, s. 37). Továrna byla pod vojenským dohledem a výroba byla přizpůsobena válečným potřebám. Místo osobních automobilů se tak v Mladé Boleslavi vyráběly např. vojenské sanitky. Po válce navíc přišla krize a po osobních automobilech nebyla na trhu poptávka. Až v roce 1923 se situace začala zlepšovat a firma nabízela své vozy, které označovala čísly 100, 110, 200 či 205. Přesto, že společnost L&K stále patřila k evropské automobilové špičce, nedokázala konkurovat menším a levnějším vozům značek Tatra nebo Praga. Roku 1925 se tak mladoboleslavská automobilka stává součástí koncernu Škoda se sídlem v Plzni (Kocourek a kol. 2018, s. 45).

Pánové Klement a Laurin měli od té doby ve firmě spíše čestné funkce bez přímého vlivu na chod podniku (Kocourek a kol. 2018, s. 50). Do konce svých dní ale žili „pro svou“ továrnu a nelze jim upřít, že pro Mladou Boleslav toho vykonali opravdu mnoho. I díky nim je dnes toto město známé také za hranicemi země, alespoň co se automobilového průmyslu týče. Dle Veselého (2015b) dávali lidem v Mladé Boleslavi práci, mnoho z nich uchránili před válečnou frontou a o své zaměstnance se dobře starali.

Koupili mlékárnu, sodovkárnu, vybudovali závodní kantýnu. Firma měla také vlastní mlýn, pekárnu, statek, řeznictví či elektrárnu. Podle Herčíka (2010, s. 146) se pak především Václav Klement zasloužil také o některé změny v sociální oblasti města. Výměnou za přesunutí pavilonu umění z Výstaviště, kde byl kvůli společenským akcím velký ruch, zřídil nedaleko odtamtud sirotčinec.

Na zakladatele původní mladoboleslavské automobilky vzpomíná také současná firma Škoda Auto, která je dnes již součástí německého koncernu Volkswagen. Řada jejich vozů v nejpřepychovějším vybavení nese totiž název Laurin a Klement. Jejich osobám i produktům se věnuje také expozice ve Škoda Muzeu. Před vstupem do tohoto muzea se navíc nachází sousoší věnované právě jim. Vily obou továrníků v Husově ulici stále stojí. Příznačné také je, že náhrobky těchto dvou mladoboleslavských osobností bychom našli na starém hřbitově téměř vedle sebe, stejně jako stojí blízko sebe jejich vily.

3.2.4 Oběti druhé světové války v ulicích města

Ve veřejném prostoru Mladé Boleslavi se nachází mnoho pamětních desek připomínajících významné osobnosti regionu. Většinou jsou to lidé z řad umělců, spisovatelů či pedagogů. Po druhé světové válce se k těmto známým osobnostem přidali také ti méně známí nebo dokonce neznámí. Pamětní desky s jejich jmény totiž měly a dodnes mají připomínat jejich oběť v době nacistické okupace.

Ta v Mladé Boleslavi začala 15. března 1939, stejně jako na jiných místech v zemi. Vojsko Wehrmacht obsadilo město a němečtí okupanti zde zavedli řadu změn, na které si obyvatelé museli chtít nechtít zvykat. Velmi rychle například odstranili sochu vojáka, která byla zároveň pomníkem padlým v první světové válce. Němci v ní však viděli symbol odporu proti nim. Rozřezali ji proto na tři kusy a odvezli na skládku. Zajímavostí je, že jedna její část se do Mladé Boleslavi po válce vrátila a dlouhé roky pak oběti znovu připomínalo zbylé torzo (vojáková hlava) (Herčík 2010, s. 259–260). Téměř ihned od vyhlášení Protektorátu Čechy a Morava zatýkali nacisté občany města, kteří jim byli nepohodlní. Jednalo se převážně o Židy, komunisty a původní německé obyvatele, kteří do Čech utekli právě před nacismem. Z řad Židů se zatýkání nevyhnulo např. JUDr. Meissnerovi, jemuž nacisté navíc zabavili vilu a přesunuli do ní sídlo gestapa. V jejich zájmu bylo také zlikvidovat domácí odbojové skupiny, které se vyskytovaly i v tomto regionu. V Mladé Boleslavi měly své členy odbojové organizace, jako byl *Petiční výbor*

věrní zůstaneme, Obrana národa nebo místní ilegální skupina *Lípa*. Vlastní odbojovou organizaci měli také zdejší komunisté (Herčík 2010, s. 41).

Mezi hlavní odbojáře prvních dní německé okupace patřili Josef Botka, Josef Fryml a Josef Hanuš. Josef Botka byl prvním velitelem Obrany národa a Josef Fryml jeho zástupcem. Ten se ale na místo velitele organizace dostal velmi rychle, Josef Botka byl totiž brzy zatčen. Pod vedením Josefa Frymla se odbojové organizaci dařilo. Organizovali útoky z protektorátu, vydávali časopis „*V boj*“ a jiné nelegální tiskoviny. Činnost gestapa však Obrana národa podcenila a Josef Fryml byl 7. února 1940 zatčen. Němci ho uvěznil v kasárnách v Jičínské ulici, velmi krutě ho vyslýchali a 22. června po půlnoci zavraždili (Pílvousek 2020). Po zničené organizaci Obrana národa převzala odbojovou činnost především skupina *Lípa*. Po atentátu na Reinharda Heydricha byli však popraveni i její členové, včetně mjr. četnictva Jaroslava Linaje. Smrt tak neminula téměř žádného vedoucího představitele mladoboleslavského odboje (Herčík 2010, s. 41). Statečným členům odboje Josefu Frymlovi, Janu Vítovi a Stanislavu Ulrichovi, kteří při krutých výsleších nezradili a položili při nich život, je dnes věnována pamětní deska na bývalých kasárnách. Jméno mjr. Frymla najdeme také v názvu jedné z mladoboleslavských ulic.

Během druhé světové války se však odehrávaly také tragédie v rodinách, které neměli s odbojovou činností nic společného. Příkladem může být smrt třináctileté Mileny Hážové, o které píše Městecká (2019). Milena Hážová pocházela z chudé rodiny bydlící v dělnické kolonii, které se říká Podchlumí. Lidé ji prý často vídali sedět na zídce u obchodu na Hejtmánce. Dne 8. března tudy ale zrovna v době, kdy šla Milena Hážová z nákupu domů, procházela kolona válečných zajatců (pravděpodobně sovětských). Tito trestanci byli již dlouhou dobu pod německým dohledem na pochodu smrti, byli vyhladovělí a vysílení. Jak přesně se 8. března 1945 situace na Hejtmánce odehrála, nevíme. Jednou z možných variant je, že Milena Hážová podala zajatci chléb a německý strážce ji z toho důvodu ihned zastřelil. Druhá verze říká, že trestanec chtěl dívce, nesoucí nákup, vytrhnout jídlo z ruky a Němec ho za to chtěl zastřelit. Kulka však nešťastnou náhodou zasáhla právě Milenu Hážovou. Její pohřeb se konal 12. března, zúčastnilo se ho velké množství lidí a stal se tak jakýmsi symbolem odporu proti nacistické moci (Městecká 2019). V místech, kde se tato smutná událost odehrála, stojí od 70. let minulého století pomník připomínající mladou dívku a její zbytečnou smrt. Tehdejší režim pod dohledem Sovětského svazu však bohužel této události zneužil také ke své propagandě. Po roce 1989 tak z povědomí mladoboleslavských občanů postupně začala

tato událost mizet. Pomník (i když ne ve zcela původním stavu) na Hejtmánce však stále stojí a pojmenována je po Mileně Hážové také jedna z nedalekých ulic.

Své oběti přinesl však i úplný konec války. Přesto, že byla jejich prohra stále více jasná, nechtěli se nacisté vzdát bez boje a udržovali krutý režim ve městě až do posledních dní. V revolučních květnových dnech se např. v Debři bojovalo o most přes Jizeru, 5. května zahynuli při přestřelce lidé v Máchově ulici, další položili život v mladoboleslavské automobilce, na hlavním nádraží i v centru města. Všude v těchto místech jsou dnes nainstalované pamětní desky, další bychom našli na novém hřbitově nebo na hřbitově v Debři (Herčík 2010, s. 42, 257). Nežádoucím tématem bylo dlouhé roky bombardování Mladé Boleslavi dne 9. května 1945. Během minulého režimu byla přijata verze, že bomby shodila německá letadla. Dnes již však s jistotou víme, že to byla letadla sovětská. Den po oficiálním ukončení druhé světové války zemřelo v Mladé Boleslavi podle Herčíka (2010, s. 43) více než sto místních obyvatel a ještě mnohem více přecházejících Němců, a to především civilistů. Tuto událost však dosud žádná pamětní deska ve městě nepřipomíná.

3.3 Tematické plány s využitím regionu

Tematický plán je nepovinnou dokumentací, kterou si vytváří učitel k danému předmětu především pro své vlastní potřeby. Jedná se o plán témat a konkrétního učiva na celý školní rok. Při jeho sestavování je třeba hledět na časovou dotaci předmětu stanovenou pro daný ročník v ŠVP. Počítat bychom měli ale také například s vánočními svátky, jarními prázdninami a jinými dny, ve kterých se vyučování neuskuteční. Výhodou sestavení tematického plánu je snazší orientace v plnění krátkodobých cílů, přehlednost pro přípravu na konkrétní vyučovací hodiny a v neposlední řadě naplnění stanovených cílů a očekávaných výstupů v souladu s RVP ZV a ŠVP.

Vzhledem ke vzorovým questům představíme následně navržené tematické plány dějepisné části vlastivědy pro 4. a 5. ročník. Navržené plány vychází z časové dotace vlastivědy v ŠVP, který byl uveden v první kapitole jako modelový příklad. Z tabulky učebního plánu pro první stupeň vyplývá, že vlastivědě jsou v tomto ŠVP přiděleny dvě vyučovací hodiny týdně pro oba ročníky, ve kterých je předmět vyučován.¹⁸ Přihlédnout

¹⁸ Viz tabulku 2 Učební plán 1. stupně.

však musíme také k rozdělení učiva na dějepisnou a zeměpisnou část. Pro dějepisnou část tak můžeme využít jednu hodinu týdně.

Oba navržené plány podporují rozvoj všech klíčových kompetencí, které v RVP ZV najdeme. Jejich cílem je také dosáhnout během dvou let očekávaných výstupů vzdělávací oblasti *Lidé a čas*, které RVP ZV stanovuje pro druhé období, tedy 4. a 5. ročník. Částečně se v nich promítnou i očekávané výstupy oblasti *Místo, kde žijeme*, která svým obsahem odpovídá spíše zeměpisné části vlastivědy.¹⁹ Kromě vztahů mezipředmětových se tak uplatní i vztahy uvnitř předmětu.

3.3.1 Tematický plán pro 4. ročník

Tematický plán pro 4. ročník dějepisné části vlastivědy je zaměřen především na vnímání času, okolností a rozdílů lidského života v průběhu dějin. Pro přiblížení a snazší pochopení využívá prvků mladoboleslavského regionu. Žáci se tak k celonárodním tématům dostávají skrze regionální princip a místně zakotvené učení. Do plánu je zahrnuto téma mladoboleslavských osobností a s ním také jeden ze vzorových questů. Cílem jeho zařazení je zopakování, rozšíření informací a uzavření tematického celku.

MĚSÍC	TÉMATATA	NÁMĚTY PRO VYUČOVACÍ HODINY	MEZIPŘEDMĚTOVÉ VZTAHY, PRŮŘEZOVÁ TÉMATATA
Září	ČAS	1. vnímání a měření času, měřidla, časová osa	MAT (měření veličin - čas)
		2. rodinná historie, rodokmen	VV (rodinný strom)
		3. porovnávání stáří (fotografie, předměty, budovy)	
		4. proměna školy v čase - staré učebnice, tabule, pravidla - vznik školy	
Říjen	CESTA DO MINULOSTI	1. Jak se dozvídáme o minulosti? - písemné památky, budovy, předměty - písmo, iniciála	ČJ (kronika) VV (návrh vlastní iniciály) OSV (kronika třídy)
		2. staré předměty z domova, k čemu sloužili, jak jsou staré, porovnávání	
		3. exkurze do muzea (2 vyučovací hodiny)	

¹⁹ Viz 1.2.1 Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání

Listopad	NAŠE MĚSTO	1. město a vesnice, rozdíly, poloha, význam	
		2. založení Mladé Boleslavi, pověsti	ČJ (pověsti o našem městě)
		3. vlastivědná procházka po městě	
		4. město ve třídě, významné budovy (+VV)	VV (důležité budovy - malba)
Prosinec	SLAVENÍ VÁNOC	1. advent, svátek sv. Barbory a sv. Mikuláše - původ, zvyky	
		2. Vánoce v jiných zemích a jiných náboženstvích	EGS, MKV (tradice v jiných zemích)
		3. Vánoce u nás, dříve a dnes, pranostiky, pokrmy (co je typické pro náš region, rodinné tradice)	HV (koledy)
Leden	PRVNÍ OBYVATELÉ	1. doba kamenná, Keltové, obydlí, způsob života	
		2. archeologie, nálezy v regionu i v ČR, odlitky ze sádky (+VV)	VV (odlitky ze sádky)
		3. první Slované, hradiště na Chlumu	
		4. Sámova říše, Velká Morava	ČJ (pověsti)
Únor	LIDSKÁ OBYDLÍ	1. Jak žili lidé dříve? - šlechta x poddaní - jaké stavěli příbytky a kde	
		2. šlechta, hrady a zámky v okolí	ČJ (pohádky)
		3. poddaní, typické pojizerské stavení (Vesec u Sobotky)	
Březen	SLAVENÍ VELIKONOC	1. masopust, původ a tradice - pořádání průvodů v okolí	VV, PČ (masky)
		2. původ Velikonoc, symboly a velikonoční triduum	
		3. tradice náboženské i světské, (vítání jara)	VV, PČ (velikonoční výzdoba)
		4. Velikonoce v jiných zemích, další svátky v roce	EGS (tradice v jiných zemích)
Duben	HERALDIKA	1. významné rody v okolí - jejich erby a sídla	
		2. Mladá Boleslav, znak města, znaky okolních vesnic	
		3. erb, jeho části, význam, mužský x ženský - rodinný erb a erb třídy (+VV)	VV (rodinný erb) VV + OSV (třídní erb)
		4. významné rody v Čechách, významní panovníci	

Květen	OSOBNOSTI MLADOBOLSLAVSKA	1. Mikuláš Klaudián - knihtisk, jednota Bratrská, první mapa Čech	
		2. Bedřich Smetana - pěvecký sbor Boleslavan, busta, hrob matky, Jabkenice	HV (Má vlast, opery)
		3. Laurin a Klement - první dílna, starý závod, muzeum	ČJ (Dědeček automobil)
		4. QUEST "Po stopách automobilových průkopníků" nebo QUEST "Za hrdiny našeho města"	práce s mapou ČJ (text)
Červen	DOPRAVA A CESTOVÁNÍ	1. cestování bez dopravních prostředků	
		2. železniční doprava, vznik - jízdní řády, nádraží	školní výlety (jízdní řády)
		3. vznik automobilového průmyslu - kolo, motocykl, automobil	
		4. vize do budoucna, závěrečná hodina s reflexí celého roku	VV (kresba cestovního prostředku budoucnosti)

Vysvětlivky:

ČJ - Český jazyk
MAT - Matematika
VV - Výtvarná výchova
PČ - pracovní činnosti
HV - Hudební výchova
OSV - Osobnostní a sociální výchova
EGS - Výchova k myšlení v evropských
a globálních souvislostech
MKV - multikulturní výchova
VDO - Výchova demokratického občana

Tabulka 4: Tematický plán pro 4. ročník

3.3.2 Tematický plán pro 5. ročník

Tematický plán pro 5. ročník dějepisné části vlastivědy se vztahuje k národním tématům. Pro snazší pochopení souvislostí však opět využívá regionální prvky. Témata nejsou v plánu zařazena chronologicky podle historického sledu událostí. Význam přiřazení učiva k jednotlivým měsícům v roce se však vztahuje např. ke státním svátkům, které během roku slavíme. V tematickém plánu se tentokrát objevují dvě témata, kterým jsme se věnovali výše. Jedním z nich je architektura v Mladé Boleslavi, druhým je židovské obyvatelstvo. Pro uzavření tematických celků navrhujeme opět využít questy.

MĚSÍC	TÉMATA	NÁMĚTY PRO VYUČOVACÍ HODINY	MEZIPŘEDMĚTOVÉ VZTAHY, PRŮŘEZOVÁ TÉMATA
Září	POČÁTKY ČESKÉHO STÁTU	1. první státní zřízení a první panovníci	
		2. Svatováclavská legenda - rodina sv. Václava - (Boleslav II. - založení MB)	ČJ (legenda)
		3. národní patronové a jejich odkaz k dnešku - Václavské náměstí, socha, svatováclavská koruna (klenoty) - sv. Vojtěch, Slavníkovci	VV (ikonografie, atributy)
		4. Den české státnosti 28. 9. - význam - Národní svatováclavská pout', svatováclavský chorál	HV (chorál)
Říjen	1. SVĚTOVÁ VÁLKA	1. co je to válka, proč se války vedou - jak tato válka ovlivnila život lidí	
		2. pomníky obětem v MB a okolí - osud pomníku v MB (vycházka)	
		3. Tomáš Garrigue Masaryk, Edvard Beneš - odkazy na ně v MB	
		4. Den vzniku samostatného československého státu 28. 10. - význam, okolnosti - oslavy dnes, státní významy	
Listopad	ZA DOB SOCIALISMU	1. co je to socialismus a komunismus, jak se v této době žilo - znárodnování, nesvoboda, útlak - důležité milníky - 1948, 1968, 1977, 1989	
		2. život v našem městě - názvy ulic a náměstí - proměna města, stavby, sochy	
		3. oběti komunismu - pamětní deska ve městě - Milada Horáková	
		4. Den boje za svobodu a demokracii 17. 11. - události, význam - oslavy dnes	VDO (demokracie, občanská společnost)
Prosinec	ČESKÁ KORUNA	1. čím se platilo dříve a čím se platí dnes - denár, pražský groš, tolar, krejcar, koruna	
		2. současné mince a bankovky, symboly a osobnosti - Karel IV., Komenský, Němcová, Palacký, Destinová, Masaryk	VV (návrh mince, bankovky)

		3. osobnosti Němcová, Palacký, Destinová, (Masaryk) čím se platí v Evropě - Euro	EGS (Evropská unie, Euro)
Leden	SOUČASNÝ STÁT	1. Den obnovy samostatného českého státu 1. 1. - význam, vývoj (ČSSR, ČSFR, ČR) - státní zřízení republika	
		2. Václav Havel, 1. prezident ČR	
		3. prezidenti ČR, současnost, další důležité funkce a instituce	
		4. státní symboly, symboly Evropské unie	HV (hymna) EGS (Evropská unie)
Únor	ROMÁNSKÝ A GOTICKÝ SLOH	1. co je to umělecký sloh, co všechno ovlivnil - románský a gotický sloh - hlavní znaky	
		2. stavby v Mladé Boleslavi a okolí - hledání hlavních znaků - čemu stavby převážně sloužily	
		3. významné stavby v ČR, renesance a gotika v hudbě a oblékání	VV (architektura) HV (dobová hudba)
Březen	SLAVNÉ DOBY NAŠÍ ZEMĚ	1. Přemysl Otakar I. - Zlatá bula sicilská	
		2. Přemysl Otakar II. - hranice u Jaderského moře	
		3. Karel IV. - císař, katedrála, Karlův most, univerzita, korunovační klenoty	
		4. Rudolf II. - rozkvět vědy a umění	VV (umělecká díla z doby Rudolfa II.)
Duben	RENESEANCE A BAROKO	1. renesance v regionu - hlavní znaky slohu, památky, Jednota bratrská	
		2. baroko v regionu - hlavní znaky slohu, památky	
		3. renesance a baroko v ČR, nejznámější stavby, hudba a oblékání	VV (architektura) HV (dobová hudba)
		4. QUEST "Cestování časem aneb významné stavby vypráví"	práce s mapou ČJ (text) VV (architektura)
Květen	2. SVĚTOVÁ VÁLKA	1. události předcházející válku, život v okupaci	
		2. oběti války, pomníky a pamětní desky ve městě - Milena Hážová, Židé	

		3. děti a válka - příběhy pamětníků - Wintonovy vlaky	ČJ (válečná tematika v literatuře pro mládež - Zakázané holky, Chlapec v pruhovaném pyžamu, Deník Anne Frankové
		4. Den vítězství 8. 5. - význam, souvislosti - konec války v Mladé Boleslavi - připomenutí questu "Za hrdiny našeho města", přidání nových poznatků a souvislostí	
Červen	KDO TU S NÁMI ŽIL?	1. národnostní a náboženské menšiny v regionu i v celé ČR - Němci - osídlení pohraničí, okupace - Rusové - okupace	
		2. Židé, židovské náboženství - významné osobnosti v MB - osud za druhé světové války	
		3. QUEST "Mladá Boleslav - Jeruzalém nad Jizerou"	práce s mapou ČJ (text) MKV (respekt k odlišnostem)
		4. dnešní spoluobčané, poznávání jejich kultur a tradic, závěrečná hodina s reflexí celého roku	MKV (respekt k odlišnostem, poznávání jiných tradic)

VDO - Výchova demokratického
občana

Tabulka 5: Tematický plán pro 5. ročník

4 Mladoboleslavské hledačky

Poslední kapitola této práce je zaměřena již zcela praktickým směrem. V první řadě navrhneme místa a objekty, které nejlépe vyhovují jednotlivým tématům hledaček. Poté naznačíme, co je potřeba v praxi připravit a jak věci zorganizovat, aby byl zajištěn hladký průběh venkovní aktivity, jakou je questing. Následné podkapitoly se pak budou věnovat každá jedné konkrétní hledačce, její tvorbě, vybranému tématu a terénu, v němž se realizuje. Vytvořené questy budou součástí příloh. Na úplný závěr zhodnotíme, jak probíhalo testování questů v praxi, připojíme ohlasy zúčastněných žáků a navrhneme, co případně udělat jinak a lépe, aby tato aktivita fungovala v co největší možné míře.

4.1 Analýza vhodných lokalit a objektů

Tematické zacílení questů koresponduje s vybranými prvky z dějin Mladé Boleslavi, kterým jsme věnovali prostor v předchozí kapitole. Jsou jimi: architektura a významné památky Mladé Boleslavi, židovské obyvatelstvo, osobnosti Václav Laurin a Václav Klement a pamětní desky padlým za druhé světové války. Pro tvorbu hledaček bylo třeba zanalyzovat, jaké lokality a jaká místa budou pro tuto potřebu vhodná.

První quest nese název *Cestování časem aneb významné stavby vypráví* a tematicky je zaměřen na architekturu města, významné budovy a památky. Záměrem je vytvořit trasu, která bude zahrnovat zástupné stavby jednotlivých uměleckých slohů od nejstaršího po nejmladší a využít tak jedinečného fondu těchto staveb, kterým Mladá Boleslav disponuje. Ač se v mladoboleslavském regionu nachází významná památka románského slohu – kostelík sv. Mikuláše ve Vinci, v questu zahrnuta nebude. Vinec je od centra Mladé Boleslavi poměrně vzdálen a jeho návštěva by vydala na samostatnou půldenní trasu, případně by bylo potřeba zajistit na místo dopravu. Protože je ale tento kostel z architektonického a historického hlediska neopomenutelný, poukážeme na něj alespoň prostřednictvím krabice s pokladem. Ti, co krabici najdou, dostanou doporučení na navštívení této památky. Svého zástupce bude mít však na trase hledačky gotika, renesance, baroko, secese nebo funkcionalismus. Gotický sloh bude zastupovat palác Templ. Na budově kostela Nanebevzetí Panny Marie se prolínají i další směry, a proto vybrán nebyl. Renesance je v Mladé Boleslavi spjatá s Jednotou bratrskou a nabízelo by se tak využití budovy jejich sboru. V hledačce se ale objeví stará radnice, která je pro tento účel zajímavá svou sgrafitovou výzdobou a biblickou symbolikou. Barokní architektura v Mladé Boleslavi nepřinesla žádnou novou významnou stavbu, v jejím stylu

byly místní kostely pouze přestavěny. Typické baroko bychom našli v přilehlých Kosmonosech, ale vzdálenost je pro trasu hledačky příliš velká. Jako symbol baroka jsme proto vybrali Mariánský sloup na Starém městě. Secesní styl jistě nejlépe zastoupí městské divadlo a funkcionalismus zdejší nejrozsáhlejší Krohova stavba, tedy průmyslová škola. Trasu zakončuje park na Karmeli, kde se setkává současná i minulá architektura na jednom místě a pomyslně tak ukazuje cestu do budoucna.

Mladá Boleslav – Jeruzalém nad Jizerou je název další hledačky. Ten odkazuje na velké množství místního židovského obyvatelstva v 17. století.²⁰ Převážná část původního židovského města již bohužel neexistuje, proto je výběr míst na trase limitován. Dochovala se ale budova bývalé židovské školy, kde quest začíná. Místo, kde stála kdysi synagoga, připomíná alespoň šesticípá hvězda v dlažbě. S ní se tedy na trase hledačky počítá. Po obyvatelích židovského původu zůstaly ale některé domy na Starém městě. Z nich jsme pro hledačku vybrali Gellnerův obchodní dům. Osudy Židů za druhé světové války připomenou Stolpersteine – kameny zmizelých, které jsou umístěny na Starém městě před domy lidí odvlečených do koncentračních táborů a také pamětní deska na nádvoří hradu. Využijeme též jednoho z největších a nejvýznamnějších židovských hřbitovů, které na našem území máme. Krabici s pokladem pak umístíme do vstupní haly Muzea Mladoboleslavska, které sídlí na mladoboleslavském hradě, kde byli Židé v době nacistické okupace shromažďováni. Pokud by měla hledačka do budoucna sloužit nejen žákům, ale i veřejnosti, určitě je zde prostor pro navázání spolupráce s touto institucí.

Třetí quest je pojmenován *Po stopách automobilových průkopníků*. Věnován je zakladatelům mladoboleslavské továrny na výrobu automobilů – Václavu Laurinovi a Václavu Klementovi. Výběr míst s nimi prokazatelně spjatých a navíc dochovaných není příliš široký, přesto na tvorbu questové trasy jejich počet postačuje. Hledačka je příznačná tím, že její trasa vede převážně po třídě Václava Klementa a jejím blízkém okolí. Ta se navíc kříží s ulicí pojmenovanou po Václavu Laurinovi. Z důvodu přílišné vzdálenosti od ostatních zastávek na trase jsme z výběru míst vyloučili objekt, ve kterém Laurin s Klementem založili svou první dílnu. Za počáteční místo hledačky jsme vybrali právě křižovatku ulice Laurinova a třídy Václava Klementa. Dalším vybraným místem je Škoda Muzeum, respektive jeho blízké okolí se sousedím těchto dvou pánů, kam svou společnost brzy přesunuli. Příhodné jsou pro hledačku také rodinné vily na okraji parku

²⁰ Viz 3.2.2 Židé v Mladé Boleslavi.

Výstaviště, hroby Laurinových a Klementových na starém hřbitově a budova bývalého sirotčince založeného Václavem Klementem. Dnes zde mimo jiné sídlí mezigenerační komunitní centrum se zahradou, které nese název Klementinka. Setkávají se zde senioři, ale i zástupci jiných generací včetně dětí. Pokud by byl na této straně zájem, s Klementinkou je možné spolupracovat a podpořit tak možné setkávání dětí a seniorů i v dalších projektech. Pro výuku vlastivědy a dějepisu se např. nabízí využití orální historie při realizaci besed.

Poslední hledačku jsme pojmenovali *Za hrdiny našeho města*. Jejím prostřednictvím by se žáci měli seznámit s méně známými, nebo přinejmenším méně připomínanými osobnostmi města. Odkaz na ně však ve veřejném prostoru najdeme. Jejich jména jsou totiž na pamětních deskách a v některých případech jsou po nich pojmenované i ulice. Takových jmen bychom v Mladé Boleslavi našli více. Pro hledačku jsme však vybrali ta, která jsou spojována s úmrtím za druhé světové války. Z často neznámých občanů se tak stali hrdinové. Naše snaha byla, vybrat místa, která budou co nejbližší k sobě, i přesto je však trasa i její předpokládaná časová dotace o něco delší. Z výběru jsme z tohoto důvodu vyřadili památník obětem druhé světové války na novém hřbitově, pamětní desku na hlavním nádraží nebo památník Mileny Hážové na Hejtmánce. Zmiňujeme je však v pokladu a nabízíme tak místa, kam se mohou zájemci vydat dobrovolně. Mezi místa, která jsme do trasy zařadili, patří: pamětní deska v Máchově ulici věnovaná obětem přestřelky s Němci, ulice Mjr. Frymly, pamětní deska nedaleko od „třetí brány“ do závodu automobilky, která připomíná její padlé zaměstnance a pamětní deska na budově bývalých kasáren v Jičínské ulici, která je věnovaná umučeným odbojářům (mezi nimi i mjr. Frymlovi). Jediná socha legionáře, která je zároveň pomníkem padlým v první světové válce se zdánlivě mezi ostatní místa nehodí. Socha tohoto neznámého vojína měla však zajímavý osud, neboť se stala rovněž „obětí“ nacistické okupace.

4.2 Praktická organizace questů

Následující část bude věnována v první řadě organizačním podmínkám, které vyplývají z navržených hledaček a měly by být splněny, abychom questing mohli ve výuce provozovat. Následně popíšeme využívané výukové prostředky zmíněné v předchozích kapitolách (metody, organizační formy), které budou pro vzorové questy zásadní. Představíme také předpokládaný postup při praktické realizaci a další navazující

činnosti jako je reflexe a hodnocení aktivity nebo rozvíjení tématu v dalších vyučovacích hodinách a jiných předmětech.

4.2.1 Základní podmínky

Zařazení questingu do výuky s sebou nese kromě kladů samozřejmě také možné komplikace a situace, se kterými je potřeba počítat. V první řadě je nezbytné, aby o přesunu výuky do exteriéru vědělo vedení školy a souhlasilo s ním. Protože je tato venkovní aktivita stále poměrně neznámá, je tedy důležité seznámit nadřízené pedagogy s jeho podstatou, jeho cíli a záměry. Tím můžeme zabránit případným nedorozuměním. Další komplikace se mohou odvíjet např. od počtu žáků ve třídě. Jestliže jich je více než 25, je nutné obstarat dalšího člověka, který pomůže zabezpečit dohled nad žáky. To vyplývá z vyhlášky Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (Vyhláška č. 48/2005 Sb., § 3, odst. 1–2), která říká, že pokud se školní akce uskutečňuje mimo školu, je stanoven maximální počet 25 žáků na osobu, která zajišťuje bezpečnost. Touto osobou (nebo osobou další) nemusí být nutně pedagogický pracovník. S dohledem tak může učiteli pomoci taková osoba, která je zletilá, způsobilá k právním úkonům a je s danou školou v pracovněprávním vztahu.

Na základě informací, které o hledačce máme, se dále rozhodujeme, v jakou roční dobu, ale i v jakou denní hodinu aktivitu uskutečníme. Dva navržené questy se např. odvíjejí od otvírací doby institucí, kde je umístěna krabice s pokladem. Musíme si být tedy jisti, že žákům bude umožněno krabici získat. Protože máme krabici umístěnou v budově, určitě je potřebné mít pro to povolení dané instituce. Ideální ovšem je, domluvíme-li se s člověkem, který zde pracuje a na krabici dohlédne. To se týká questu *Mladá Boleslav – Jeruzalém nad Jizerou* a questu *Po stopách automobilových průkopníků*.

Hledačka *Mladá Boleslav – Jeruzalém nad Jizerou* má ještě několik specifík, se kterými je třeba počítat. Jelikož je jednou ze zastávek židovský hřbitov, který je uzamčený, je nutné před realizací questu získat klíč od vstupní brány. Ten je k dispozici hned na několika místech. Prvním z nich je již zmiňované Muzeum Mladoboleslavska, dalším je Infocentrum a poskytne jej také správce hřbitova, který sídlí v přilehlém domě. Klíč získáme za vratnou zálohu 200 Kč. Přístup na hřbitov je navíc omezen časově. Poslední vstup je povolen v turistické sezóně do 16 hodin, mimo ni do 15 hodin. Navíc

se na hřbitov nesmí vstoupit v sobotu, která je pro židovské náboženství zasvěceným dnem a také během židovských svátků.

Realizaci questu bychom měli nahlásit dostatečně dlouho dopředu také rodičům žáků. Ti by své děti měli *vhodně vybavit*, přizpůsobit oblečení delšímu pobytu venku apod. Učitel by pak měl sledovat předpověď počasí a v případě špatných podmínek realizaci zrušit, nebo ji přesunout na jiný termín.

Jestliže jsme splnili všechny podmínky, které ze zařazení questingu do výuky vyplývají a vyrazíme s žáky do terénu, měli bychom si pro tuto venkovní aktivitu vyhradit *dostatek času*. V popisu jednotlivých hledáček je předpokládána časová dotace uvedená, výsledný čas ale může být jiný. Vyskytnout se mohou neočekávané potíže na trase, nejvíce je ale čas ovlivněn tempem žáků. Rozhodně není žádoucí ukončit aktivitu dříve, než se hledači dostanou ke krabici s pokladem. Proto je lepší počítat s delším časovým úsekem. Na zřeteli musíme mít ještě týdenní *časovou dotaci předmětu*, ve kterém chceme quest uskutečnit. Předpokládáme-li tedy, že se vlastivěda ve 4. i 5. ročníku uskutečňuje dvakrát týdně, máme k dispozici 90 minut. V případě, že je na hledáčku potřeba více času, není nutné „okrádat“ vlastivědu o další vyučovací hodiny, ve kterých je nezbytné probrat jiné učivo. Questing totiž přirozeně využívá mezipředmětových vztahů. Zapojit se tak může především český jazyk. V hledáčce *Cestování časem aneb významné stavby vypráví* je výrazně zapojena také výtvarná výchova.

4.2.2 Organizační forma questů

Pro tuto práci budou hledáčky aplikovány jako netradiční *vlastivědné vycházky*. Vycházka jako vyučovací forma ve vlastivědě předpokládá v podstatě stejné podmínky, jako questing. Společná je pro ně především zajímavá trasa a motivace. Vlastivědná vycházka s hledáčkou je zajímavá pro žáky už jen tím, že při ní zažijí něco nového a neobvyklého. Požadavek vycházky, aby učitel důkladně znal region a prostudoval regionální literaturu, je tvorbou questu splněn.

Během realizace uplatníme kromě vlastivědné vycházky ještě jednu organizační formu. Tou je *skupinová výuka*. Přestože je zařazena mezi formy výuky ve školním prostředí, uplatnit ji lze i při této venkovní aktivitě. Před odchodem ze školy rozdělíme žáky do skupin po dvou až třech. V těchto skupinách obdrží materiály potřebné k hledání pokladu (mapa, text, hádanky, úkoly, obrázky). V jejím průběhu tak pracují na výsledku společně.

4.2.3 Využité metody

Vyučovacích metod, kterým jsme se věnovali v první kapitole, využijeme při realizaci questů hned několik. První a pravděpodobně nejdůležitější metodou bude *metoda motivační*. Aby hledačka splnila své cíle, měla by v žácích vzbuzovat zájem. Podněcující a zajímavý by měl být tedy již její název. Např. z názvu questu zaměřeného na židovské obyvatelstvo by žáky mohlo zaujmout označení města jako Jeruzalém nad Jizerou. V hledačce věnované architektuře může být pro děti atraktivní představa cestování časem. Zvědavost v nich vzbudí pravděpodobně i otázka, jak mohou stavby vyprávět. Pojmenování *Po stopách automobilových průkopníků* využívá slovního obratu, který by měl v hledačích navodit pocit přemístění se do doby vzniku značky L&K a umožnit jim prožít její příběh. Poslední hledačka s názvem *Za hrdiny našeho města* vede k otázce, koho vlastně žáci za hrdiny považují. Motivaci využíváme ale také ještě před tím, než společně vyrazíme do terénu. V přípravné fázi ve škole podněcujeme zájem žáků různými způsoby – seznámíme je s postavou, která je trasou provede, pustíme jim videoukázku vztahující se k tématu nebo jim ukážeme dobovou fotografii či pohlednici.

Během přípravy ve škole vedeme s žáky rozhovor (diskuzi), při kterém opakujeme důležité poznatky, které by měli mít ještě před tím, než s hledáním pokladu začnou. Užíváme tak *metody slovní*. Navazujeme jimi na úvodní motivaci. Při samotném questu pak pokračujeme *metodou názorně-demonstrační a praktickou*. Tyto metody mají svou podstatu v praktickém pozorování okolí a ve využívání praktických pomůcek jako je mapa či plán. To vše navržené questy splňují.

4.2.4 Potřebné pomůcky

Pro praktickou realizaci hledačky není potřeba příliš velké množství pomůcek. Základní výbavou na trase je ale samozřejmě *doprovodný materiál questu* - pracovní list, který obsahuje text s hádankami, mapu nebo plánek a obrázky. Ten je potřeba vytisknout a každé skupině věnovat alespoň jeden. K jeho vyplnění pak musí mít žáci s sebou *psací potřeby*. Ne nutnou, ale doporučenou pomůckou je pak jakákoliv tvrdá *podložka* (např. školní desky), na které se bude žákům lépe pracovní list vyplňovat.

V přípravné fázi, kterou uskutečníme ve škole, zajistíme pomůcky, které potřebujeme k motivaci. Pro navržené questy je to např. *kniha Máma a Já: (Tereziánský deník)*, staré *fotografie a pohlednice Mladé Boleslavi* nebo dobová *videoukázka procesu*

výroby automobilů ve firmě L&K. Podobné nástroje pak využijeme i při další práci s tématem.

V neposlední řadě jsou zde další předměty, které jsou pro hledačku také nepostradatelné, ale zajistit je musí učitel či tvůrce questů předem. Jedná se např. o již zmiňovaný klíč od židovského hřbitova. Nejdůležitější pomůckou z této kategorie je však *krabice s pokladem*. Přímo do krabice pak musíme vložit předměty jako je zápisník, kam se hledači mohou podepsat a zanechat zde svůj vzkaz. V jednotlivých navržených questech najdou hledači v krabici také další materiály k tématu. Jsou to většinou doplňkové informace k tématu, doporučení četby konkrétních knih, námět na následnou práci s tématy či dobové fotografie a pohlednice.

4.2.5 Výchovně vzdělávací cíle

Společným cílem všech navržených questů je posílit regionální princip ve vyučování vlastivědy, ale i dalších předmětů na prvním stupni ZŠ, umožnit žákům poznat lépe své okolí a získat nové a zajímavé informace inovativním způsobem. Dlouhodobým cílem je pak utvářet v žácích kladný vztah k místu, vytvořit předpoklady pro jejich budoucí občanskou angažovanost, propojit školní instituci s institucemi dalšími a navázat kontakt žáků s nimi.

Questy taktéž vyhovují cílům tematických okruhů *Místo, kde žijeme* a *Lidé a čas*, které RVP ZV konkretizuje v jejich očekávaných výstupech.²¹ Těmi jsou např. orientace v terénu, práce s mapou a plánem, orientace v regionu, v jeho kulturních a historických zvláštěnostech, znalost místních památek, pochopení jejich ochrany, orientace v současnosti a minulosti a využívání institucí jako je knihovna nebo muzeum. Cíle postojové a hodnotové pak korespondují s klíčovými kompetencemi, které jsou jedním z nejzásadnějších principů základního vzdělávání u nás. Hledačky totiž vedou žáky ke kritickému myšlení, pomáhají vytvářet pravidla a vedou k jejich dodržování, podporují spolupráci žáků ve skupině. Především quest *Mladá Boleslav – Jeruzalém na Jizerou* pomáhá také formovat žáky v oblasti empatie, odmítání útlaku či respektování svobody a práv druhých lidí. Dílčím cílům jednotlivých navrhovaných hledaček se budeme věnovat později v jejich popisu.

²¹ Viz 1.2.1 Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání.

4.2.6 Způsob hodnocení

Questy budou po návratu z vycházky hodnoceny slovně. Jednotlivé skupiny a samotní žáci budou mít možnost zhodnotit, jak se jim při hledání pokladu pracovalo. Budou mít možnost vyjádřit se jak k práci ve skupině, tak k samotné hledačce. Sdílet mohou také své zážitky a poznatky z cesty. Důležitá pro nás bude zpětná vazba týkající se samotného questu jako formy vlastivědného vyučování. Zjišťovat tedy budeme především to, jak žáci porozuměli textům hledačky, jestli se v nich vyskytla nějaká neznámá slova nebo slovní spojení a hlavně zda jim vyhovovala forma textu (verše). Dále se zaměříme na plnění úkolů, které byly skryty v textu. Budeme se ptát, jestli se jim podařilo všechny vyřešit a zda přišli na všechna místa na trase jen s pomocí nápověd, nebo museli použít také plánek. Žáci se mohou vyjádřit rovněž k tomu, zda by si chtěli zkusit také vytvořit podobnou hledačku.

Navržené questy se pokusíme zhodnotit také podle Bloomovy taxonomie. Jaké úrovně taxonomie žáci skutečně dosáhli, můžeme zjistit až příslušným testováním. Lze ale stanovit předpokládané stupně Bloomovy taxonomie, na které jednotlivé navržené questy cílí. Představíme tedy schopnosti, které během hledaček u žáků rozvíjíme. Stanovená úroveň taxonomie tak bude taková, na kterou by se žáci měli v ideálním případě dostat. Toto hodnocení uvedeme v úplném závěru práce.

4.2.7 Průběh

Protože by questing neměl zastupovat ve vyučování pouze odpočinkové a relaxační činnosti (jeho cíle a záměry jsou vyšší), měli bychom věnovat dostatečný čas a pozornost přípravě aktivity. Ta zahrnuje nejen přípravu materiálů a trasy questu, ale také organizaci činností před samotnou aktivitou a po ní. Questing zařazený do výuky ve formě vlastivědné vycházky bychom proto rozdělili na tyto části:

1. motivace
2. příprava žáků ve škole – potřebné informace a znalosti
3. samotný quest
4. zpětná vazba, reflexe
5. další rozvoj tématu a práce s ním

Abychom zajistili hladký průběh questu, musí být splněny základní podmínky popsané výše. Učitel by měl během samotné hledačky zastávat roli průvodce, rádce

a ochránce. Žákům by neměl zbytečně napovídat nebo je předčasně upozorňovat na určité skutečnosti, ale měl by jim poskytnout dostatečný čas a prostor na samostatné objevování, plnění úkolů a luštění hádanek. Pouze v případě, že budou žáci potřebovat radu a požádají o ni, může ji učitel poskytnout. Do hledačky však může vstoupit například v případě, kdy má pro žáky doplňující a zajímavé informace vztahující se k danému místu, osobě, tématu atd.

Protože žáci nepracují samostatně, ale spolupracují v menších skupinách po dvou až třech, je určité dobré tyto skupiny vytvořit již předem. Způsob utvoření skupin záleží na učiteli. Doporučujeme ale žáky rozdělit tak, aby byly skupiny co nejvíce vyvážené. Žáci si pak mohou samostatně rozdělit role ve skupině (čtenář, zapisovatel, průzkumník apod.). Tím zamezíme případné neaktivitě některých žáků.

4.2.8 Mezipředmětové uplatnění

Všechny navrhované questy zahrnují mezipředmětové uplatnění jak v průběhu samotného hledání pokladu, tak při další práci s tématem. Protože jsou průvodní texty psány ve verších, je vhodné obecně před každou hledačkou věnovat v hodině českého jazyka pozornost tomuto specifickému jazykovému projevu. Ten bude totiž žáky provázet po celou dobu hledání a vyžaduje alespoň základní seznámení s veršovaným textem. Rozbor veršovaných nápověd můžeme v hodině českého jazyka provést ještě následně po realizaci hledačky. Kromě slovní zásoby si žáci procvičí také orientaci ve venkovním prostoru. Pomáhat jim k tomu bude přiložený plánek trasy. Ten propojuje dějepisnou část vlastivědy s částí zeměpisnou.

Téma questu můžeme rozvíjet i v dalších předmětech. Dvě z navrhovaných hledaček odkazují např. k literárním dílům. Ta můžeme žákům doporučit k vlastní četbě, nebo můžeme knihu zařadit v literární výchově jako četbu společnou. Všechna navrhovaná témata pak více či méně vybízejí také k výtvarnému nebo literárnímu zpracování. Hledačka *Mladá Boleslav – Jeruzalém nad Jizerou* v sobě nese navíc poselství, jenž koresponduje s obsahem a cíli multikulturní výchovy, což je jedno z průřezových témat obsažených v RVP ZV. Námetry na další práci a rozvoj témat questů je součástí pokladu získaném na konci hledačky.

4.3 Scénáře jednotlivých questů

V následující části popíšeme, jak bychom postupovali při praktické realizaci čtyř vytvořených questů. Scénáře obsahují kromě postupu při samotné hledačce také údaje o délce trasy, předpokládanou časovou dotaci nebo věkovou skupinu, pro kterou je quest primárně vytvořen. Stanovena je spodní hranice věkové skupiny, avšak hledačky mohou stejný záměr splnit i u žáků starších, nebo dokonce u dospělých. Důležitou součástí scénářů jsou také cíle hledačky a činnost učitele a žáků před samotným questem i po něm. Další práce s tématem hledačky se tak odkazuje především na posílení mezipředmětových vztahů. Samotné navržené questy jsou součástí příloh.

4.3.1 1. quest: Cestování časem aneb významné stavby vypráví

Cíle: Quest s názvem *Cestování časem aneb významné stavby vypráví* vede žáky k bližšímu seznámení se s významnými a zajímavými budovami a objekty, které se v Mladé Boleslavi nachází. Cílem je také prakticky ukázat typické prvky různých uměleckých slohů, čímž propojíme poznávání historické s poznáváním kulturním a uměleckým. Zásadní je pro nás posílení vazby, kterou žáci mají na své okolí a také motivace k dalšímu individuálnímu objevování regionu a jeho specifík.

Lokalita: Staré město, okolí Výstaviště, Karmel

Délka trasy: 1,5 km

Časová dotace: 60 min

Cílová skupina: žáci 4. ročníku a starší

Trasa: Quest věnovaný mladoboleslavské architektuře začíná u jedné z nejstarších zachovalých staveb ve městě, kterou je Městský palác Templ. Ten byl postaven v gotickém stylu. Odtud vede trasa na přilehlé náměstí, kde se nejprve zastaví u Staroměstské radnice, která je příkladem renesančního slohu. Odtud vede quest hledače k Mariánskému sloupu, jenž se nachází uprostřed náměstí. Sloup zastupuje barokní architekturu jako jeden z typických objektů té doby. Nejvýznamnější secesní stavbou je ve městě divadlo, ke kterému vede trasa následně. Předposlední zastávkou je průmyslová škola, která je zástupcem moderního funkcionalistického směru. Poté už hledačka směřuje ke krabici s pokladem, která bude ukrytá v parku na Karmeli. Toto místo je

kontrastem původní (klasické) architektury v podobě bývalého minoritského kláštera a současné architektury reprezentované budovou Škoda Auto Vysoké školy.

Motivace: Ukážeme žákům dobový obrázek, pohlednici nebo fotografii, na které je zachycená Mladá Boleslav. Vedeme diskuzi o tom, co na obrázku vidíme, co je to za budovu či budovy, jestli dnes ve městě ještě stojí, co na daném místě dnes chybí, nebo co je tam naopak navíc.

Příprava na quest: Hledačka předpokládá probrané učivo týkající se základních uměleckých slohů jako je sloh románský, gotický, renesanční a barokní. V tomto směru má funkci shrnující a opakovací, ale také rozšiřující, neboť se žáci prakticky seznámí i s dalšími směry jako je secese nebo funkcionalismus. Před realizací questu vedeme s žáky rozhovor na toto téma. Samotná hledačka však není obtížná a není nemožné ji využít i s mladšími žáky, kteří ještě umělecké slohy neznají. V tomto případě např. rozvíjíme i téma *Naše město*.²² Využít můžeme také motivační název hledačky a diskutujeme s žáky, jak mohou neživé budovy a stavby vyprávět. K tomu také slouží motivace skrze dobovou pohlednici či fotografii.

*Podoba questu:*²³ Žáci se na trase orientují především podle nápověd, které jsou psány ve verších. Dalšími prvky jsou nápovědné obrázky (např. stará pohlednice nebo detail z budovy). Orientačním prvkem je také přiložený výřez současné mapy města s vyznačenými stanovišti. U každé stavby je pro žáky přichystán úkol, který lze splnit pouze na tomto místě. Požadované slovo doplní do textu a ze zvýrazněných písmen poskládají tajenku. Ta prozrazuje místo, kde je ukryt poklad. Krabice s pokladem pak obsahuje kromě návštěvní knihy také další obrázky míst v Mladé Boleslavi zachycených na starých pohlednicích nebo fotografiích.²⁴

Další práce s tématem: Hledačka velmi úzce souvisí s obsahem výtvarné výchovy, a proto se další navázání na téma přímo nabízí. Můžeme žákům například předložit reprodukce dalších starých pohlednic a fotografií k porovnání se současnými záběry města. Jejich úkolem by pak mohlo být vytvoření kompozice, kdy jednu část díla by tvořila stará podoba města, druhou část by žáci dokreslili podle dnešní předlohy. Možnou variantou by bylo i dokreslování staré části k dnešnímu pohledu na město. Jako

²² Viz tabulku 4: Tematický plán pro 4. ročník.

²³ Viz přílohu 1: Quest Cestování časem aneb významné stavby vypráví.

²⁴ Viz přílohu 2: Obsah pokladu questu Cestování časem aneb významné stavby vypráví.

inspirace starého a nového umění by pak posloužila poslední zastávka questu na Karmeli, kde se původní budova kláštera minoritů snoubí s moderní architekturou.

4.3.2 2. quest: Mladá Boleslav - Jeruzalém nad Jizerou

Cíle: Cílem této hledačky je umožnit žákům lépe pochopit, jak se žilo židovskému obyvatelstvu v Mladé Boleslavi a jaké byly osudy těchto lidí. Cílem dlouhodobým je pak formování postojů a hodnot, které vedou k solidaritě a sounáležitosti ve společnosti a také vytváření a prohloubení vztahu žáků k městu a jeho obyvatelům bez ohledu na jejich původ či sociální vrstvu.

Lokalita: Staré město, židovský hřbitov (Podolec)

Délka trasy: 2 km

Časová dotace: 90 min

Cílová skupina: žáci 5. ročníku a starší

Trasa: Výchozím místem hledačky je bývalé židovské město. Zde je důležitým bodem někdejší židovská škola v ulici Krajčířova, neboť je to jeden z posledních domů, které zde po židovských obyvatelích zůstaly. Dalším zastavením je místo, kde stávala židovská synagoga. Z židovského města se hledači přesunou na Staroměstské náměstí, kam se Židé z ghetta začali v 19. století stěhovat. Jedním z objektů trasy je Gellnerův obchodní dům, dalším jsou Stolpersteine – kameny zmizelých. Z náměstí návoděda povede hledače na židovský hřbitov, který se nachází v nedaleké městské části Podolec. Posledním místem je pak nádvoří boleslavského hradu, kde se hledači dozvědí, že je krabice s pokladem umístěna uvnitř hradu – ve vstupní hale Muzea Mladoboleslavska.

Motivace: Představíme „průvodkyni“ hledačky - židovskou dívku Hanu, která v Mladé Boleslavi bydlela, chodila do školy a procházela stejnými místy, kterými procházíme dnes i my. Ukážeme také knihu *Máma a já: (Terezínský deník)*, kterou Hana Posseltová-Ledererová napsala a přečteme z ní krátký úryvek, kde je vykreslen její život na začátku války.

Příprava na quest: V předchozí hodině vlastivědy, nebo bezprostředně před tím, než se s žáky vydáme plnit quest, si společně řekneme, kdo jsou to Židé, a objasníme základní informace o židovském obyvatelstvu u nás. Při přípravě žáků na hledačku a v rámci motivace můžeme také vyjít z jejího názvu „Mladá Boleslav - Jeruzalém nad

Jizerou“. Žáci mohou spekulovat, co toto spojení pravděpodobně znamená. Nejspíš bude ale potřeba vysvětlit, co je Jeruzalém a jaký význam má pro židovský národ. Průvodní text je v této hledačce o něco složitější, neboť ani přiblížit dětem citlivě toto téma není jednoduché. Vybrané pasáže tak můžeme probrat s žáky předem a dovysvětlit jejich význam. Učitel však může žákům objasňovat neznámé souvislosti i během questu.

*Podoba questu:*²⁵ Kromě veršovaných nápověd se žáci na trase pohybují pomocí plánu trasy. Ten využívá starých map Mladé Boleslavi z druhého vojenského mapování. Hledači tak mají možnost vidět podobu města z dob minulých (1842). Obrázky jsou v této hledačce spíše ilustrační. Úkoly, které na jednotlivých stanovištích plní, poskládají dohromady tajenku. Potřebná písmena jsou vyznačena barvou. Tajenka je v tomto případě heslem, které použijí na příslušném místě pro vydání pokladu. Krabice obsahuje kromě doporučené literatury také objasnění možných otázek. Hledači se dozví, proč se quest jmenuje „Mladá Boleslav – Jeruzalém nad Jizerou“ nebo co je to menorah, která je heslem k získání pokladu. Pro starší hledače a dospělé by mohly být zajímavé také dokumenty o rodinných příslušnících dívky Hany, kteří za druhé světové války zahynuli.²⁶

Další práce s tématem: Tento quest můžeme dále rozvíjet např. společnou četbou knihy, která menším čtenářům přibližuje téma židovství a holocaustu specifickou formou. Takovými tituly jsou např. *Zakázané holky* od spisovatelky Hany Bořkovcové, *Chlapec v pruhovaném pyžamu* Johna Boynea nebo světově proslulý *Deník Anne Frankové*. Zaměřit se můžeme také na současnost, zmínit dnešní obyvatele města jiných národností, pracovat např. s tématem solidarity a podpořit tak prevenci nesnášenlivosti a šikany.

4.3.3 3. quest: Po stopách automobilových průkopníků

Cíle: Tento quest si klade za cíl zprostředkovat žákům poznávání míst spjatých s osobnostmi Laurinem a Klementem a lépe tak poznat historii Mladé Boleslavi jako města spojovaného s automobilovým průmyslem. Stejně jako u ostatních hledáček je pak jedním z hlavních záměrů (a ze záměru questingu obecně) podpora budování kladného vztahu k místu, ve kterém se žáci pohybují, a které jim je domovem.

Lokalita: Okolí ulice Laurinova a třídy Václava Klementa

²⁵ Viz přílohu 3: Quest Mladá Boleslav – Jeruzalém nad Jizerou.

²⁶ Viz přílohu 4: Obsah pokladu questu Mladá Boleslav – Jeruzalém nad Jizerou.

Délka trasy: 1,5 km

Časová dotace: 60 min

Cílová skupina: žáci 4. ročníku a starší

Trasa: Hledačka zaměřená na místa spojená s Václavem Laurinem a Václavem Klementem má svůj počátek na křižovatce ulic pojmenovaných právě po těchto významných osobnostech města. Odtud se hledači přesunou na místo, kde společnost L&K zakoupila pozemky a vybudovala zde výrobní halu. Dnes je součástí komplexu budov starého závodu také Škoda Muzeum a před ním sousoší Laurina a Klementa. Od automobilového závodu vede trasa questu na starý hřbitov ke hrobům Laurinových a Klementových. Stejně jako spolu téměř sousedí jejich hroby, najdeme při další zastávce hledačky blízko sebe také rodinné vily v Husově ulici. Posledním místem, které díky hledačce navštívíme, je objekt bývalého sirotčince, který nechal vybudovat Václav Klement. Nachází se na ulici, která je po něm pojmenována. Při vstupu do budovy je navíc umístěna pamětní deska. Cílové místo hledačky se nachází uvnitř budovy a je jím setkávací centrum Klementinka.

Motivace: Pustíme žákům krátké úryvky z pořadu Hledání ztraceného času – Příběh Laurinky. Žáci tak mohou shlédnout unikátní dobové záběry Mladé Boleslavi a mladoboleslavské výroby automobilů.

Příprava na quest: Před tím, než absolvujeme s žáky hledačku, vedeme s nimi rozpravu o tom, kdo byli pánové Václav Laurin a Václav Klement, co mají společného s Mladou Boleslaví a jak ji ovlivnili. Přiblížíme také charakter doby, ve které žili. K tomu může posloužit i zmiňovaná videoukázka.

*Podoba questu:*²⁷ Stejně jako u předchozích hledaček je průvodní text veršovaný a obsahuje nápovědy a úkoly na trase. Zapsáním správných slov a poskládáním vyznačených písmen opět vznikne místo uložení pokladu. Pro snazší orientaci je přiložen pláněk části města z počátku 20. století, kde je zakreslena i továrna firmy Laurin a Klement. Dokresluje tedy atmosféru doby, ve které žili osobnosti tohoto questu. Obrázky doplňují text hledačky a některé slouží také jako součást nápovědy. V krabici s pokladem hledači naleznou knihu návštěv, tip na knihu Dědeček automobil, QR kód

²⁷ Viz přílohu 5: Quest Po stopách automobilových průkopníků.

odkazující na videoukázku o automobilce Laurin a Klement, případně další související materiály, jako jsou obrázky a fotografie.²⁸

Další práce s tématem: I tato hledačka nabízí propojení s literární výchovou. Automobilové téma můžeme dále rozvést doporučením, nebo přímo společnou četbou knihy Dědeček automobil od autora Adolfa Branalda. Vedle automobilového průmyslu pak můžeme poukázat na jiná odvětví, kterým se v období mezi světovými válkami v Československu dařilo (např. obuvnictví – firma Baťa).

4.3.4 4. quest: Za hrdiny našeho města

Cíle: Cílem questu je seznámit žáky s méně známými osobnostmi města. Jejich jména můžeme číst na pamětních deskách, nebo dokonce v názvech ulic. V povědomí lidí však často vůbec nejsou. Všechna jména jsou navíc spojena událostmi, které se v Mladé Boleslavi staly během druhé světové války. Jedním z cílů je tedy také připravit žáky na toto téma. Neodmyslitelným cílem je pak opět prohlubování znalostí o městu, ve kterém žijeme a budování vztahu k němu.

Lokalita: Mladá Boleslav, pamětní desky

Délka trasy: 3,5 km

Časová dotace: 150 min

Cílová skupina: žáci 4. ročníku a starší

Trasa: Hledačka má své počáteční místo v Máchově ulici. Zde je umístěna pamětní deska padlým mužům z jara roku 1945, kteří se zde účastnili přestřelky s německým vojskem. Odtud trasa pokračuje Jiráskovou ulicí až k železniční trati. Ulice rovnoběžná s tratí nese jméno mjr. Josefa Frymla, člena a velitele místní skupiny odbojové organizace Obrana národa. Další zastávkou je pamětní deska v ulici Laurinova u jedné z bývalých vstupních bran do závodu mladoboleslavské automobilky. Deska je věnována Václavu Bubákovi a Bohumilu Doušovi, kteří zde padli 5. května 1945 při obraně závodu. Předposledním místem na trase hledačky jsou bývalá vojenská kasárna v Jičínské ulici. Ta se stala v době nacistické okupace také vězením. Pamětní deska na zdi budovy připomíná umučení již zmíněného mjr. Frymla, ale také Jana Víta a Stanislava Ulricha. Od kasáren vede trasa do parku na Komenského náměstí, kde se nachází poklad.

²⁸ Viz přílohu 6: Obsah pokladu questu Po stopách automobilových průkopníků.

Poslední část tajenky však hledači vyluští u sochy neznámého vojína, který je zároveň památníkem padlým za první světové války, jeho osud za druhé světové války je však také zajímavý. Žáci hledají nápis na podstavci sochy, který je příznačný pro celou hledačku a zní: „Hrdinům za svobodu“.

Motivace: Atmosféru navodíme diskuzí na téma „hrdinové“. Ptáme se žáků, jestli mají nějakého svého oblíbeného hrdinu, koho za hrdinu vůbec považují, jaké by měl mít vlastnosti či jak by si představovali hrdinu z řad obyčejných lidí dnes, nebo i v době, kdy ještě nebyla televize.

Příprava na quest: Před realizací hledačky můžeme připomenout osobnosti města, které žáci již znají (M. Klaudián, B. Smetana, V. Laurin a V. Klement). V rámci motivace je ale před questem připravíme na poznávání osobností, které jsou méně známé nebo dokonce zapomenuté. Před samotným questem je však potřeba žákům také nastínit téma války (druhé světové války) se zaměřením na nejdůležitější fakta (německá okupace, odboj, konec války).

*Podoba questu:*²⁹ Hledači mají k dispozici zašifrované nápovědy ve veršovaném textu a plánek trasy. Obrázky použité v textu mají za úkol dokreslit atmosféru hledačky. Jedna z fotografií je však součástí nápovědy. Přečtením veršovaného textu a doplněním potřebných slov získají žáci tajenku. Ta prozrazuje místo ukrytí krabice s pokladem. V ní žáci najdou doporučení k navštívení dalších pamětních desek a pomníků obětem a hrdinům druhé světové války v Mladé Boleslavi. Dočtou se zde také příběh školačky Mileny Hážové a dostanou také úkol. Teny by je měl inspirovat k tomu, aby vyzpovídali své prarodiče, příbuzné nebo známé a dozvěděli se od nich, jaké to bylo v době, kdy byli oni sami dětmi.³⁰

Další práce s tématem: V pokladu na konci hledačky žáci dostanou úkol – nechat si vyprávět příběhy ze života svých příbuzných a známých. Tímto způsobem můžeme do výuky zapojit orální historii. Žáci mohou také napsat v rámci slohové výuky krátký text (jakýsi medailonek) o vybrané osobnosti z hledačky. Mohou přispět také další osobností či hrdinou, kterého vypátrají, např. z památníků obětem obou světových válek v přilehlých obcích. V rámci reflexe po absolvovaném questu můžeme také zařadit

²⁹ Viz přílohu 7: Quest Za hrdiny našeho města.

³⁰ Viz přílohu 8: Obsah pokladu questu Za hrdiny našeho města.

diskuzi, ve které žáci projeví názor na to, kdo z poznaných osobností byl opravdovým hrdinou. Na samotné téma navážeme v příštím (pátém) ročníku v rámci tématu *Druhá světová válka*.³¹ Připomeneme ho a přidáme nové poznatky a souvislosti.

4.4 Ověření v praxi

Jak bylo popsáno výše, pro praktické ověření vhodnosti bylo nutné zajistit základní podmínky, za kterých může být aktivita jako je questing ve škole ověřena. Z organizačních důvodů nebylo bohužel možné toto praktické ověřování provést s celou školní třídou v běžné vyučovací době. Vzniklá situace, kdy byla dána přednost probrání vlastivědného učiva daného učebnicí, dokládá, že vlastivěda jako vyučovací předmět není v současné době na některých školách v příliš dobré „kondici“. Je zde tedy výrazný prostor na přehodnocení způsobu jejího vyučování v souladu s jejími cíli a s cíli RVP ZV.

Pravdou však je, že se na základní škole, kterou jsme pro testování v praxi vybrali, questing setkal také se zaujetím a přízní. Díky tomu nám bylo umožněno ověřit hledačky alespoň s menším počtem žáků mimo vyučovací dobu, a to na bázi dobrovolnosti dětí (se souhlasem a podporou jejich rodičů). Ověření vhodnosti využití questů se týkalo 4. a 5. ročníků prvního stupně, jelikož jsou hledačky koncipovány přímo pro ně. Tato základní podmínka byla při testování questů v praxi splněna. Ověřili jsme tři ze čtyř navrhovaných questů.³²

4.4.1 Průběh ověřování

Do praktického ověřování s žáky 4. i 5. ročníků jsme zahrnuli všechny navrhované části, které by měl podle nás questing ve výuce zahrnovat, s výjimkou dalšího rozvoje tématu. Tato fáze předpokládá větší časovou náročnost a zapojení dalších vyučovacích předmětů, což přesahuje rámec a cíl této diplomové práce. Jednotlivé okruhy jsme prověřovali vždy s žáky patřící k dané cílové skupině. Hledačku *Po stopách automobilových průkopníků absolvovali žáci 4. ročníku* (devět žáků), hledačku *Mladá Boleslav – Jeruzalém nad Jizerou* prověřili žáci 5. ročníku (sedm žáků) a hledačky *Cestování časem aneb významné stavby vypráví* se účastnili žáci obou zmiňovaných ročníků (celkem 13 žáků).

³¹ Viz tabulku 5: Tematický plán pro 5. ročník

³² Čtvrtý navrhovaný quest nemohl být ověřen z důvodu pandemie Covid 19.

V budově školy proběhla vždy před zahájením hledačky motivace a krátká příprava na quest. Při ní jsme žákům nastínil hlavní téma a prověřili jejich znalosti. Dva žáci čtvrtého ročníku nevěděli, kdo byli Václav Laurin a Václav Klement. Povědomí o jejich jménech měli, nedokázali ale popsat jejich význam pro město. Téma židovského obyvatelstva v Mladé Boleslavi bylo pak pro většinu žáků 5. ročníku spíše neznámé. Základní informace k pochopení textů hledačky se tak dozvěděli těsně před jejím plněním. Quest týkající se významných staveb je tematicky nenáročný, s nedostatkem informací tak nebyl problém. Před odchodem do terénu jsme ještě rozdělili žáky do skupin, do kterých obdrželi potřebné materiály. V případě, kdy se hledačky účastnily oba ročníky, měl v každé skupině zastoupení vždy alespoň jeden žák 5. ročníku. Toto rozdělení se později ukázalo jako vhodné, neboť spolupráce mladších žáků se staršími spolužáky probíhala velmi dobře.

Po vyřešení organizačních záležitostí jsme se jako celá skupina přesunuli s žáky na začátek trasy, odkud hledačka vycházela. Na jednotlivých stanovištích měly skupiny dostatečný čas na přečtení instrukcí a splnění úkolu. Žáci, kteří měli doplněné prázdné políčko dříve, směli pomoci ostatním skupinám. Často byl volný čas vyplněn také dotazy od žáků a dalšími doplňujícími informacemi. Zajímali se např. o postavy, které jsou vyobrazeny na zdi staré radnice, o latinský text na Mariánském sloupu, o osudy lidí na kamenech zmizelých nebo o židovské obyvatele obecně. Na trase žáci také nadšeně zkoumali okolí a objevovali další souvislosti. Na Starém městě např. objevili další kameny zmizelých u jiného domu. V hledačce o významných stavbách pak pátrali po zvířeti, které všechna místa na trase spojovalo.

Problémy na trase vyplývaly většinou z prvotního neporozumění textu. Často žákům ale stačilo přečíst si verše znovu pozorněji a zamyslet se nad nimi. V několika případech bylo potřeba upozornit na důležitou pasáž. Při přesunu k dalšímu stanovišti pak několikrát žáci zapomněli, že kromě nápověd ve verších mají k dispozici také plánek trasy. Např. v hledačce s židovskou tematikou se proto vydali špatnou cestou. V textu, který posouval trasu od židovské školy k synagoze, se píše, že mají jít zpátky a cestou vzhůru. U žluté věže pak měli hledat na zemi symbol z kostek. Vydali se však špatnou ulicí a místo k vodárenské věži došli na náměstí k radnici. Popis bohužel seděl i na toto místo. V tomto případě jsme do práce žáků zasáhli a upozornili je na plánek. Podle něj na správné místo již dojít zvládli. Žáci 4. ročníku, kteří absolvovali hledačku *Po stopách automobilových průkopníků*, měli však problémy s orientací i přesto, že používali plánek.

Problém jim dělalo už jen správné natočení mapy podle záchytných bodů, které byly na mapě a viděli je i ve skutečnosti. Obtížnější pro ně bylo také zjišťování informací z pamětní desky umístěné na budově bývalého sirotčince. Zde bylo patrné, že žákům dělá problémy čtení s porozuměním. Text pamětní desky byl delší a vyžadoval větší soustředění na hledání potřebných informací.

4.4.2 Zpětná vazba a reflexe

Na závěr realizace questů jsme s žáky provedli zhodnocení venkovní aktivity. Prostor pro vyjádření dostal každý, kdo chtěl něco říci. Každá skupina pak měla zhodnotit, jak se jim spolupracovalo a zda se všichni její členové podíleli rovnocenně. Všichni společnými silami na úplném konci také shrnuli, co se během cesty dozvěděli, na jakých místech byli a jakou mají tato místa spojitost s daným tématem.

Ohlasy od žáků byly velmi pozitivní. Často se v jejich hodnocení opakovalo, že je aktivita moc bavila a trasa jim připadala zajímavá, například proto, že na některých místech nikdy nebyli (např. starý hřbitov, židovský hřbitov). Jeden z žáků uvedl podobnost hledání pokladu s geocachingem. Tato aktivita ho proto velmi nadchla. Dokonce i veršovaný text hodnotili žáci jako zábavný, přesto, že jim občas dělал potíže. V některých případech během cesty vymýšleli ve skupinách také verše vlastní. Ve skupinách se jim v převážné většině pracovalo dobře. Při questu s tematikou architektury mladším žákům také pomohlo, že měli mezi sebou ve skupině i starší spolužáky.

Během ověřování questů v praxi bylo prokázáno, že je pro žáky přínosné propojení vlastivědného učiva s regionem. Aby přitáhla jejich pozornost, je důležité, aby bylo toto propojení pečlivě připraveno a bylo podáváno formou, která je žákům blízká. Překvapivé bylo pro nás zjištění, že někteří žáci nikdy nenavštívili místo, jako je starý hřbitov. I takové poznatky ukazují k důležitosti přesunu vlastivědného vyučování alespoň z části do venkovního prostředí, kde můžeme lépe využít zásadu názornosti. Jako výhoda se také ukázala spolupráce starších a mladších žáků, ač toto spojení dvou ročníků nebylo předem plánované. Uvědomujeme si však, že úspěšnost našeho ověřování vděčí z velké části skutečnosti, že se hledaček účastnila menší část žáků. Byli to navíc ti z nich, kteří o venkovní poznávací aktivitu měli již předem zájem. Průběh by jistě nebyl tak hladký, pokud by byl počet žáků větší. Pravděpodobně by nebylo ani snadné ohlídat, zda se

všichni do aktivity zapojují v plném nasazení. S jistou organizační náročností se tak při zapojení questingu do výuky musí samozřejmě počítat.

Při realizaci navržených questů se také ukázalo, že jejich forma vyhovovala více žákům starším, tedy 5. ročníku. Aby hledačka děti více nadchla, je také důležité, aby pro ně nebylo příliš obtížné její téma. Trasa zaměřená na architekturu, kterou jsme navrhli pro 5. ročník v rámci učiva o uměleckých slozích, se nakonec ukázala jako tematicky jednoduchá i pro žáky 4. ročníku. Naopak hledačku s tématem mladoboleslavských hrdinů (přesto, že nebyla ověřena) bychom po předchozích zkušenostech zařadili spíše do 5. ročníku. Ne však kvůli tématu, které i ve 4. ročníku lze pojmut jednoduše, ale spíše z důvodu délky trasy. Pro 4. ročník bychom případně mohli trasu upravit a zkrátit.

Jako klíčové se také často ukázalo, že je potřeba, aby učitel/průvodce hledačku znal, věděl, kam směřuje a uměl tak včas podat potřebnou nápovědu. Přínosné a ze strany žáků velmi ceněné byly také informace navíc, které se nedozvěděli přímo z nápověd, ale z materiálů ukrytých v pokladu, ale také od průvodce v průběhu hledačky. V tomto případě se také ukazuje, že je potřeba, aby učitel vlastivědy dobře znal svůj region. Výzvou do budoucna zůstává rozšíření hledaček také pro veřejnost, případné navázání spolupráce s muzeem, infocentrem či Klementinkou, ale také vyzkoušení questingu ve výuce v podobě projektu, na kterém by se podíleli samotní žáci.

4.4.3 Hodnocení dle Bloomovy taxonomie

Všechny tři navržené hledačky byly vytvořeny na stejném nebo velmi podobném principu a liší se kromě tématu a trasy jen v detailech. Z hlediska osvojování znalostí a dovedností, tedy dosažení kognitivních cílů jsou na tom velmi podobně. Jaké úrovně kognitivních cílů dosáhli žáci při vlastivědné procházce spojené s hledačkou, zhodnotíme z toho důvodu pro všechny questy společně. Vycházíme z původní Bloomovy taxonomie kognitivních cílů.³³

Prvním cílem dle Blooma je *zapamatování*. Hledačky tedy předpokládají, že témata, kterým jsou věnovány, žáci již ve vlastivědě probrali a mají základní znalosti v těchto oblastech. V prvním questu jsou to umělecké slohy a jejich charakteristické znaky. Při realizaci questu žákům však stačilo povědomí o významných stavbách města. Téma druhé hledačky je pro žáky náročnější. Text se opírá o příběh židovské dívky

³³ Viz 1.3.3 Možnosti hodnocení ve vlastivědě.

a jejího osudu za druhé světové války. Základem je tak znalost základních souvislostí nacistické okupace. Ty bylo nutné během cesty připomenout a dovysvětlit. Poslední quest předpokládá, že žáci znají osobnosti Václava Laurina a Václava Klementa a dokáží vysvětlit jejich propojení s Mladou Boleslaví.

Dalším cílem taxonomie je *porozumění*. To bylo pro úspěšné vyřešení hádanek a úkolů na trase velmi důležité. Protože je text veršovaný, nebylo to pro žáky vždy jednoduché. Spolu se schopností porozumět textu si tak rozšířili i slovní zásobu. Prokázali také schopnost říci obsah přečteného svými vlastními slovy. Na úroveň *aplikace* se žáci během hledačky jednoznačně také dostali. Každé místo přineslo novou situaci, kterou museli společnými silami vyřešit. O návrzích řešení spolu diskutovali. V případě, že v řešení udělali chybu, velmi brzy ji zanalyzovali a dokázali najít postup správný. Během trasy se také tyto jejich schopnosti prohlubovali, neboť dokázali čerpat z předchozích situací. Vyšším cílem v hierarchii je *analýza*. I této úrovni žáci v průběhu dosáhli. Prokázali totiž schopnost rozlišit důležité informace od nedůležitých, a to nejen v textu, který hledačku doprovází, ale také při plnění úkolů a hledání informací v okolí (na pamětních deskách, zdech budov, náhrobcích apod.).

Při závěrečném slovním zhodnocení jsme žáky posunuli na další úroveň Bloomovy taxonomie, kterou je *syntéza*. Nelze však s jistotou říci, zda by tohoto kognitivního cíle dosáhl každý jednotlivý žák zvlášť. Stejně jako řešení úkolů, bylo toto závěrečné shrnutí poznatků a učinění všeobecného závěru společnou prací všech účastníků v rámci diskuze. Je ale patrné, že jsme pro dosažení tohoto cíle a pro osvojení potřebných schopností i na nejvyšším stupni kognitivních cílů, kterým je *hodnocení*, vytvořili vhodné podmínky.

Quest přibližující židovské téma navíc (kromě cílů kognitivních) klade velký důraz i na cíle afektivní (postojové). V žácích by měl probudit a podpořit hodnoty jako je solidarita, sounáležitost, porozumění, respekt apod. Jejich důležitost jsme demonstrovali nejen v samotné hledačce, podpoří je ale především další práce s tímto tématem a pomocí tomu může právě např. doporučená literatura, kterou žáci objevili v krabici s pokladem. Stejnou měrou pak všechny hledačky cílí na zvnitřnění hodnot, které se týkají vztahu k obci, k památkám, k jejich ochraně a také k lidem, kteří zde žili nebo žijí.

4.4.4 Postřehy a návrhy na změnu

Během praktické realizace jsme zaznamenali několik problematických momentů, které by bylo možné pro příští využití questů odstranit. Obecně bylo pro žáky čtvrtých a pátých ročníků často obtížné vypořádat se s veršovaným textem. Především v hledačce *Mladá Boleslav – Jeruzalém nad Jizerou* bychom příště přistoupili k rozboru některých pasáží textu předem, případně bychom se mohli pokusit text zjednodušit. Pro pochopení smyslu obsahu je nutná větší koncentrace při čtení, schopnost porozumění a vyhledání důležitých informací v textu. To však neznamená, že by to ve svém věku žáci nedokázali. Spíše to dokládá, že jsou zvyklí na prozaickou formu literatury a s veršovaným textem se příliš nesetkávají. Básnická forma přitom velmi pozitivně rozvíjí naši osobnost, kultivuje jazyk, rozšiřuje slovní zásobu, rozvíjí logické myšlení a má spoustu dalších pozitivních dopadů. Bylo by tak pro žáky velmi přínosné, kdyby se s touto formou setkávali častěji.

Ve dvou z navrhovaných questů jsme použili k získání potřebného písmene do tajenky součet vybraných číslic z letopočtu, který žáci na daném místě našli. Výsledné číslo pak ukazovalo na pořadí písmene v abecedě. S řešením úkolu si žáci nakonec poradili, vyskytl se však problém s nejednoznačností abecedy. Žáci si nebyli jisti, zda mají využít abecedu s diakritickými znaménky, nebo bez nich. Nově bychom proto do questu přidali také klíč k vyřešení úkolu, kterým by byla abeceda s očíslovanými pozicemi.

Kromě hledačky, která se týká významných staveb ve městě, je jejich projití bohužel omezeno časem. Je to z důvodu umístění pokladu v interiéru, který podléhá otevírací době. Na židovský hřbitov navíc nelze vstoupit v sobotu a na židovské svátky, což je ale třeba respektovat. Pro školní účely tato časová omezení neznamenají výrazný problém, neboť v dopoledních hodinách všedních dnů jsou tato místa přístupná. Problém by nastal spíše v případě, kdy by hledačka zůstala přístupná veřejnosti. Pro tyto účely by bylo lepší přesunout krabice s pokladem na stále přístupná místa (především v questu *Po stopách automobilových průkopníků*).

Pro větší dosah hledaček k jejich cílové skupině, je možné je zaregistrovat na stránkách www.questing.cz, odkud si je zájemci mohou stáhnout, vytisknout a projít samostatně. Toho samozřejmě mohou využít i učitelé, kteří se mohou sami přesvědčit o tom, jaký má questing ve výuce přínos. Těm však doporučujeme, aby si nejprve sami prošli trasu hledačky, a teprve potom ji aplikovali ve výuce. Aby se questy staly atraktivnější pro

všechny generace, bylo by možné do budoucna vytvořit k těmto tématům také více obtížnostních variant. Starší děti, nebo i dospělí by pak mohli získat podrobnější a rozšířenější informace odpovídající jejich věkové skupině. Poklad by pak obsahoval jak materiály zaměřené na menší, tak i na větší hledače. Tímto způsobem je již částečně připravena krabice s pokladem hledačky *Mladá Boleslav - Jeruzalém nad Jizerou*.

Závěr

Cílem této práce bylo analyzovat a zhodnotit možnosti využití questingu ve výuce vlastivědy a prokázat jeho vhodnost. K tomu účelu byly v praktické části vytvořeny vzorové questy. Zasazeny byly navíc do navržených tematických plánů dějepisné části vlastivědy pro 4. a 5. ročník, které se opírají především o regionální historii a místní specifika. Tomu předcházelo prostudování kurikulárních dokumentů a odborné literatury týkající se didaktiky vlastivědy a regionální vlastivědy, ale také literatury zabývající se mladoboleslavským regionem i tvorbou questů. To vše se projevilo v části teoretické, která analyzuje a vytváří podmínky, za kterých se questing ve výuce může uplatnit.

Abychom vhodnost questingu prokázali, došlo také k ověření této venkovní aktivity v praxi. Praktické realizace se účastnili žáci 4. a 5. ročníků, a to na bázi dobrovolnosti. Z toho důvodu, ale také například z důvodu organizační náročnosti či jiných možných komplikací není zaručeno, že je questing vhodným prostředkem výuky za každé situace a v každé školní třídě. Přesto jsme tuto aktivitu vyhodnotili jako vhodnou pro vzdělávání žáků na prvním stupni. Je nutné zmínit, že aktivita vyžaduje určité nadšení, pečlivou přípravu a s ní spojené úsilí a čas učitele, který se ji rozhodne praktikovat. Tato diplomová práce a především navržené vzorové questy by se tak mohly stát inspirací pedagogům, kteří nechtějí vyučovat vlastivědu pouze způsobem frontální výuky s využitím učebnic, ale jsou otevření inovativním způsobům a metodám výuky s významným zastoupením regionálních zvláštností. Za pozitivní přínosy využití questingu bychom mohli považovat poznávání na základě reálných zkušeností, podporu spolupráce žáků, možné navazování a pěstování vztahů v rámci obce a v neposlední řadě přirozené mezipředmětové propojení.

Jednou z motivací vzniku této práce bylo dostat myšlenku questingu, ale i koncepce místně zakotveného učení mezi co nejvíce lidí, především pak pedagogů. Každý učitel, který do své výuky prosadí questy, anebo kteroukoliv jinou aktivitu založenou na poznávání místního kulturního a přírodního dědictví, udělá nemalý krok ke zkvalitnění vyučování, ale také života v obci, v regionu a v celé naší společnosti.

Seznam použitých zdrojů

Bibliografické zdroje:

BARTOŠ, J., SCHULZ, J., TRAPL, M., 2004. *Regionální dějiny: Pojetí, poslání, metodika*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 80-244-0865-1.

BENEŠ, F., 1905. *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese mladoboleslavském*. Praha: Archeologická kommise při české akademii císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění.

CLARK, D., et al., 2014. *Questing: tvoříme hledačky pro lidi a s lidmi*. Překlad Blažena Hušková. 1. vyd. Karlovice: Actaea, společnost pro přírodu a krajinu. ISBN 978-80-260-7161-7.

DANIŠ, P., 2016. *Děti venku v přírodě: ohrožený druh?: proč naše děti potřebují přírodu pro své zdraví a učení*. 1. tištěné vyd. (aktualizované a doplněné vydání původního e-booku autora). Praha: Ministerstvo životního prostředí. ISBN 978-80-7212-610-1.

DUBCOVÁ, V., 2007. *Metodická příručka k učebnici a pracovnímu sešitu Moje vlast*. Liberec: Dialog.

FABIÁNKOVÁ, B., 1996. *Prvouka v 1. – 3. ročníku základní školy*. Brno: Paido. ISBN 80-85931-31-1.

FONTANA, D., 2010. *Psychologie ve školní praxi*. Překlad Karel Balcar. 3. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-725-1.

GOLD, H., ed., 1934. *Die Juden und Judengemeinden Böhmens in Vergangenheit und Gegenwart*. Brno: Jüdischer Buch- und kunstverlag, Brünn-Prag.

HERČÍK, K., 2010. *Čtení o Mladé Boleslavi*. 2. rozš. vyd. Mladá Boleslav: Kultura města Mladá Boleslav. ISBN 978-80-254-8459-3.

KANCÍR, J., MADZIKOVÁ, A., 2003. *Didaktika vlastivědy*. Prešov: Universum. ISBN 80-89046-13-4.

KOCOUREK, J. a kol., 2018. *Boleslav Mladá a krásná*. Mladá Boleslav: Kultura města Mladá Boleslav - Infocentrum Mladá Boleslav. ISBN: 978-80-2704-222-7.

MAŇÁK, J., ŠVEC, V., 2003. *Výukové metody*. Brno: Paido. ISBN 80-7315-0 39-5.

MATUŠKOVÁ, A., 1998. *Cvičení z didaktiky vlastivědy*. 1. vyd. Plzeň: Vydavatelství Západočeské univerzity. ISBN 80-7082-482-4.

MOJŽÍŠEK, L., 1988. *Vyučovací metody*. 3. upravené vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.

SKALKOVÁ, J., 2007. *Obecná didaktika*. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1821-7.

SLAVÍK, J., 1999. *Hodnocení v současné škole: východiska a nové metody pro praxi*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-262-9.

SOLFRONK, J., 1994. *Organizační formy vyučování*. 1. vyd. Praha: Karolinum. ISBN 80-7066-334-0.

ŠUPKA, J., HOFMANN, E., 1990. *Vybrané kapitoly z didaktiky regionální geografie*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 8021001828.

VANĚK, M., MÜCKE, P., 2011. *Třetí strana trojúhelníku: teorie a praxe orální historie*. Praha: Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy v Praze. ISBN 978-80-7285-145-4.

VAVRDOVÁ, A., 2009. *Didaktika vlastivědy*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-2263-3.

ZORMANOVÁ, L., 2012. *Výukové metody v pedagogice*. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4100-0.

ZOUHAROVÁ D., 2012. *Regionální učebnice: metodika tvorby regionální učebnice jako výchovně-vzdělávacího prostředku regionální výuky*. 1. vyd. Brno: Lipka – školské zařízení pro environmentální vzdělávání. ISBN 9788087604137.

Internetové zdroje:

ACTEA – SPOLEČNOST PRO PŘÍRODU A KRAJINU. *Questing.cz: Netradiční poznávání historie, kultury a přírody*. [online]. [vid. 16. 3. 2020]. Dostupné z: <https://www.questing.cz/QST2/Uvod.aspx>

BRDIČKA, B., 2006. GPS ve výuce. In: *Metodický portál RVP: Metodický portál inspirace a zkušenosti učitelů* [online]. 18. 12. 2006 [vid. 15. 3. 2020]. ISSN 1802-4785. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/12061/gps-ve-vyuce.html/>

- CITÁTY SLAVNÝCH OSOBNOSTÍ, 2019. *Citáty: Karel Čapek* [online]. [vid. 27. 11. 2019]. Dostupné z: <https://citaty.net/citaty/4055-karel-capek-hrst-elementarnich-znalosti-a-rozumna-zivotni-etik/>
- ČERNOCH, M., 2020. Taxonomie. In: *Studentům pedagogiky* [online]. [vid. 11. 2. 2020]. Dostupné z: <https://pedagogika.skolni.eu/pedagogika/didaktika/taxonomie/#2>
- GROUNDSPeAK. *Geocaching*. [online]. [vid. 16. 3. 2020]. Dostupné z: <https://www.geocaching.com/play>
- HAVRÁNEK, B. a kol., 2011. *Slovník spisovného jazyka českého* [online]. [vid. 17. 3. 2020]. Dostupné z: <https://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?db=ssjc>
- HOUŠKOVÁ, K., 2009. Výlety za poklady - víte, co je to Geocaching?. In: *Metodický portál RVP: Metodický portál inspirace a zkušenosti učitelů* [online]. 20. 7. 2009. [vid. 15. 3. 2020]. ISSN 1802-4785. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/2867/vylety-za-poklady-vite-co-je-to-geocaching-.html/>
- KULICH, J. a kol., 2010. *Učíme se dobře rozhodovat pro budoucnost: Budování vztahů mezi školami, obcemi a správci veřejných pozemků a prostor cestou místně zakotveného učení a zapojování občanů*. [online]. Horní Maršov: Středisko ekologické výchovy Sever a Partnerství [vid. 15. 3. 2020]. Dostupné z: <http://www.mappraha12.cz/wp-content/uploads/2018/06/Ucime-se-dobre-rozhodovat-pro-budoucnost-1.pdf>
- MAŇÁK, J., D. KLAPKO, ed., 2006. *Učebnice pod lupou* [online]. Brno: Paido, [vid. 2. 5. 2020]. ISBN 80-7315-124-3. Dostupné z: http://www.paido.cz/pdf/ucebnice_pod_lupou.pdf
- MĚSTECKÁ, M. 2019. Jaká byla Milenka Hážová?. In: *Československá obec legionářská: Jednota Mladá Boleslav* [online]. 18. 2. 2019 [vid. 2. 6. 2020]. Dostupné z: <https://www.csol-mb.net/clanky/90>
- MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY, 2017. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání* [online]. Praha: Aktualizováno 4. 5. 2017 [vid. 21. 10. 2018]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/41216/>

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY, 2020. Školní družiny. In: *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy*. [online]. [vid. 16. 3. 2020]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/mladez/skolni-druziny>

MUZEUM MLADOBOLSLAVSKA, 2020. Muzejní knihovna. In: *Muzeum Mladoboleslava: branou minulosti*. [online]. [vid. 26. 3. 2020]. Dostupné z: <https://www.muzeumb.cz/knihovna/>

PILVOUSEK, T., 2020. Pplk. Josef Fryml – zapomenutý hrdina nejen Mladoboleslava. In: *Československá obec legionářská: Jednota Mladá Boleslav* [online]. [vid. 15. 5. 2020]. Dostupné z: https://m.mb-net.cz/assets/File.ashx?id_org=9629&id_dokumenty=14588

RAKOUŠOVÁ, A., 2008. Sebehodnocení žáků. In: *Metodický portál RVP: Metodický portál inspirace a zkušenosti učitelů* [online]. 14. 2. 2008 [vid. 11. 2. 2020]. ISSN 1802-4785. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/s/Z/1965/SEBEHODNOCENI-ZAKU.html/>

RICHTEROVÁ, K. a kol., 2019. *Cesta labyrintem ŠUŽ: Metodika vzdělávacího programu škola pro udržitelný život*. [online]. Horní Maršov: Středisko ekologické výchovy SEVER Horní Maršov [vid. 15. 3. 2020]. Dostupné z: <http://www.skolaprozivot.cz/Ke-stazeni.html>

SKOUPÁ, L., 2015. Místně zakotvené učení a questové trasy. In: *Metodický portál RVP: Metodický portál inspirace a zkušenosti učitelů* [online]. 2. 11. 2015 [vid. 15. 3. 2020]. ISSN 1802-4785. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/k/z/20437/MISTNE-ZAKOTVENE-UCENI-A-QUESTOVE-TRASY.html/>

STARÝ, K., 2006. Sumativní a formativní hodnocení. In: *Metodický portál RVP: Metodický portál inspirace a zkušenosti učitelů* [online]. 4. 4. 2006 [vid. 9. 2. 2020]. ISSN 1802-4785. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/o/g/992/SUMATIVNI-A-FORMATIVNI-HODNOCENI.html/>

VANÍK, J., 2018a. O geocachingu. In: *Atlas geocachingu* [online]. Aktualizováno 2. 4. 2018 [vid. 15. 3. 2020]. Dostupné z: <http://atlasgeocachingu.cz/about.html>

VANÍK, J., 2018b. O geocachingu. In: *Atlas geocachingu* [online]. Aktualizováno 2. 4. 2018 [vid. 15. 3. 2020]. Dostupné z: <http://atlasgeocachingu.cz/maps/cisla-GC/>

VÁVRA, J., 2011. Proč a k čemu taxonomie vzdělávacích cílů?. In: *Metodický portál RVP: Metodický portál inspirace a zkušenosti učitelů* [online]. 5. 5. 2011. [vid. 11. 5. 2020]. ISSN 1802-4785. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/11113/proc-a-k-cemu-taxonomie-vzdelavacich-cilu-.html/>

VESELÝ, J., 2015a. Toulky českou minulostí: 1053. schůzka: Laurin & Klement jest nejlepší značkou světa. In: *Český rozhlas Dvojka*. [online]. 30. 8. 2015 [vid. 26. 3. 2020]. Dostupné z: <https://dvojka.rozhlas.cz/1053-schuzka-laurin-klement-jest-nejlepsi-znackou-sveta-7942269>

VESELÝ, J. 2015b. Toulky českou minulostí: 1057. schůzka: O strojích a lidech L & K. In: *Český rozhlas Dvojka*. [online]. 27. 9. 2015. [vid. 26. 3. 2020]. Dostupné z: <https://dvojka.rozhlas.cz/1057-schuzka-o-strojich-a-lidech-l-k-7942293>

Vyhláška č. 48/2005 Sb., o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění povinné školní docházky. In: *Sbírka zákonů České republiky* [online]. 2005, částka 11, s. 319 [vid. 9. 4. 2020]. ISSN 1211-1244. Dostupné z: <https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=4609>

ZÁKLADNÍ ŠKOLA MLADÁ BOLESLAV, DUKELSKÁ 1112, 2015. Školní vzdělávací program: Škola plná pohybu. In: *5.zšmb: škola plná pohybu* [online]. [vid. 27. 11. 2019]. Dostupné z: <https://www.5zsmb.cz/uploads/mediafiles/3/35.pdf>

ŽIDOVSKÉ MUZEUM V PRAZE, 2020. *Pinkasova synagoga: památník obětí šoa*. [online]. [vid. 25. 3. 2020]. Dostupné z: <http://pinkas.jewishmuseum.cz/cs/cesty-bez-navratu/shromazdiste/mlada-boleslav>

Seznam příloh

Příloha 1: Quest Cestování časem aneb významné stavby vypráví.....	109
Příloha 2: Obsah pokladu questu Cestování časem aneb významné stavby vypráví....	114
Příloha 3: Quest Mladá Boleslav - Jeruzalém nad Jizerou	117
Příloha 4: Obsah pokladu questu Mladá Boleslav - Jeruzalém nad Jizerou	123
Příloha 5: Quest Po stopách automobilových průkopníků.....	126
Příloha 6: Obsah pokladu questu Po stopách automobilových průkopníků	130
Příloha 7: Quest Za hrdiny našeho města	131
Příloha 8: Obsah pokladu questu Za hrdiny našeho města	135

Přílohy

Příloha 1: Quest Cestování časem aneb významné stavby vypráví

Cestování časem aneb významné stavby vypráví

Obtížnost hledačky: fyzicky i orientačně nenáročná

Délka hledačky: trasa je dlouhá přibližně 1,5 km, její projití bude trvat asi 60 min

Kdy je vhodné hledačku procházet: přístupná po celý rok, časově neomezená

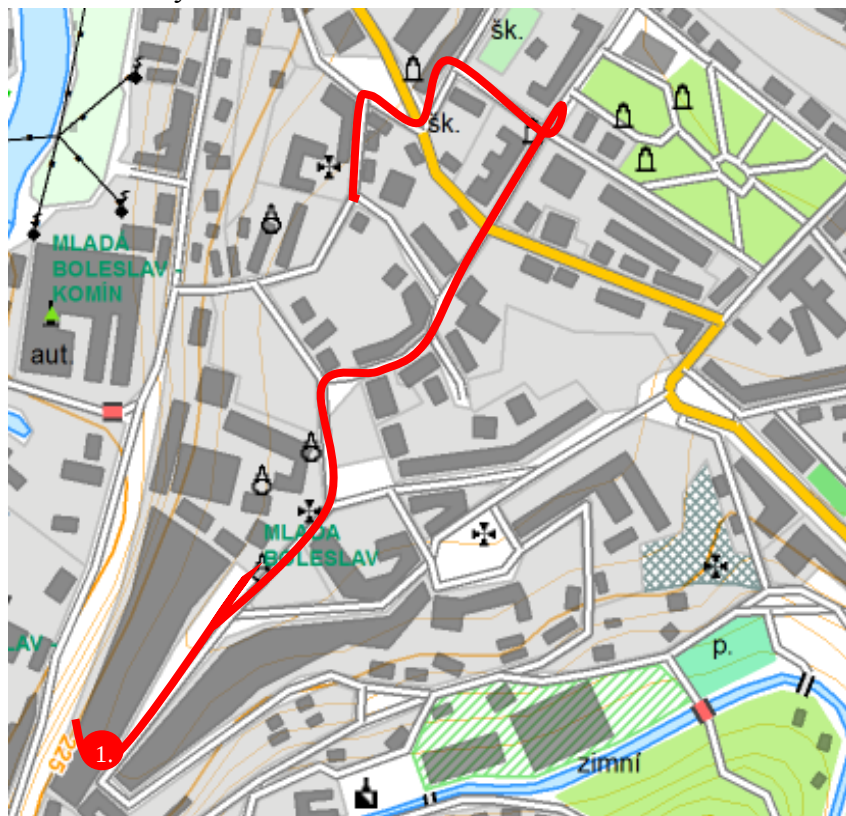
Vybavení na cestu: psací potřeby, (případně zápisník)

Začátek hledačky: Staroměstské náměstí, konec podloubí po levé straně (při pohledu od hradu)

Pro nalezení pokladu je potřeba vyluštit tajenku. Pozorně proto sledujte text a na volná pole dopište potřebná slova. Písmena důležitá pro tajenku jsou označena číslicí. Chcete-li rozluštit název cílového místa, použijte je ve správném pořadí.

Pro bystré hlavy: Téměř na všech místech hledačky je vyobrazené jedno zvíře. Dívejte se pozorně kolem sebe a zjistíte, které to je. Správnou odpověď naleznete v krabici s pokladem.

Plánek trasy:

Vítejte milí poutníci
u průchodu úzkou ulicí.
Zde naše trasa začíná,
na cestě pátrejte očima.
Jestliže poklad nalézt chcete,
boleslavské domy si poslechněte.
Poví vám, co někdo z vás jen tuší,
proto nastražte i své uši.

1.

Jsem budova tuze stará
v gotickém slohu postavená.
Od roku 1490 zde stojím,
S příběhem svým vás ráda spojím.
Za dnešní slávu, která je veliká,

Vděčím Janu Císaři z _ _ _ _ _ .

Templ mi měšťané říkají, ^{8 9} _{3 2}

Výstavy hezké zde konají.

2.

Po léta mnoho změn se ve městě událo,
takto to kolem mě kdysi vypadalo.

Kašna ani dům v čele již nestojí,
obráťte pozornost na krásu moji.

Pro obec jsem dosti významná,
podívaná z věže mé je náramná.

Výjevů na zdi si všimněte
a jméno správné napište.

V horní řadě třetí zprava - to je on,
Čechů kníže, národní patron.

Sv. _ _ _ _ _
4

3.

Otočte se nyní čelem vzad,
na místě však nezůstaňte stát.
Přímým krokem dále odeberte se,
stavba vprostřed náměstí nový příběh nese:

Mezi budovy se neřadím,
kudy dál vám však rád poradím.

Jsem sloup se zlatou sochou Panny Marie,
na němž se dočtete část mé historie.

Do tajenky další dvě písmena přichází,
víte-li název hromadné nákazy.

_ _ _
6 5

Autor questu: Veronika Němečková

Zdroje použitých obrázků:

Geoportal [online]. [vid. 28. 2. 2020]. Dostupné z: <https://geoportal.gov.cz/web/guest/map>

BENEŠ, F., 1905. Templ [kresba]. In: *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese mladoboleslavském*. Praha: Archeologická kommise při české akademii císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění.

Městecká, S., Beneš, L., 2000. Staroměstské náměstí [pohlednice]. In: *Mladá Boleslav: pohledy & století*. Mladá Boleslav: Město Mladá Boleslav. ISBN 80-239-4643-9.

MĚSTSKÉ DIVADLO MLADÁ BOESLAV, 2020. Antická maska [kresba]. In:

Wander book. [online]. [vid. 28. 2. 2020]. Dostupné z: <https://static.turisticky-denik.cz/images/vizitky/preview/mlada-boleslav-divadlo-16965.jpg>

Fotografie a pohlednice použité v pokladu:

MĚSTECKÁ, S., 2006. *Boleslavský uličník*. Mladá Boleslav: Muzeum Mladobolesavska. ISBN 80-254-6284-6.

MĚSTECKÁ, S., BENEŠ, L., 2000. *Mladá Boleslav: pohledy a století*. Mladá Boleslav: Město Mladá Boleslav. ISBN 80-239-4643-9.

MICHL, L. 2015. Vinec, kostel sv. Mikuláše [fotografie]. In: *Národní památkový ústav* [online] . 31. 12. 1967–30. 11. 2015 [vid. 1. 3. 2020].

Dostupné z: https://iispp.npu.cz/mis_public/documentDetail.htm?id=1004237

Milí hledači,

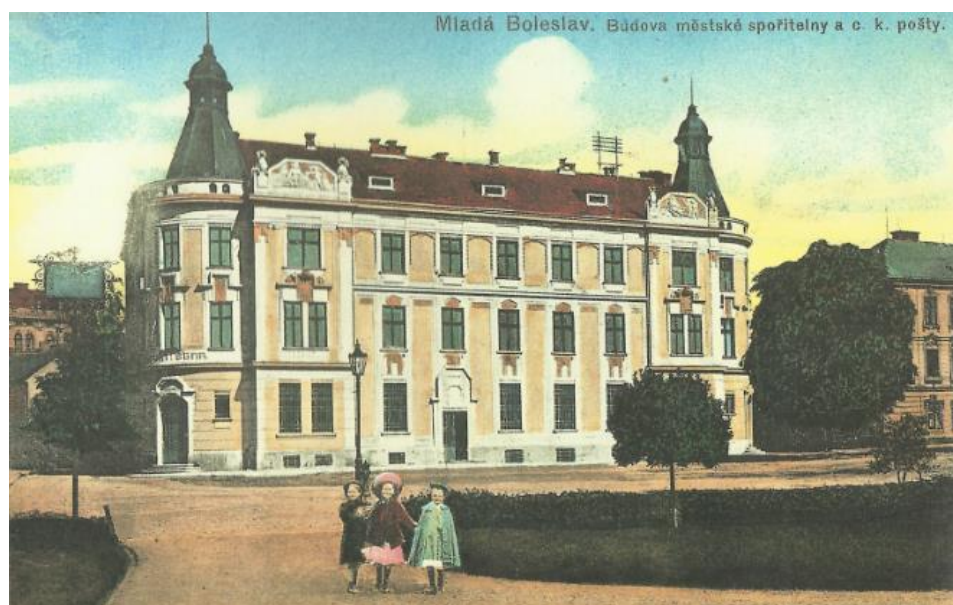
gratulujeme vám k úspěšnému nalezení pokladu. Můžete se podepsat do knihy návštěv nebo nám zanechat vzkaz, jak se vám hledačka líbila. Najdete zde také staré fotografie a pohlednice. Díky nim zjistíte, jak Mladá Boleslav vypadala dříve. Do hledačky se bohužel nevešel kostel sv. Mikuláše ve Vinci. Je to ale významná památka románského slohu, kterou se může náš region pyšnit. Od Mladé Boleslavi je vzdálen asi 5 km. Udělejte si k němu výlet a sami se přesvědčte o jeho kráse.

Na začátku hledačky jsme také položili otázku pro bystré hledače. Jaké zvíře spojuje téměř všechna místa, kterými jste prošli? Správná odpověď je lev. Ne pokaždé to byl ale ten samý lev. Někdy měl ocas jeden, jindy zase dva. Lva s jedním ocasem má totiž ve znaku naše město - Mladá Boleslav, dvouocasý lev je historickým symbolem Čech a můžeme ho vidět na malém i velkém státním znaku České republiky.

Výstaviště, výstava v roce 1927

Kostel sv. Bonaventury a Biskupský konvikt Na Karmeli

Kostel sv. Mikuláše ve Vinci

Pohledy a fotografie byly použity z těchto publikací:

MĚSTECKÁ, S., 2006. *Boleslavský uličník*. Mladá Boleslav: Muzeum Mladoboleslavska. ISBN 80-254-6284-6.

MĚSTECKÁ, S., BENEŠ, L., 2000. *Mladá Boleslav: pohledy a století*. Mladá Boleslav: Město Mladá Boleslav. ISBN 80-239-4643-9.

MICHL, L. 2015. Vinec, kostel sv. Mikuláše [fotografie]. In: *Národní památkový ústav* [online]. 31. 12. 1967–30. 11. 2015 [vid. 1. 3. 2020].

Dostupné z: https://iispp.npu.cz/mis_public/documentDetail.htm?id=1004237

Mladá Boleslav – Jeruzalém nad Jizerou

Obtížnost hledačky: střední - orientačně nenáročná, téma a text psychicky náročnější, dětem je třeba poskytnout radu a vysvětlení, terén místy obtížnější (schody, prudký kopec), přístup není bezbariérový

Délka hledačky: délka asi 2 km, čas na klidné projití - 90 min

Kdy je vhodné hledačku procházet: přístupná je po celý rok, s výjimkou pondělí, soboty a židovských svátků, poslední vstup na hřbitov v 16:00 (mimo sezónu v 15:00), místo s pokladem otevřeno do 17:00

Vybavení na cestu: psací potřeby, klíč od židovského hřbitova (k vyzvednutí v Infocentru, v Muzeu Mladoboleslavska nebo u správce hřbitova - Pražská 165/21)

Začátek hledačky: bývalé Josefské náměstí (křižovatka ulic Starofarní, Bělská a Krajířova) u staré vodárenské věže

Pro nalezení pokladu je potřeba vylustit tajenku. Pozorně proto sledujte text a na volná pole dopište potřebná slova. Písmena důležitá pro tajenku jsou vyznačena barevně. Tajenka vám prozradí heslo, které je klíčem k obdržení pokladu.

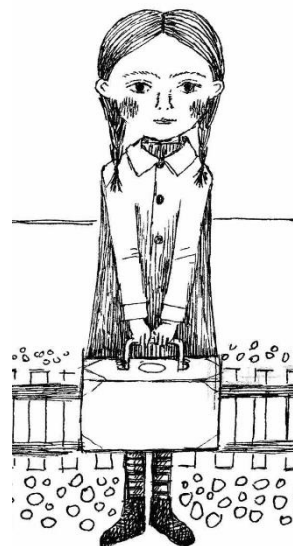

Vítejte milí hledači,
k najití pokladu vám postačí,
když pozorně mne vyslechnete
a lhostejní pak nebudete.

Hana já se jmenuji,
město si dobře pamatuji.
Tady jsem se narodila,
celý život jsem tu však nebyla.
Když mi bylo plných 20 let,
rázem se mi změnil celý svět.

Milovanou zemi Němci obsadili
a nám prostým lidem ubývaly síly.
Pocházím já totiž z rodu židovského,
sebrali nám oni snad úplně všeho!

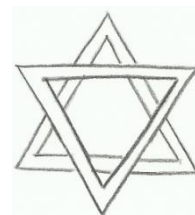
Historii jinou dozvíte se vzápětí,
jak to s námi Židy bylo po staletí.
Někde v těchto místech naše domy stály,
prostor to byl pro všechny věru dosti malý.

Snad jen naše škola po nás tady zbyla,
dnes je její omítka celá žluto-bílá.
Písmeno Ž nad vchodem
je našeho národa důkazem.

Před budovou touto nyní vítejte
a na dveřích zvířecí hlavy hledejte.
Potkat jej v přírodě je vzácný jev,
u nás leda v zoo, neb je to _ _ _ _ _.

Zpátky a vzhůru je to jen kousíček,
leží tam na zemi _ _ _ _ _ z kostiček,
Je nahoře nalevo u té věže žluté,
kde stála synagoga až do doby kruté.

Na Starém náměstí domů vždy byla spousta,
však málo z nás bydlelo před branou židovského města.
Pod číslem 26 naleznete hbitě
dům, kde židovská rodina prodávala nitě.

V galanterii bývalé žil slavný básník český,
jeho jméno zjistíte z té pamětní desky.

Jmenoval se F. _ _ _ _ _.

Obraťte vy nyní k zemi svoje zraky
a směrem ke hradu namiřte své kroky.
Po cestě za moment, sto metrů necelých,
najdete ze zlata kameny zmizelých.

Na zemi by tu dnes žádný z nich nezářil,
nebýt čtyř životů, co nacismus zmařil.
Křesťan, muslim, žid, každý má stejnou cenu,
zdejšího pana Josefa zabili v: _ _ _ _ _.

Nyní se vydáme na cestu delší,
popíši vám ji dalšími verši.
Po starých schodech z náměstí dolů,
potom zas vzhůru půjdeme spolu.

Již jste blízko k němu, jeden krůček jen,
odemkněte dveře domu, co má osm stěn.
Tam po levé straně český nápis visí,
který platí stejně dnes, jako platil kdysi:

Na cestě ku Praze, která tam vede,
brzy snad najdete i dveře hnědé.
Do nich patří klíč, co prve jste získali,
abyste se nyní na hřbitov dostali.
Rozlehlý je velmi a také slavný,
vyšplhejte vzhůru, tam je cíl váš správný.

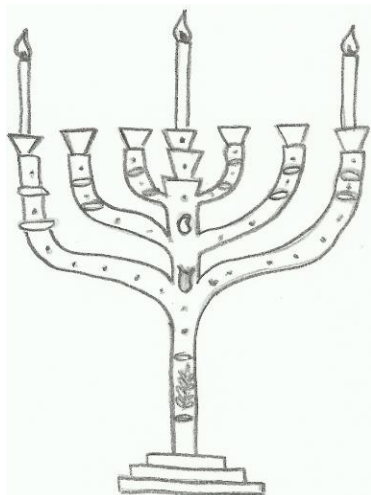
"Člověk jest jen jako tráva
a květ polní všechna sláva,
usychá tráva, opadá květ,
zavane větřík a opouští svět.
Co prach je, zase v prach se vrátí,
a každým dnem se žití naše krátí,
jen dobré skutky žijí po nás dále,
těch vzpomínají lidé k naší chvále,
a proto hlásá svatá naše víra, že
dobročinný člověk _ _ _ _ _"

Shlédněte teď odsud na kopec protější,
není jinde pohled na Boleslav krásnější.

Nejznámější budova, symbol našeho města
je zastávka další, v pořadí již šestá.

Na nádvoří svícen a hvězda v něm,
hrad ten je veliký, hledej podél stěn.

Za dob nejtěžších na hradě Židé žili
a do svých domovů se nikdy nevrátili.

Poslední tři číslice roku, do kdy tu byli,
sečti a rozklíčuj, byť vydá to na chvíli.

Nápis na svícnu si přečtete
a tři poslední číslice sečtete.

Jaké že písmeno se hledá?

To napoví vám abeceda. Rok _ _ _ _ → písmeno ■

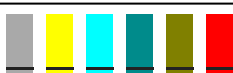
Výsledkem tajenky je heslo k pokladu,
ten získáš ve vstupu do hradu.

Tam dozvíš se, co že to _ _ _ _ _ jest
a jaký národ že dělá jí čest.

Jestli tě zajímá hledačky jméno,
pak máš také správně namířeno.

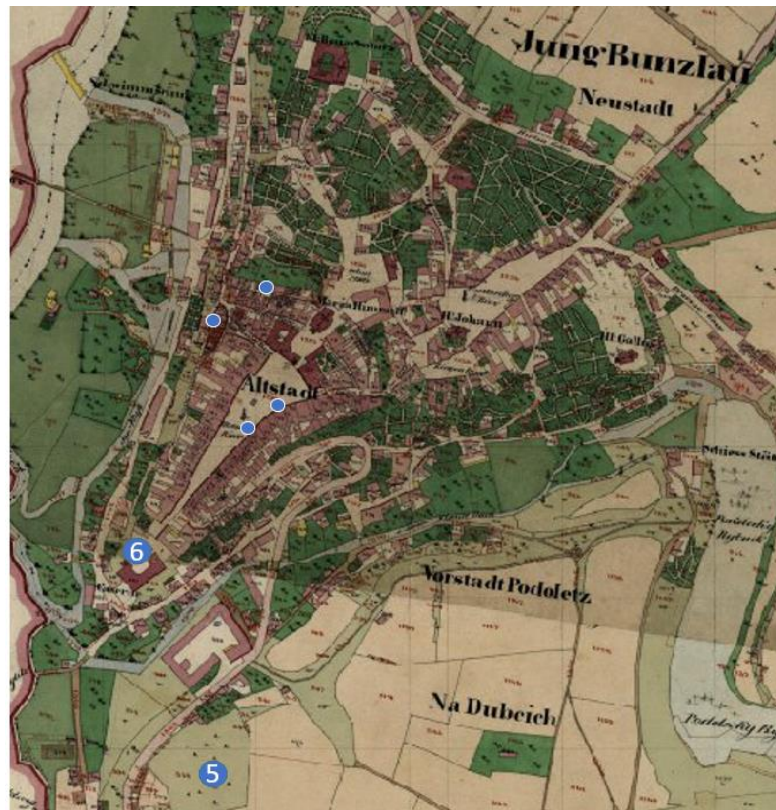
Odpovědi na všechny tvé dotazy
se rovněž v pokladu nachází.

TAJENKA:

1 2 3 4

Autor questu a obrázků: Veronika Němečková

Zdroje použitých obrázků:

DEKUNE, I., 2012. Leni [kresba]. In: BEZDĚKOVÁ, Z., 2012. *Říkali mi Leni*. 7. vyd. Praha: Albatros. ISBN 978-80-00-03055-5.

STŘEDNÍ ŠKOLA KOSTKA, 2018. Židovská hvězda [kresba]. In: Střední škola Kostka. [online]. 10. 10. 2018 [vid. 19. 2. 2020] Dostupné z: <https://kostka-skola.cz/narcis-za--zidovske-dite-umucene-v-dobe-holocaustu>

OLTOVÁ, J., 2019. Židovské náhrobky [kresba]. In: Židovské hřbitovy. [online]. Aktualizováno 6. 2. 2019 [vid. 19. 2. 2020]. Dostupné z: <http://zidovskehřbitovy.wz.cz/Soubory/11.gif>

ČÚZK, 2019. *Archivní mapy*. [online]. [vid. 19. 2. 2020] Dostupné z: <https://archivnimapy.cuzk.cz/uazk/pohledy/archiv.html?#>

Materiály v pokladu:

Scan přebalů knih Máma a já: (Terezínský deník), Zakázané holky, Chlapec v pruhovaném pyžamu, Deník Anne Frankové

Fotografie a dokumenty Otty Lederera:

INSTITUT TEREZÍNSKÉ INICIATIVY, 2014. Otto Lederer. In: *Holocaust.cz* [online]. 02. 04. 2014 [vid. 29. 2. 2020]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obeti/147240-otto-lederer/>

Milí hledači,

došli jste úspěšně do cíle a našli poklad. Gratulujeme! V návštěvní knize nám můžete zanechat krátkou zprávu a napsat v ní, jak se vám hledačka líbila.

Zajímá vás, co jste to vlastně vyluštili v tajence a proč má hledačka v názvu Jeruzalém nad Jizerou?

MENORA je sedmiramenný svícen a jeden z hlavních symbolů židovství. Má symbolický význam, protože sedm ramen znamená sedm dní, během kterých měl Bůh stvořit zemi. Symbolizovat má také hořící keř, který spatřil Mojžíš na poušti.

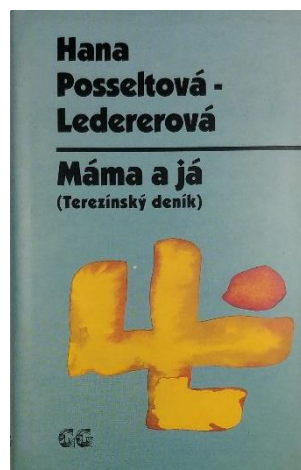
Během hledačky jste mohli menoru vidět na zdi hradu. V podobě sedmiramenného svícnu je totiž vyrobena pamětní deska věnovaná židovským obyvatelům, kteří zde byli za druhé světové války.

Jeruzalém nad Jizerou se Mladé Boleslavi přezdívalo v době, kdy bylo Židů ve městě možná i více, než ostatních obyvatel. Tak tomu bylo v 17. století. Jeruzalém je jedno z nejstarších měst na světě. Nachází se na území dnešního státu Izrael a je centrem židovského náboženství. Odtud se také Židé na počátku našeho letopočtu vydali do celého světa a někteří se zabydleli také na našem území.

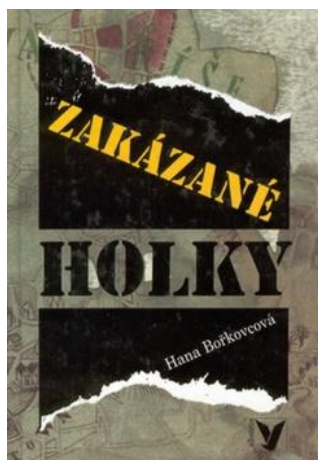

A co se stalo s Hanou, která vás doprovázela hledačkou? Druhou světovou válku přežila i se svou maminkou. Ta ale brzy zemřela na následky onemocnění z koncentračních táborů, kterými spolu prošly. Hanin tatínek a mladší sestra to štěstí ale neměli. Hana tak po válce zůstala úplně sama. Do Mladé Boleslavi už se nevrátila. Dostudovala vysokou školu, kde se věnovala cizím jazykům a stala se překladatelkou a středoškolskou profesorkou.

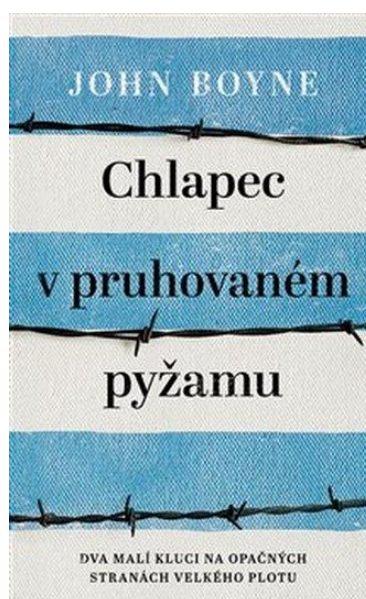
Celý její příběh si můžete přečíst v knize, kterou Hana Posseltová-Ledererová napsala. Jmenuje se *Máma a já: (Terezínský deník)*.

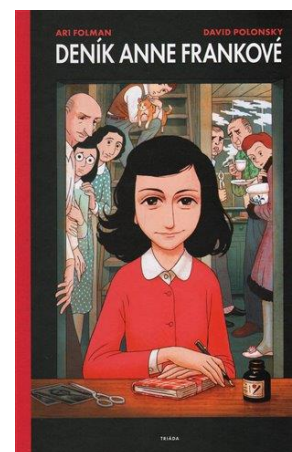
Jaké byly příběhy Židů za druhé světové války, se můžete dočíst i z jiných knih. Pro mladší, ale i starší čtenáře doporučujeme například tyto:

Hana Bořkovicová - Zakázané holky

John Boyne - Chlapec v pruhovaném pyžamu

Deník Anne Frankové

Pokud vás zajímá více o osudu Hanina tatínka a její sestry, máme tu pro vás ještě něco. Na internetových stránkách www.holocaust.cz se nachází databáze obětí. Zde můžete Otto Lederera a Věru Renatu Ledererovou nalézt a dozvědět se, kde a jak zemřeli. Jsou zde k dispozici také jejich dokumenty. Pro zajímavost přikládáme alespoň fotografii pana Lederera a zprávu o jeho zadržení.

Am 23.5. 1942 um 10.2 Uhr wurde in Prag Gasse Bartolomějská 4	
ANGEHALTEN	
wegen Schleichhandel M. f. L. u. J. Ref.	
Name Lederer Ota	geborene
geb. am 20.7.1890 in Bölsing	Bezirk Klatsch
getauft in	Bezirk
Heimatsgemeinde Praha	Bezirk Praha
Stand Jungverlobt	Nationalität tschech
Beruf Professor r. v.	Konfession ev. luth.
wohnhaft Praha, Stupavská 2	
Schulbildung universit.	Milit. Dienst
Eltern: Vater Simon miter	Gatte (-in) Klára Kvašnová
Beruf des Vaters	Kinder Klára, Věra
Mutter Julie geborene Kvašnová	Bei Jugendlichen (bis 18 Jahre):
Wohnung d. Eltern Praha, Stupavská 2	Name des Vormundes
Geschwister Julius, Emil, Leo	seine Wohnung
	Vormundschaftsgericht
Die Anhaltung führte durch Jaroslav Bošický, pol. agent	
Polizeibezirkskommissariat, Abteilung IV.	
in Anwesenheit	
Eigene Sachen: 21.20 H. in der na- pion taster, 5. in der na- 4. in der na- 50. in der na- tischer, in der na- nicht in der na- in der na- in der na-	Corpora delicti: Ota Lederer.
Personalbelege (Datum, Zahl, Ort und Behörde der Ausstellung): Legitimau na cestu příkaz k jízdě v l. b. vydán 20.12.32 v. 11575. t. Kvašnová legitimau v. 20.12.32 v. vyd. pol. ins. Praha.	
Mittäter	
Übernommen im Gefängnis der Sicherheits-Abt. am 23.5.42 um 11 Uhr	
durchsucht von	untergebracht in der Zelle No. 4
Nummer d. Häftlings: 4357	Finger-abdrücke:
Die Verhaftung hat angeordnet: Miroslav Blum 1471	

Zdroj dokumentů:

INSTITUT TEREŽÍNSKÉ INICIATIVY, 2014. Otto Lederer. In: *Holocaust.cz* [online]. 02. 04. 2014 [vid. 29. 2. 2020]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obeti/147240-otto->

Po stopách automobilových průkopníků

Obtížnost hledačky: fyzicky i orientačně nenáročná

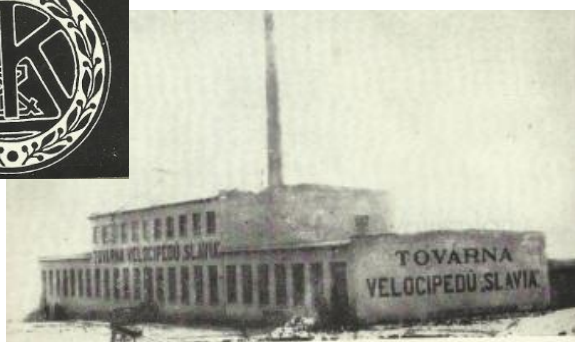
Délka hledačky: trasa je dlouhá přibližně 1,5 km, její projití bude trvat asi 60 min

Kdy je vhodné hledačku procházet: přístupná po celý rok, v zimním období (1. 10.–31. 3.) do 17:00, v letním období do 19:00, místo s pokladem je bohužel přístupnou pouze pondělí–čtvrtek (pondělí do 17:00, úterý do 15:00, středa do 17:00, čtvrtek do 15:30)

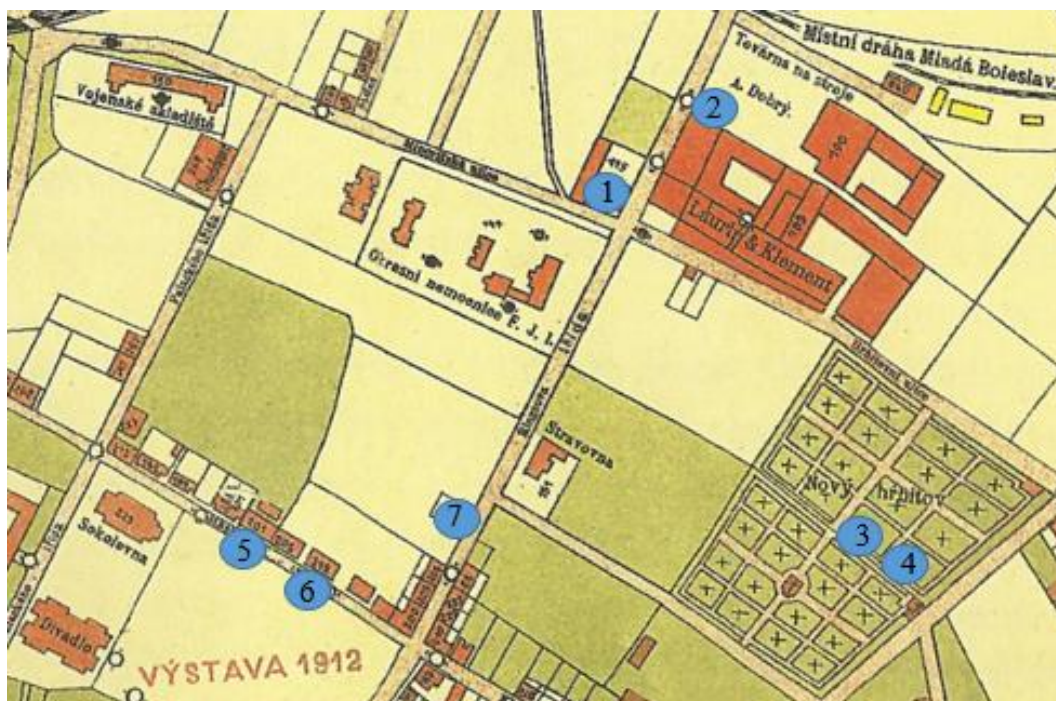
Vybavení na cestu: psací potřeby, doporučena je svíčka a zápalky (pro dospělé osoby)

Začátek hledačky: křižovatka ulic třída Václava Klementa a Laurinova

Pro nalezení pokladu je potřeba vyluštit tajenku. Pozorně proto sledujte text a na volná pole dopište potřebná slova. Písmena důležitá pro tajenku jsou označena číslicí. Chcete-li rozluštit název cílového místa, použijte je ve správném pořadí.

Plánek trasy:

1.
Ahoj bando, jak se máš,
dnes budu já průvodce váš.
Václav Laurin se jmenuji
a s vámi dnes poputuji.

Firmu zdejší jsem založil
a slávu si tím vysloužil.
Nebyl jsem však na to sám,
přítel věrný při mně stál.

Tam, kde můžete uctít mou památku,
je třeba přinést svíčku a zápalku.
To radost mi udělá velikou,
na oplátku pomohu vám s tajenkou.

V rukou držíte i hřbitovní plánek,
již víte, kde spíme svůj věčný spánek?
Dříve hrob přátelův prosím navštivte,
vzpomínky na něj rázem oživte.

2.
Když kousek z kopce sejdete,
mne s mým druhem najdete.
Tam na podstavci jsme zvěčnění,
před budovou čtyřkolého umění.
Jak nás poznat se nemusíte bát,
Klement třímá v ruce _ _ _ _ _.

¹¹
Dál co běžně na hlavě mívá,
čímž účes svůj si zakrývá.

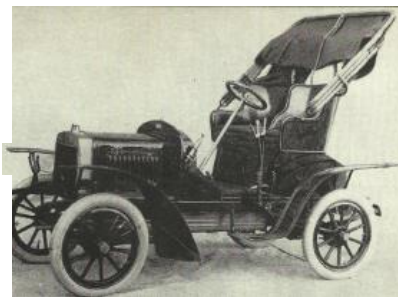
Je to: _ _ _ _ _
₁

3.
Generální rada a vášnivý cyklista,
později do aut zbláznil se dočista,
_ _ _ _ _ se jmenovala jeho žena
^{8 3}
a ten hrob patří pouze jim dvěma.

4.
Já spočívám jen o pár metrů dále,
též můžete vzpomenout si ku mé chvále.
Za vše co pro střední Evropu jsem udělal,
když první _ _ _ _ _ jsem zkonstruoval.

^{10 2}
Zjistíte-li mého narození rok,
k tajence uděláte nemalý krok.
Sečtete první tři číslice,
vyjde vám v abecedě pozice.

rok narození _ _ _ _ → písmeno _
₆

Pokračujte se mnou dále do ulice,
kde se nám dvěma líbilo převelice.
Oba jsme si tam postavili vilu,
žili jsme po boku v klidu a míru.
Nepřekonaáte žádnou velkou dálku,
domy stále stojí v nedalekém parku.

5.
Po levici od vily mojí,
Dům dětí a mládeže stojí.
Klement, ten bydlíval, co dohodil bys oblázek,
dům pomůže rozpoznat přiložený obrázek.

6.
U jeho vily pozdržte se déle
a ze zvonku opište dnešního majitele.

— — — — — → utvořte antonymum — — — — —
7

Ulicí kolmou, co Klementa jméno nese,
sestupte níže ke vchodu domu, kde se
u dveří deska z kamene nachází,
ta doplní, co v tajence vám schází.

7.
Než hledačce naší zazvoní zvonec,
vězte, že v budově této býval — — — — —.

Vystavěn k oslavě narození tatíčka vlasti,
knírek, brýle, klobouk byli jeho součástí. 9 5

Byl to T. G. — — — — —
4

TAJENKA:

K pokladu odsud zbývá už jen chvilka,
vejděte dovnitř, kde je — — — — —
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11

Autor questu: Veronika Němečková

Zdroje použitých obrázků:

TRTÍLEK V., 1967. Logo L&K [kresba]. In: *100 let průmyslového školství v Mladé Boleslavi: 1867-1967: almanach střední průmyslové školy v Mladé Boleslavi*. Mladá Boleslav: Ředitelství SPŠ.

TRTÍLEK V., 1967. Továrna L&K [fotografie]. In: *100 let průmyslového školství v Mladé Boleslavi: 1867-1967: almanach střední průmyslové školy v Mladé Boleslavi*. Mladá Boleslav: Ředitelství SPŠ.

ARCHIV ŠKODA AUTO, 2015. Dobový plakát [grafika]. In: VESELÝ, J., 2015. *Toulky českou minulostí: 1055. schůzka: Cestující kovář* [online]. 13. 9. 2015 [vid. 23. 2. 2020]. Dostupné z: <https://portal.rozhlas.cz/sites/default/files/styles/lightbox/public/images/03461733.png?itok=93Z69v5V>

STEINER, F., 1912. Plán královského města Mladé Boleslavi [mapa]. In: MĚSTECKÁ, S., BENEŠ, L., 2000. *Mladá Boleslav: Pohledy a století*. Mladá Boleslav: Město Mladá Boleslav. ISBN 80-239-4643-9.

TRTÍLEK V., 1967. Václav Laurin [fotografie]. In: *100 let průmyslového školství v Mladé Boleslavi: 1867-1967: almanach střední průmyslové školy v Mladé Boleslavi*. Mladá Boleslav: Ředitelství SPŠ.

TRTÍLEK V., 1967. Automobil L&K [fotografie]. In: *100 let průmyslového školství v Mladé Boleslavi: 1867-1967: almanach střední průmyslové školy v Mladé Boleslavi*. Mladá Boleslav: Ředitelství SPŠ.

MĚSTECKÁ, S., 2006. Klementova vila [fotografie]. In: *Boleslavský uličník*. Mladá Boleslav: Muzeum Mladoboleslavska. ISBN 80-254-6284-6.

Obrázky použité v pokladu:

Scan přebalu knihy Dědeček Automobil - Adolf Branald.

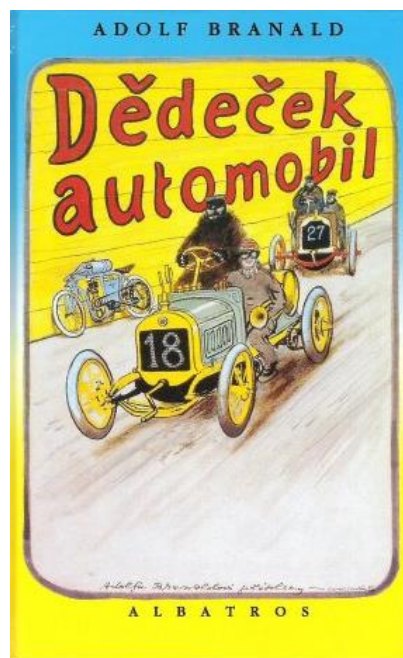
Pohlednice s továrnou Laurin a Klement:

MĚSTECKÁ, S., BENEŠ, L., 2000. *Mladá Boleslav: Pohledy a století*. Mladá Boleslav: Město Mladá Boleslav. ISBN 80-239-4643-9.

Milí hledači,

jestliže čtete tento text, dorazili jste do cíle hledačky a našli jste poklad. Pokud se vám hledačka líbila, budeme rádi, když nám zanecháte vzkaz v návštěvní knize. Přejeme mnoho úspěchů v hledání dalších pokladů.

Pokud vás zaujalo téma hledačky a rádi byste se přiblížili době, kdy Laurin s Klementem slavili se svými automobily úspěchy doma i v zahraničí, a to nejen s jejich prodejem, ale i na závodních okruzích, máme pro vás tip na knihu. Jmenuje se Dědeček Automobil a napsal ji spisovatel Adolf Branald. Na své si přijdou malí i větší čtenáři.

Načtením QR kódu si můžete pustit videoukázku výroby automobilů značky L&K.

Zdroj starých pohlednic s továrnou Laurin a Klement:

MĚSTECKÁ, S., BENEŠ, L., 2000. *Mladá Boleslav: Pohledy a století*. Mladá Boleslav: Město Mladá Boleslav. ISBN 80-239-4643-9.

Za hrdiny našeho města

Obtížnost hledačky: střední - orientačně nenáročná, téma náročnější, dětem je potřeba přiblížit kontext, terén nenáročný
Délka hledačky: délka 3,5 km, čas na klidné projití - 150 min
Kdy je vhodné hledačku procházet: přístupná je celoročně, žádné časové omezení

Vybavení na cestu: psací potřeby

Začátek hledačky: Máchova ulice, roh parku u budovy zdravotního střediska

Pro nalezení pokladu je potřeba vyluštit tajenku. Pozorně proto sledujte text a na volná pole dopište potřebná slova. Písmena důležitá pro tajenku jsou viditelně označena. Tajenka vás navede k místu, kde je poklad ukrytý.

Drazí poutníci vítajte

a na cestu se hned vydejte.

V příštích několika chvílích

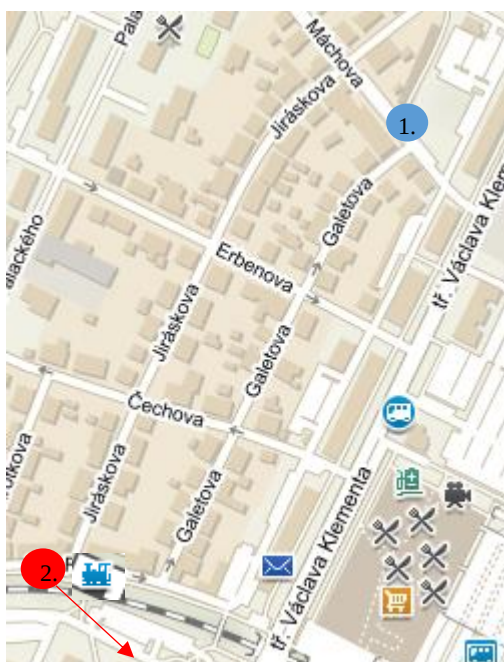
dozvíte se o lidech milých,

kteří život svůj ztratili,

aby my jsme tu dnes ve svobodě žili.

Místa na trase vzpomínají dějiny,

válku a v ní padlé hrdiny.

Mapy.cz: © Seznam.cz, a.s.

1.

V blízkosti hledejte, napněte síly,
desku na plotě, to zabere vám jen chvíli.
Na ní tři postavy, jména však jen dvě,
pod nimi také tento nápis je:

„Když země zpívala,
ve větru _____ vlál,
na prahu² svobody
Váš život dokonal.“

Hledačka začala a vy už jste na trati,
kdo plátku pevně drží se, ten rozhodně se neztratí.
Mapa trasy značí vám, kudy na cestu se dáti,
abyste za chvíli došli k železniční trati.

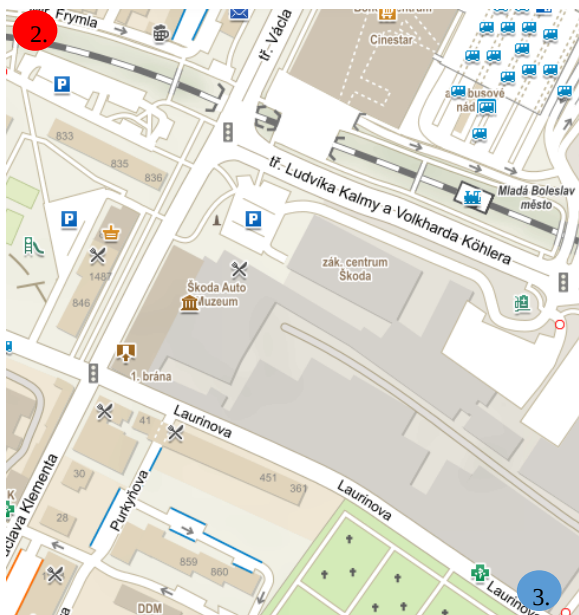
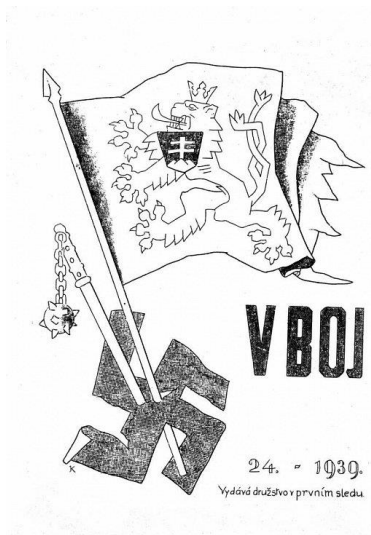

2.

Statečný muž v názvu ulice
pomáhal lidem utéci přes hranice.

Uchovejte v paměti jeho krátké jméno,
objeví se znovu tam, kam máte namířeno.

Název ulice: Mjr. _ _ _ _ _
3

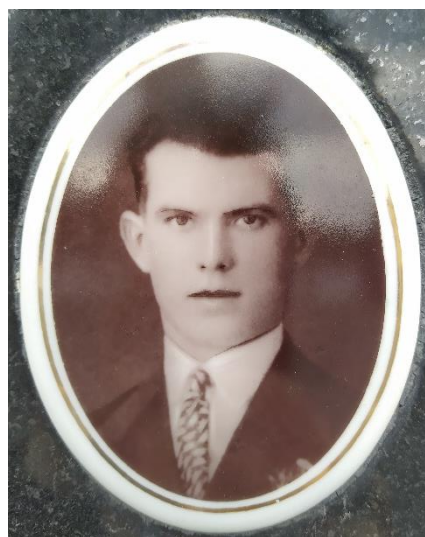
Mapy.cz: © Seznam.cz, a.s.

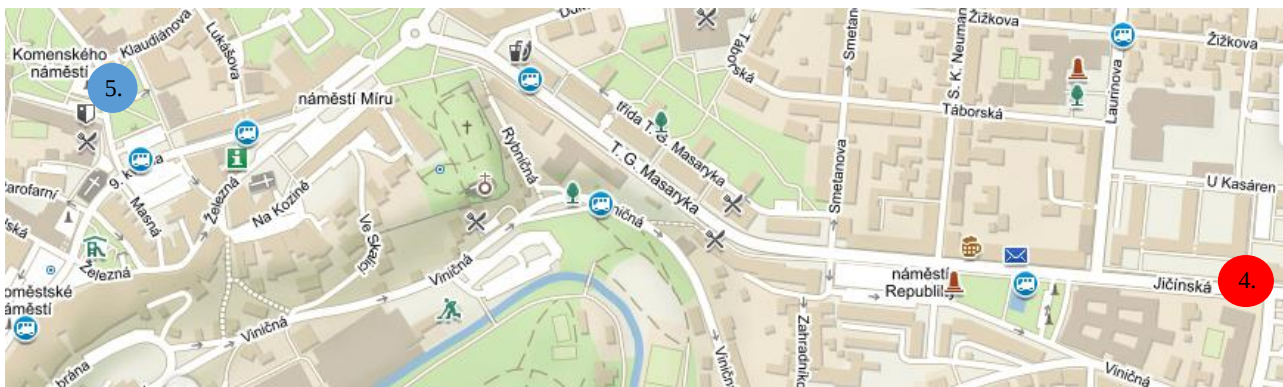
3.

Podle mapy vydejte se na tu správnou stranu,
u hřbitova najdete do Škodovky bránu.

U ní padli muži dva při obraně závodu,
jedno jméno zjistíte z této fotky návodu.

Jmenoval se Václav _ _ _ _ _
5

Mapy.cz: © Seznam.cz, a.s.

Autor questu: Veronika Němečková

Zdroje obrázků:

PLŽKO, M., 2019. Sousedi: příběh Rudy Bělohoubka [animace]. In: *Paměť národa: krátké filmy* [online]. [vid. 18. 5. 2020]. Dostupné z: <https://1945.pametnaroda.cz/>

KURSA, J., 1920. Vlajka státní republiky Československé [kresba]. In: Font: první grafický časopis [online]. [vid. 17. 5. 2020]. Dostupné z: https://www.font.cz/res/archive/115/014273_55_104616.png?seek=1585656072

PILVOUSEK, T., 2020. Josef Fryml [fotografie]. In: *Pplk. Josef Fryml - zapomenutý hrdina nejen Mladoboleslavská*. [online]. [vid. 16. 5. 2020]. Dostupné z: https://m.mb-net.cz/assets/File.ashx?id_org=9629&id_dokumenty=14588

PRESSIG, V., 1939. Titulní strana časopisu V boj, č. 24 [kresba]. In: SNELLGROVE, A., 2018. *Jak jsme žili v Československu. Tento týden v Modřanech*. In: *Pražský deník* [online]. 29. 11. 2018 [vid. 16. 5. 2020]. Dostupné z: <https://prazsky.denik.cz/galerie/jak-jsme-zili-v-ceskoslovensku-modrany.html?photo=5&back=1802019384-2784-63>

PREISSIG, V., 1939. Titulní strana časopisu V boj, č. 27 [kresba]. In: MĚSTSKÁ ČÁST PRAHA-SUCHDOL, 2020. *Okupace 1938-1945*. In: *Historie Suchdola*. [online]. [vid. 16. 5. 2020]. Dostupné z: <http://www.historiesuchdola.cz/dokumenty/ostatn%C3%AD/%C4%8Dasopis%20v%20boj%20%C4%8D%2027.jpg>

Vlastní fotografie pamětní desky obětem obrany mladoboleslavské automobilky

SEZNAM.CZ, 2020. Mladá Boleslav [1:50 000]. [online]. [vid. 17. 5. 2020]. Dostupné z: <https://mapy.cz/zakladni?x=14.9105092&y=50.4183626&z=16&source=muni&id=3919>

Fotografie použité v pokladu:

MĚSTECKÁ, M. 2019. Milena Hážová na rodinné svatbě [fotografie]. In: *Jaká byla Milenka Hážová? In: Československá obec legionářská: Jednota Mladá Boleslav* [online]. 18. 2. 2019. [vid. 18. 5. 2020]. Dostupné z: <https://www.csol-mb.net/clanky/90>

SŘEDOČESKÁ VĚDECKÁ KNIHOVNA V KLDNĚ, 2020. Původní pomník – historické foto [fotografie]. In: *Středočeská vědecká knihovna v Kladně* [online]. [vid. 18. 5. 2020]. Dostupné z: https://ipac.svkkk.cz/ar/kl/cs/detail-kl_us_auth-0341339-Pomnik-padlym-legionarum-Mlada-Boleslav-cesko/#

Milí hledači,

držíte v ruce poklad a došli jste tedy do cíle naší hledačky. Cestou jste se seznámili s lidmi, kteří padli v ulicích našeho města během druhé světové války. Někteří z nich byli opravdoví hrdinové. Pokud byste se chtěli seznámit s dalšími, můžete navštívit například hlavní vlakové nádraží, hlavní budovu pošty nebo se vydejte na Hejtmánku, kde má pomník Milena Házová. Tato dívka se stala téměř na samém konci války nevinnou obětí. Její příběh si můžete přečíst zde. Na přiložené fotografii ji najdete za stolem v bílých květovaných šatech. Máme pro vás také úkol. Zeptejte se svých prarodičů, strýčků, tetiček nebo sousedů, jaké to bylo, když byli malí. Nebo je poproste o staré fotografie. Třeba se dozvíte také nějaký další zajímavý příběh.

Milena Házová byla třináctiletá dívka, která bydlela se svou rodinou v Podchlumí nedaleko od Mladé Boleslavi. Často prý chodila na nákup do obchodu, který se nacházel na Hejtmánce. Do obchodu šla i osudného 8. března 1945. Bylo to na konci druhé světové války a přímo tímto místem procházeli trestanci. Němci je nutili jít pěšky několik set kilometrů téměř bez jídla, vody a bez oblečení, často v kruté zimě. Těmto přesunům válečných zajatců dnes říkáme pochody smrti. Milena Házová se na Hejtmánce objevila s nákupem zrovna ve chvíli, kdy tudy trestanci procházeli. Dodnes není jisté, co se vlastně doopravdy stalo. Jedna verze příběhu říká, že Mileně bylo trestanců líto a podala jim kousek chleba. Když to viděl německý voják, který trestance vedl, zastřelil ji. Druhá verze příběhu však mluví o tom, že jeden z vězňů chtěl Mileně vytrhnout z ruky tašku s nákupem, německý voják chtěl zastřelit jeho, ale kulka nešťastnou náhodou zasáhla mladou dívku.

Pokud jste dobře pátrali, u sochy neznámého vojáka jste možná zjistili, že úplně nesouvisí s osobami, které jste na trase poznaly. Socha byla na tomto místě dávno před tím, než město obsadili nacisté. Připomíná totiž padlé z první světové války. Zajímavý je ale její pozdější příběh.

Když do naší země a do našeho města přišli Němci, tato socha se jim nelíbila. Oslavovala totiž legionáře - české hrdiny z první světové války, kteří bojovali právě proti nim. Sochu proto rozřezali na tři části a odvezli na skládku. Německo však stálo na straně poražených i v druhé světové válce, a tak po jejím konci mohli lidé v Čechách zase svobodně vzpomínat na své hrdiny. A co se stalo se sochou vojáka? Jedna z jejích částí se objevila v Praze, odkud ji převezli zpět do Mladé Boleslavi. Ještě v nedávné době zde tato část – vojákova hlava stála na podstavci. Po dlouhých téměř 70 letech byla ale vytvořena kopie původní sochy a ta se na své místo vrátila v roce 2014. Torzo původní sochy si můžete prohlédnout v Galerii pod věží.

Původní socha legionáře

Zdroje fotografií:

MĚSTECKÁ, M. 2019. Milena Házová na rodinné svatbě [fotografie]. In: *Jaká byla Milenka Házová? In: Československá obec legionářská: Jednota Mladá Boleslav* [online]. 18. 2. 2019. [vid. 18. 5. 2020]. Dostupné z: <https://www.csol-mb.net/clanky/90>

SŘEDOČESKÁ VĚDECKÁ KNIHOVNA V Kladně, 2020. Původní pomník – historické foto [fotografie]. In: *Středočeská vědecká knihovna v Kladně* [online]. [vid. 18. 5. 2020]. Dostupné z: https://ipac.svkkkl.cz/arl-kl/cs/detail-kl_us_auth-0341339-Pomnik-padlym-legionarum-Mlada-Boleslav-cesko/#